

מערכות

באערכה: סלחם דוד ונלית

עם זכרו של אליהו גולוסב

האזרח התיכון - אעזו בריטי או אצורה קדמית?

השומה על בריסניה לקיים בידיה את המורחהתיכון?

- 7
10 ש. מאירוב
- 15 קפ"ב. לידל-הרט
19 מיכאל פריי
21 א. סוקר
23 ד"ר ב. מייזלר
31 אל. גלילי
43 ד"ר י. בר
48 ד"ר י. בר
54 גנ"ב בור-קומורובסקי
63 י. כרמלי
71 מייזל-גנא. וורד
74 גנ"מיר פ. ורשיגורה
78 קנת ויליאמס
80 עבה"י 1946
83
- תמורה באיספרטניה הקיסרות
שיוני-ערכין בריטי לגבי המורחהתיכון
פלחסוח ישראל עם ארם
לקח עמים שוחרי דרור - ג. הפולנים
העיר כזירת-סאבק של תנועת-שחרור
מערכות עיר היסטוריות - ולקחן
מרד הפולנים בורשה - 1944 (המשך)
הדברת מהומות
האיסון - שכרו בקרב
מבחן הקרב הראשון
עמיתה של עבד-הירדן
הכטחון, ההגנה והצבא בחוזה בריסניה - עבה"י 1946
עזה ועקבה
- רשימות גדניות: שבסיה הסודרים של ררוס-פרס
רשימות קצרות:

פריקת-עול בצבא האמריקאי בגרמניה / קרבנות מולך-המלחמה / לקראת
-בסחון-איזורי בריטי-ערבי במורחהתיכון / כוח-הצי הבריטי במורח
הים-התיכון - בתהליך פירוק? / מחירה של דיביוניה - מה? / לתודשו
של צבא - החיילים בשעות-הפנאי / כושר-הנוער לטיס-סגן בבריטניה /
צבאה החדש של צ'כוסלובקיה.

- 87
93
98
99
- אן העתונות הצבאית: איסון / ארגון / סקסיקה
צדור ידיעות סן המזרח התיכון
מי ומה בחוברת

הספות ש בחוברת

מסעות נגד ארם מואב ואדום / היס-התיכון במערכת הנפט - נפתח החוברת /
הממורה בגיאוגרפית-המגן הבריטית - עמ' 18 / מסע בן-הודו הא' -
עמ' 27 / פריס 1818 - עמ' 49 / וינה 1934 - עמ' 52 / ורשה 1944 -
עמ' 57 / עבר-הירדן - עמ' 79 / פרס - עמ' 86.

ירחון
לשאלות
מדיניות
כלכליות
וצבאיות

תמוז תש"ו
יולי 1946

לה

איא ריופוי ופטיב

זהו הסמל של
המשי וארני
הצפר של
משי זקסי

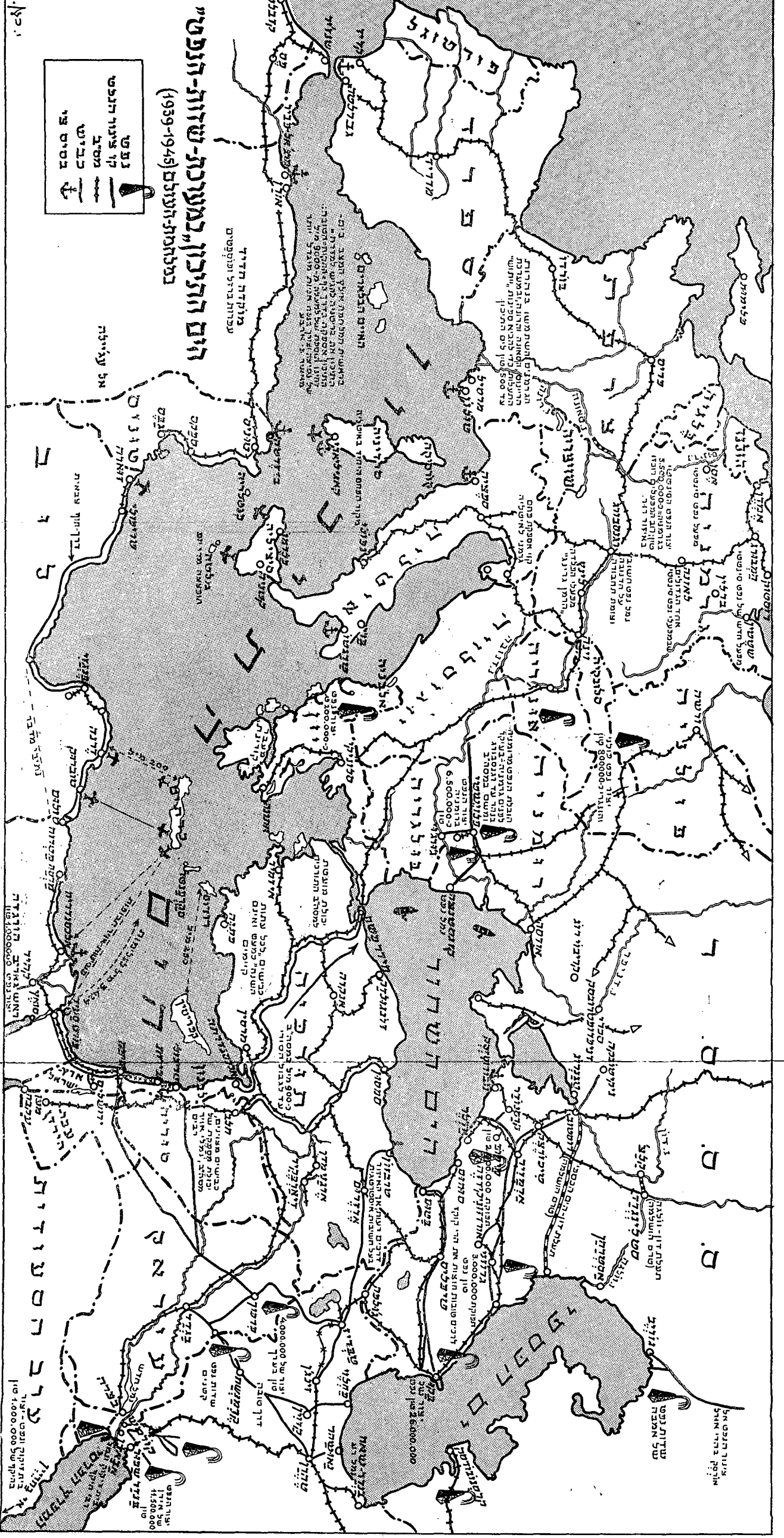
משי זקסי

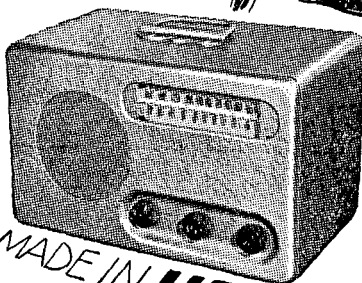
הים התיכון במערכת-שדות-הנפט

במלחמת-העולם (1939-1945)

ג נפט
א קו צינור הנפט
ב קו כביש
ד נמלים

רדיו דטרולה מודל 1946 DETROLA

MADE IN USA

מפורסם באמריקה חדש בארץ

מכשיר המאחד במבנהו
הקטן והנאה, ציוד פנימי
משוכלל, כשר קליטה
וצליל ערב.
5 מנורות סופרהס.
בנוי באופן מיוחד בש
ביל אקלים סובטרופי.
המכירה רק ליחידים.

INTERNATIONAL DETROLA COPR., DETROIT U. S. A.

בא כח כללי לארץ-ישראל ועבה

חברה ארץ-ישראל מזרחית בע"מ

תל-אביב רח' הרצל 4 סל. 5357 - ירושלים רח' יפן סל. 3610.

וקלום את העולם

רכוש לך מולרד

מכשירי רדיו מולרד 1946

כבר יצאו כאניה "פורט אלבני" בדרכם לא"י

מולרד - מכשיר הרדיו החדש המהולל בעולם בגלל
מבנהו הנאה וצידו הפנימי המשובלל, קליטתו
הנקה וצלילו הערב

ההרשאה להזאות נפתחת

הדוגמאות מוצגות אצל המפיצים הכלליים:

אחים מטלון

ת"א, דרך יפו - ת"א 52 ואצל סוכנים בארץ:

רמת גן: חיים ברזניצקי
נתניה: צרקוב ורזניק
חדרה: מגדל-אור

ירושלים: פרק אפשטיין רחוב יפו
חיפה: פריץ אקשטיין רחוב הרצל
כדור ופרדס-חנה: הורסט כהן

רכוז
בערבון מוגבל
בית חדושת ללימוש' הלומים
רחוב נחמני 15 - - טלפון 3698

תל-אביב
אדע-ישראל

מפעלי פלדמן
באדע-ישראל

תעשית' הלומים מאוחדת בע"מ
תל-אביב טלפון 4458

יוסף פלדמן ובניו בע"מ
ירושלים טלפון 2214

קוהינור חברה לתעשית' הלומים
בע"מ - נתניה טלפון 119

ספרים חדשים בהוצאת „מסדה“

פלאי עולם, כרך ב', ספר מדע לילד מנוקד ומצויר.

הספר נותן לילד ידיעות כלליות על יצירות רוח האדם.

המחיר 1.700 לא"י לחותמי מועדון הספר לפי מחיר החתימה

ברכת בקר, מאת יעקב כהן.

שידי הילדים של המשורר מכונסים בפעם הראשונה לכרך אחד, ניר משובח, שפע תמונות.

המחיר 1.000 לא"י

ספר המסיבות, מאת מ. בליק, י. פרישמן, ה. רצ'יצקי

הדרכה בסדר מסובות לכל הגי ומועדי השנה.

המחיר 600 מא"י עם תוי נגינה 800 מא"י השירון לחוד 250 מא"י

לקראת מוסיקה חדשה, מאת פירוצ'ו בוזוני.

מבחר כתבי המחבר עם הקדמה מאת פרופ. ל. קסטנברג ותוספות אחרות.

המחיר 500 מא"י לחותמים לפי מחיר החתימה

הלום בנכר, מאת ה. ב. זאדור.

רומן ארצישראלי מקורי מתקופת מלחמת העולם השנייה.

המחיר 500 מא"י לחותמים לפי מחיר החתימה

נשאר עוד מספר מצומצם של אכסמפלרים מהספר הידוע

2000 שנות מקטיקה צבאית, מאת קפטן ז. פון פרידמן

המחיר 1.500 לא"י

הכל שואלים על הכל, ג' חלקים.

בכריכה אחת 750 מא"י

כ"א 250 מא"י

מתקבלת חתימה על הירחון לנוער

עתידות, כתביעת כללי לנוער בעריכת אשר ברש.

לחצי שנה 950 מא"י

מחיר החתימה לשנה 1.800 לא"י

הסיגריה הידועה בעולם
Simon Stezt
אחים בזוונו בע"מ

בנק ארץ-ישראל

לדיסקונט בע"מ

תל-אביב ירושלים

הון נפרעוורבות - 827.894 לא"י

בנק מסונף:

בנק מרכנתיל אי בע"מ

חברת עור:

חברת ב.א.ל. לאפוטרופסות
ונאמנות בע"מ

כל עסקי בנק

חברת

"עלית" בע"מ

רמת-גן

שוקולדה

ממתקים

ק א ו

סמל "עלית" - סמל האיכות

תעשייה ארץ-ישראלית לגומי ופלסטיקה

בע"מ

ח' ב' ה • ת. ד. 1069 • טלפון 7107

יצרנים של:

טוליות, עקבים ולוחות גומי, חדוש
ותקון צמיגים מדגמים, משאבות,
מעצרי ולחות, מקשרים לבי"כ
גלגלים גומי, ארגזי במדיות,
מכסאות וכדגים גומי, קשה

וכל מיני מוצרי גומי לתעשייה. ומוצרים גומי לבי, הזמנה

חברה אי לתעשיית כותנה בע"מ

המשרד הראשי: תל-אביב, רחוב אלנבי 125

תכת-דאר 1776 • טלפון משרד (זמני) 3109 • טלפון ביהח"ר 7134

בית-החרושת ביהדר יוסף, כביש הרצל

יצרני חוטי כותנה ובדים ממינים שונים

חנוך שפיגל בע"מ
טל. 4374, תבת-דאר 481

א ה ל י ם
ברזנטים

חל"אביב
רחוב מורח' ב' 56

חברת גרב

רמת-גן - - טלפון 7217
בית חרשת לגרבים

גרבי גברות
גרבי גברים
גרבי ילדים
גרבי „תועלת“

לבני סיליקם
חגרי בנין כלליים „חבך“ בע"מ

בית חרשת ללבני סיליקם בנחנת יהודה
חברה לתעשיית לבני סיליקם בעכו
בית-החרושת: - ראשון לציון

המשרד: רח' יהודה הלוי 41, ת"א
ת.ד. 4094 - - - טל. 2588

„טכנו-חוט“
בצלאל ירושלמי
חל"אביב, דרך יפו - ת"א 43
טלפון 3417

ברזנטים
רצועות
חבלים
חומים
חסרי רפוד
רשות
צלוליד
צנורות גומי

ונכור עם ישראל
את בני הנאמנים והאמיצים

חללי המאבק. סיון תש"ו

אשר חרפו את נפשם
על קבור ישראל ועל נאלת ישראל

לא יפוג האבל, לא ישקוט הצער,
עד ישוב ישראל ונאל אנקמתו השדודה.

פ מ צ ר ק ה

דוד ונליה

ניאספו פלשתיים את מחניהם למקומה ויאספו שוכה אשר ליהודה ויחגו בין-שוכה ובין-צוקה באפס-דמים. ושאול ואיש-ישראל נאספו ויחגו בעמק האלה ויערכו מקומה לקראת פלשתיים. ופלשתיים עמדים אל ההר מזה וישראל עמדים אל ההר מזה והגיא ביניהם ויצא איש הבינים מפתנות פלשתיים וקלית שמו מגת גבהו שש אמות וזרת. וכבע נחשת על ראשו ושריון קשקשים הוא לבוש ומשקל השריון חמשת-אלפים שקלים נחשת. ומצחת נחשת על בגליו וכידון נחשת בין פתפיו. וסך חניתו כמנור ארגים ונהבת חניתו שש-מאות שקלים ברזל ונשא הצנה הלך לפניו. ויצמד ויקרא אל מערכות ישראל ויאמר להם קמה תצאו לצרף מקומה הלוא אנכי הפלשתי ואתם צבדים לשאול ברו-עכם איש ויבד אלי. אם יוכל להקדם את, והקני והיינו עכם לצבדים ואם אני אוכל לו והכתי, והייתם לנו לצבדים ועבדתם אותנו. ויאמר הפלשתי אני חרפתי את מערכות ישראל היום הנה תנו-לי איש ונלחמה יחד. וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחמו ויראו מאד. — — —

וישכם דוד בבקר ניטש את הצאן על שמר וישא וילך כאשר צוהו ישי ויבא המעגלה והחיל היצא אל המצרכה והרעו במלחמה. ומצרף ישראל ופלשתיים מערכה לקראת מצרכה. וישש דוד את הפלים מצדיו

על יד שומר הכלים נרץ המצרכה ויבא וישאל לאחיו
 לשלום. והוא מדבר עמם והנה איש הבנים עולה
 גלית הפלשתי שמו מגת ממצרכות פלשתיים וינדבר
 בדרךים האלה וישמע דוד. וכל איש ישראל בראותם
 את האיש ויגוסו מפניו וייראו מאד. ויאמר איש ישראל
 הראיתם האיש העולה הנה פי לחרף את ישראל, עולה
 והנה האיש אשר יבנו יעשרנו המלך עשר גדול ואת
 בתו ימן לו ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל.
 ויאמר דוד אל האנשים העמדים עמו לאמר מה יעשה
 לאיש אשר יכה את הפלשתי הלז והסיר חרפה מעל
 ישראל כי מי הפלשתי הערל הנה פי חרף מצרכות
 אלהים חיים. ויאמר לו העם בדרך הנה לאמר פה
 יעשה לאיש אשר יבנו. וישמע אליאב אחיו הגדול
 בדרךו אל האנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה
 זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני
 ידעתי את זדנה ואת רצ לכהך, כי למצן ראוח
 המלחמה ירדת. ויאמר דוד מה עשיתי עמה, הלוא
 דבר הוא. ויסב מאצלו אל מול אחר ויאמר בדרך הנה
 וישבהו העם דבר בדרך הראשון. וישמעו הדברים
 אשר דבר דוד ויגידו לפני שאול וינקמהו. ויאמר דוד
 אל שאול אל פל לב אדם עלי עבדה לך ונתחם עם
 הפלשתי הנה. ויאמר שאול אל דוד לא תוכל ללכת
 אל הפלשתי הנה להלחם עמו כי נער אתה והוא איש
 מלחמה מנצרי. ויאמר דוד אל שאול רועה היה עבדה
 לאביו בצאן וכא הארי ואת הדוב ונשא שה מהעדר.
 ויצאתי אחריו והפתיו והצלתי מפיו ונקם עלי והחזקתי
 בזקנו והפתיו והמיתיו. גם את הארי גם הדוב הכה
 עבדה והנה הפלשתי הערל הנה כאחד מהם פי חרף
 מצרכת אלהים חיים. ויאמר דוד להנה אשר הצלני
 מיד הארי ומיד הדוב הוא יצילני מיד הפלשתי הנה.
 ויאמר שאול אל דוד לך ויהנה יהנה עמך. ויבש
 שאול את דוד מדין ונמן קובע נחשת על ראשו

ויִקְבֹּשׁ אוֹתוֹ שְׂרִיּוֹן. וַיִּתְּגַר דָּוִד אֶת חֲרָבוֹ מִצֵּל לְמַדְיָו
 וַיֵּאֵל לְלֶכְתָּ כִּי לֹא נִסָּה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל שְׂאוֹל לֹא אוֹכֵל
 לְלֶכְתָּ בְּאֵלֶּה כִּי לֹא נִסִּיתִי וַיִּסִּירֶם דָּוִד מִצֵּדָיו. וַיִּקַּח
 מִקְדָּו בְּיָדוֹ וַיִּבְחַר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲלָקֵי אֲבָנִים מִן הַנְּחֹל
 וַיִּשֶׂם אוֹתָם בְּכַלֵּי הַרוּצִים אֲשֶׁר לוֹ וּבִיָּקוּט וַקְלָעוּ בְּיָדוֹ
 וַיִּגַּשׁ אֶל הַפְּלִשְׁתִּים: וַיִּלָּךְ הַפְּלִשְׁתִּי הַלֵּךְ וַקְרַב אֶל דָּוִד
 וְהָאִישׁ נִשָּׂא הַצִּנּוֹה לְפָנָיו. וַיִּבֶט הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת
 דָּוִד וַיִּבְהוּוּ כִּי הִנֵּה נֹעַר וְאֲדַמּוּנֵי עִם יָפֵה מִרְאֶה.
 וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד הַכֹּלֵב אֲנֹכִי כִּי אַתָּה כָּא אֵלֵי
 בַּמַּקְלוֹת וַיִּקְלַע הַפְּלִשְׁתִּי אֶת דָּוִד בַּאֲלֵהָיו. וַיֹּאמֶר
 הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד לָכֵּה אֵלַי וְאַתְּנָה אֶת בְּשָׂרְךָ לְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הַשָּׂדֶה. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה
 כָּא אֵלַי בְּתֹרֵב וּבַחֲנִית וּבִכְרִידוֹן וְאֲנֹכִי כָּא אֲלִיךָ בְּשֵׁם
 יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מִעֲרֹכוֹת: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ. הַיּוֹם
 הַזֶּה יִסְגְּרֶךָ יְהוָה בְּיָדֵי וְהַכַּתִּיךָ וְהִסְרַתִּי אֶת רֹאשְׁךָ
 מִצִּדֶּיךָ וְנָתַתִּי פָּגַר מִחַנֵּה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָּל הָאָרֶץ כִּי יָשׁ אֱלֹהִים
 לְיִשְׂרָאֵל: וַיִּדְעוּ כָּל הַקְּהֵל הַזֶּה כִּי לֹא בְּתֹרֵב וּבַחֲנִית
 יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לַיהוָה הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ.
 וְהָיָה כִּי קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּלָּךְ וַיִּקְרַב לְקִרְאֵת דָּוִד וַיִּמְהַר
 דָּוִד וַיִּרְץ הַמַּעְרָכָה לְקִרְאֵת הַפְּלִשְׁתִּי. וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת
 יָדוֹ אֶל הַכֵּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיִּקְלָע וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי
 אֶל מַצְחוֹ וְחִטְבַּע הָאֶבֶן בְּמַצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה.
 וַיַּחֲזֹק דָּוִד מִן הַפְּלִשְׁתִּי בַקְלָע וּבְאֶבֶן וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי
 וַיִּמְיִתְהוּ וְתֹרֵב אֵין בְּיַד דָּוִד. וַיִּרְץ דָּוִד וַיִּצְמַד אֶל
 הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חֲרָבוֹ וַיִּשְׁלֹפֶה מִתְּעָרָה וַיִּמְתַּתְהוּ
 וַיִּכְרַת בָּהּ אֶת רֹאשׁוֹ וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי מָת גְּבוּרָם
 וַיָּנֹסוּ. וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה וַיִּרְעוּ וַיִּירָדְפוּ אֶת
 הַפְּלִשְׁתִּים עַד בּוּאֶף גֵּזָא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְלְאוּ חֲלָלֵי
 פְּלִשְׁתִּים בְּדָרֶךְ שַׁעֲרֵים וְעַד גַּת וְעַד עֶקְרוֹן. וַיִּשְׁבוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֶּלֶק אַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁסוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם.
 וַיִּקַּח דָּוִד אֶת רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּבְאֶהוּ יְרוּשָׁלַם וְאֶת

כָּלֵיו שָׁם בְּאֵהָלוֹ.

עם זכרו של אליהו גולומב

אומרים: מנהיג, מצביא: מדייקים ואומרים מצביא ישראלי. בשבילי ובשביל חבורה גדולה של חברים היה הוא האח הבכור. אחד מהחבורה והבכור שבחבורה. ורבים מאתנו אינם יכולים לדבר עליו מבלי לדבר על עצמם.

לעומת התקופה המסוערת של עכ" שיו נראית לנו התקופה ההיא כאידיאלית מאד. אולם אנחנו הצעירים, אחי אליהו, התחלנו אז מרגישים בניגוד שבין הפראזה — התמימה והנלכבה אבל פראזה, — לבין הצרכים העמוקים של התקומה העברית. ובתוך המחזור הראשון היה אליהו אחד, שהיה בכל מהותו ניגוד גמור — מהזמן שאני זוכר אותו ועד ימיו האחרונים — לפראזה ולמליצה שאינה מחייבת — — — אליהו לא הצטיין כעמקן וכחקרן, אם כי היו לו נטיות מסוימות לנתיבות תיאורטי של חזיונות, אבל בכל מה שאמר, — בפשטות ובמלים אפורות, כפי שאנו

מכירים אותו עד יומו האחרון, — היה איזה משקל פנימי, איזו איתנות, בשלות, הית איזה בטחון והיתה חתירה לחדור לעיקר ולראות את העיקר.

בתוך כל השכרון של הימים ההם, של חבורת הקשישים שבתלמידי הגימנסיה, שראו את עצמם כחלוצי העם, ואשר בזאת פיטמו אותם השכם והערב (אלה שעשו זאת — עשו זאת בנאמנות ובתמימות) — הית הוא האישי, שהיה זר לכל זה ואשר גרף את החבורה לדרכים אחרות.

הוא עבר לשמינית ואני הייתי עוד נער צעיר. ולאזני הגיעו שמועות קוסמות על אירגון חניכי הגימנסיה, על „ההסתדרות המצומצמת“. בשבילנו היה זה ענין רחוק מאד וקוסם. אז התחילה מלחמתו של אליהו — בקריירזם, מלחמה אשר גררה חלק חשוב שכתוך הציבור הזה למסלול החלוצי. — — —

את הלהט לאירגון ההגנה, להקמת כוח יהודי, הביא אתו עוד מן הגולה. אז קרה מקרה שהוא אולי שימש מוצא לכל עבודתו בהגנה. חסן בק היפואי קרא פעם לאליהו ורצה להכריח אותו לעבוד בשבת. ואליהו התקומם נגד הדבר והוכח מכות קשות על ידי חסן בק בתוך הסארייה. המכות ההן צרבו בו כאש לזהסת. עד שנותיו האחרונות לא היה יכול לדבר עליהן בקור רוח. בשעתו היו לו מחשבות על נקם, אבל אחרי־כן נכנסה כל הצרבת לתוך אפיק של פעולה מתמדת להקמת הכוח היהודי.

באו ימי ההתגייסות לצבא התורכי. אליהו התנגד ניגוד מוחלט להתגייסות הזאת, — בסתירה גמורה לחבריו — והיה זמך־מה עריק. הוא התנגד בכל תוקף לכל חלומותיהם ומחשבותיהם של חבריו, בין שהלכו לצבא ובין שהתכוונו ללכת. אחר כך בא הגירוש מיפו בפסח 1917 ואליהו היה בקבוצת הנשואים, קבוצת

שהיתה גרעין להגנה והחליטה לשמור על תל-אביב מפני הרס. בהופיע סכנה של גירוש כללי מהמושבות, היה אליהו עם אלה שתיכנו את התכניות לבלי עזוב את הישובים ויהי מה, גם אם יהיה צורך להגן עליהם בנפש. אז החלו המסעות של אליהו — לנגב, אל החזית התורכית, לצבור נשק, יחד עם חיים שטורמן וחברים אחרים היה נוסע לחזית הדרומית ובסכנת נפשות היה צובר נשק ומעבירו למושבות. אז היתה מפורסמת בארץ ה"עגלה של אליהו" הרתומה לבהמה יחידה, שבה היה נוהג בארץ מדרומה לצפונה וחזרה. וה"שיטה" הוותיקה של עבודת אליהו לעשות הכל בעצמו במו ידיו, על כל צדדיה החיוביים והשליליים, נשארה שיטתו תמיד.

בינתיים בא כיבוש יהודה, והחזית הפרידה. אליהו, דוב ואחרים, היו בין מחוללי ההתנדבות לגדוד. בתוך הגדוד היו להם הרבה רגעים של התרוממות הרוח ושל אכזבות קשות ומרות. רבו הנפתולים — על אופיו של הגדוד, על מקומה של הלשון העברית בו, על ההשתתפות בהוית, — נפתולים שנמשכו מאז ועד ימינו אלה. היו רגעי התרוממות רוח בשעת הפגישה עם חילים יהודים מארצות הברית, והיו רגעי דכדוך נפש ודכדוך עד שנכבש הגליל ונפגשנו שוב עם אליהו. בתקופת הגדוד קרה אינצידנט קשה: הגדוד נצטווה ללכת למצוקים ולקפריסין — ומרה. אליהו שנחשב לאחד מראשי "המסתיתים" נאסר יחד עם חברים אחרים לזמן קצר, עד אשר המפקדה הבינה כי הדבר רציני מאד ונרתעה. אליהו היה אוהב לספר לעתים קרובות על האפיונות הזאת. פקודת שילוח הגדוד מן הארץ היתה בניגוד מוחלט להתחייבות, שניתנה כי הגדוד ישרת בארץ-ישראל.

אחר כך באה שנת 1920, ופרשת תל-חי. רק בעזרתו של הגדוד החזיקה תל-חי מעמד עד יומה האחרון. אני זוכר כי בזמן הנסיגה מתל-חי, ב"ג באדר תר"פ, הגענו לאילת השחר ואח"כ לראש-פינה ושם פגשתי את אליהו כשהוא עולה לעזרתנו, בראש קבוצת חברים המצוידת בשני לואיס-גאנים ורובים. הוא קיווה שעוד יספיק להגיע למועד. ומי יודע — אילו הגיע, אולי לא היתה תל-חי נעזבת. נפגשתי אתו בראש-פינה ואני זוכר שירדנו יחד בעגלה מראש-פינה לכנרת. הכביש עוד לא היה מוזהב, העגלה נידרדרת על כביש רעוע במשך שעות רבות, אליהו חקר אותי ודרש בפרט את הדברים של יום תל-חי ועזיבתה. במידה שאני זוכר, היתה השיחה הזאת — כריתת הברית החברית בינינו.

אחר כך באו ימים חמורים לגדוד, באו ימי פירוק ואליהו הגיע לכנרת והצטרף לקבוצה יחד עם קבוצת חברים אחרים. — — — הגיעו ימי מאי 1921, באו בשורות רעות מתל-אביב, בא שליח אל אליהו, אל החדר הגדול בחצר כנרת הישנה, ואליהו כרגיל, מבלי חשוב הרבה, לקח מזודה, מילא אותה בכל מה שאפשר היה לקבץ או בקבוצת כנרת, וכאשר הגיע לתל-אביב — היה הוא אשר השתלט על התווה ובוהו שהיה בהגנת תל-אביב.

מני אז כמעט שלא היה יכול לחלץ את עצמו מעבודת הבטחון. התקופה היתה חמורה מאד. אז גם החלה ההיאבקות המרה עם "השומר" ובראשה עמד אליהו. וההיאבקות היתה מרה, משום שהיא התנהלה בין חברים יקרים ונאמנים מאד; אבל זו היתה היאבקות מתוך הכרת עמוקה, כי יש הכרח לשנות, וכי התכסיסים התישנו והצורות האירגוניות הקיימות אינן מתאימות יותר ויש לעצב צורות אירגון אחרות.

אחר-כך נסע אליהו לחוץ לארץ בשליחות, נאסר לזמן-מה בוניה, ומאז נשאר עמוך התווך של מאמץ הבטחון העברי עד יומו האחרון. ובכל עבודתו — לשיטתו, לעשות הכל במו ידיו. רק המבטא העברי הקדמון:

„משליך נפשו מנגד“, מבטא זאת: בימי ולוס — אניה המפעילים הראשונה ב־1934; ובליל הזוועות ברמת-הכובש; ובעלית חניתה ובהתנגשות שהיתה בלילה הוא ובנפתולי המאורעות של 1936—1939 ובכל פרשת ההעפלה מראשיתה ועד ימיו האחרונים ועד ההתגייסות לצבא ועד הקמת החייל ועד למאמצים הנועזים לעזרת הגולה, מאמצים אשר לצערנו ניתנו רק בחלקם לביצוע, — בכולם היה אליהו הרוח החיה. — — —

מרכז פעילותו של אליהו היה בשטח הבטחון, אבל הוא חי חיים עשירים גם מחוצה לו, והיו לו יחסים עמוקים לחזיונות שונים, לספרות, לנוער ולהרבה עניינים אחרים. הציונות המדינית החלוצית, הציונות השלמה — ואליהו לא היו לו כל סתירות טרגיות ואחרות בשטח זה — היתה נשמת חייו. אבל עם כל רחב לבו ורוחב דעתו, ניחן בכשרון מיוחד במינו, ואולי גם באושר מיוחד במינו, — לחיות תמיד עם הנשימה האחרונה של הרגע, על כל החיוב שבדבר ועל כל השלילה שבו. — — — לפעמים היה נאחו בחזיון אחד ורואה בו חזות הכל, ויחד עם זאת היה מתעלם ומזניח פעולה אחרים. ואנחנו שהיינו אחיו הקרובים, סבלנו לא אחת והתרעמנו על כך. ותיחסים היו באמת חבריים — גם מרה שהיה זורק בנו לעתים לא רחוקות וגם המריבות שהיינו רבים אתו היו מריבות של אחים. והוא לא ידע זיקנה רחנית.

לכאורה היה עוסק בשטח הדורש כשרונות אירגוניים גדולים. ואנחנו כולנו יודעים כי אליהו לא ניחן בכשרונות אירגוניים מצויינים ולא נעשה טובה לו אם לא נדבר על מעלותיו וחולשותיו כדבר חברים. אנחנו יודעים את חסרונותיו בשטח הזה. הן לא טוב המנהג לשוות לחברים דגולים שנפטרו דמות של שלימות — של איקונין. אנחנו מכירים אותו לכל צדדיו. אליהו היה הנותן את תאידיאה המארגנת ובמובן זה היה מארגן גדול. כוחו לא היה באירגון הדברים בביצועם — כוחו היה בזה שידע לרכז אנשים, לתת להם את הרעיון ולהלהיב אותם. — — —

וכל זה מתוך שליטה יוצאת מן הכלל על עצביו, מתוך מתינות ואיתנות מיוחדות במינו, אשר צמחו באמת מקרקע היהדות הליטאית בשנים האידיאליות ההן. באמת איני יודע אם יתכן כלל, כי טיפוס אנושי כזה יצמח מתוך העולם הנסער שאנו חיים בו.

בשטח הבטחון — היה אליהו מייצג את הכוח הדינמי. לכאורה יש לו ענין עם גורמים מסובכים ומורכבים מאד, אבל יחד עם זאת, הרי זה דומני אחד השטחים אשר הקונסרבטיזם והשיגרה כרוכים בו ביותר. ואני מתכוון לא רק לקונסרבטיזם פוליטי-חברתי, כי אם לשמרנות בעצם הפעולה הטכנית. כבר נאמר פעם על סוג ידוע של שרי צבא, המכשירים את צבאם למלחמה, אבל לא למלחמה הבאה, כי אם למלחמה הקודמת, גם במציאות המוגבלת שלנו אורבת לה הסכנה של שיגרה, של שמרנות נוקשה עד מאד. אליהו, על אף היותו הקשיש בין החברים, היה תמיד מייצג את המגמה הדינמית של הסתגלות בלתי פוסקת לתנאים החדשים ולצרכים החדשים. במובן זה היה באמת יחיד ומיוחד. מצד אחד — מייצג הכוח הדינמי, ומצד שני — ידע את גבולות הכוח שלנו, מכיר את המסיבות המורכבות שבהן אנו פועלים ויודע למצוא את שביל הזהב. ודרושה היתה באמת כל איתנותו המוסרית, שרשיותו ורוחב דעתו כדי לשמור על המפעל הן מחזיונות הניווט של ה„הבלגה“, והן מסילופי תורת ה„תגובה“, הן מפיתויי האבנטוריזם והן מההשתקעות בשנאה עקרה לשלטון.

והיה לו, לאליהו, תפקיד כפול: תפקיד של נציג הסמכות המדינית כלפי פנים — תפקיד שלא ניתן לו בתוקף סמכות-רשמית, כי אם היה תפקידו הטבעי, המובן מאליה, ותפקיד של טריבון כלפי חוץ, ולא היה לעבודת הבטחון נציג בעל כוח יותר, משכנע יותר, כובש-לבבות יותר, כובש אהדה יותר, מסביר יותר, מאשר

אליהו. וגם מבפנים לא חסרו מלאכי חבלה לחבל את ראשית הפעולה הזאת: הפיקחות היהודית, השאננות היהודית, ה"ידיעה" למפרע שבין כך ובין כך שום דבר לא יעזור, שהכוחות דרושים למטרות יותר פרודוקטיביות, ובמצבנו הלא קל תמיד להוכיח כי לשום דבר אין תקוה, וכי כל מה שאחנו עושים — אין לו דגליים. והנה, בתוך כל המציאות הזאת היה אליהו האיש, אשר ידע להסביר ולשכנע ולכרש לבבות רחוקים, ולהשיג אמצעים ולרכוש הבנה ואהדה. ועם זאת ידע היטב את גבולות הכוח הזה, ידע מה אנתנו יכולים ומה איננו יכולים לעשות. מה חובתנו לעשות וממה חובתנו להימנע. — — —

אליהו חי באופן העמוקי ביותר את הפרובלימות המוסריות והציבוריות הקשורות בעקבות הבטחון, שהן בחלקן פרובלימות של התנועה החלוצית כולה, ושתנועת הבטחון בארץ-ישראל היא חלק ממנה. הוא ידע שהתפקיד יכול להיות רק תפקיד של עם, ולא נחלת כיתה בלבד — והוא מוכרח לרכוש לו את הסימפטיות של העם כולו. — — —

לפתח הפעולה הזאת רובצות גם סכנות אחרות — יהירות, תאוות השררה, ניצול הכוח. לא ראש אחד הלך סחרחר אחרי מעט הכוח שהעניק הפיקוד. לכאורה היתה זו תופעה מוזרה בתנאינו אנו, ואף על פי כן קיימות הסכנות האלה. ולא היה עוד איש כל כך מחוסן בפני הסכנות הללו כאליהו. איש האיתנות המוסרית, רחב-המבט, ועומק השרשים. כל הסכנות הללו היו ממנו והלאה, לא דבקו בו, לא יכלו לדבוק בו. ולא אחת טעה אליהו — מבחינה זו — באנשים שבמחיצתו, משום שמדד אותם במידתו הוא שלו.

ולא היה תפקיד אשר אליהו מטיל על חברים, שלא יהיה מוכן לקיים אותו עצמו בגופו ובמאורו. ביחסיו "פיקודיו" לא נזקק לשום העמדת פנים ואמצעי השמעה חיצוניים. סמכותו נאצלה בדרך טבעית מכוחה הפנימי של אישיותו. וכך "טבע" — כדבריו הנכונים של יבנאלי — את ההוי העממי-הפשטני של איש הבטחון בישראל.

אישית — היה אליהו נועז כמעטים בינינו. כבר אמרתי, שאולי רק הביטוי העברי הקדמון "משליך גפשו מנגד" יש בו כדי לבטא את מידת העוזתו. ולא מעט בזזו את כוח ההעזה שלו, ולא פעם התרעמו עליו קשות בגלל כך. אבל ביסודו של דבר הצדק היה אתו. בעם כמו עמנו, במציאות כמו זו שלנו, רק הבטחון שיש לחברים, כי בראשם עומד אדם המוכן ללכת תמיד לפני המחנה, נותן יסוד לשלוח לתפקידים מסוכנים. והשקט והרוח הטובה וההומור לא עזבו את אליהו גם בימים החמורים ביותר.

אליהו היה מגלם רעיון הכלליות. הוא היה קשור בטבורו לתנועת העבודה, אבל בכל מהותו הוכיח את אפסות הניגוד שבין נאמנות מעמדית לבין נאמנות לאומית. והוא היה ההתגלמות החיה של רעיון הכלליות לא רק כלפי חוץ כי אם גם כלפי פנים, כאשר החל ריקוד השטנים של הניגודים המדומים בין מדים ללא מדים — היה אליהו האיש שגילם בכל הויתו ודרך חייו את האחדות הגמורה של כל הענפים. עכשיו, לאחר מעשה, כולנו חכמים, כולנו אומרים אמן. אבל אליהו חזק את הדבר הזה מראש. מראשית הפעולה נלחם בכל כוחו ובכל מהותו בניגודים המדומים האלה. — — —

גם במראהו החיצוני — בהילוכו הבוטח ובפניו החרושים וגם בדרך שיחתו ובקולו היה משתו משכנע, כובש לב. אליהו לא היה זקוק למחלצות ולמדים. פשטות לבושו לא היתה פשטות חיצונית צעקנית. והן ישנה "פשטות" צעקנית כזאת, שכמוה כמדים וכמחלצות. אליהו לא היה זקוק לכך. לבושו היה פשוט, והלם אותו כולו. וכשצריך היה להתייצב בפני עשירים, בפני תקיפים, בפני לורדים ואצילים

— לא ידע התבטלות. בשום מקום ובפני שום אדם לא ידע התבטלות. בכל מקום היה — הוא עצמו.

היתה באלוהו איזו משובת נעורים. ידע לטעום את טעמה החריף של ההרפתקה הנועות וליהנות ממנה. אהב להתחכם לנסוע לארץ רחוקה בלי ויזה, ולצאת בשלום. והתאוה לנהוג במכונית דבקה בו עד יומו האחרון, ודוקא בשבתו ליד הגה מכוניתו — בטיסתה — מצאנו לעתים אפשרות להדבר אתו „מלב אל לב“. לא אחת התרעמנו על ה„הרפתקאות“ האלה. אבל מעל לכל זאת ועמוק מכל זאת הרגיש יותר מאחרים, כי בלי העוזה, מפעל כמו שלנו לא יקום, גם אם נהיה מחוננים בכל המעלות והכשרונות ומוכשרים בכל ההכשרות שבעולם.

אם יש דבר שממנו סלדה נפשו הרי זו — פחדנות. הוא סלד מפחדנות סלידה פיסית ממש. פניו היו מתרכמים כשהיה נתקל בתופעה של פחדנות — אם פחדנות פיסית ואם פחדנות מוסרית ואינטלקטואלית. ותמיד התייחס בחששנות לרעיונות מסויימים, אשר עליהם אמר פעם ברל בויכוח עם פובליציסט מחונן אחד: „לא רק הרצון — גם הפחד הוא אבי רעיונות“.

כל ימיו חיפש אנשים, לפעמים טעה טעויות קשות, וחזר וחיפש וחזר וטעה. ולא חשש לחזור בו מטעויותיו. לא ראה בכך שום פגיעה ב„פרסטיז'ה“ שלו. אתה אנשי „עמך“, אנשים פשוטים. לא פעם היינו תמהים לאנשים שקירב אותם. אבל היתה בו אהבה מיוחדת לאיש הפשוט. — — —

ומה גדולה היתה מסירותו לחבריו. עוד טרם הגיע הזמן לספר על הכל. אבל היתה בו הרגשת אחריות מיוחדות לכל חבר שנשלח לתפקיד. לא היה בשבילו דבר קשה מדי לעשותו למען חבר. עוד באחרית ימיו השקיע מרץ שאין לשער אולי בלי הצדקה ובלי חשבון, כדי להציל חבר שהוא חשב את עצמו אחראי לו. ולא סמך על אחרים — בעצמו טרח, טס אל מעבר לגבול, השקיע מאמצים בלי סוף עד שהביא את החבר ההוא לחוף מבטחים. וחבר זה, שמסיבות ידועות חי בכידוד, סיפר לי, שבלי ל„סדר“ (ואליהו אתה לשבת בחוג משפחתו, והיה יפה לראותו יושב בחוג משפחתו). — עזב את הבית והלך אל חברו כדי שלא להניחו בודד.

אמרו על אליהו שהיה „מנהיג“, „שר-צבא“, — אבל הוא היה חייל, חייל ראשון, חייל במובן הנעלה והעמוק של המלה. — — —
היו באלוהו קיום אחדים חשובים, טרומפלדוריים. קראתי את רשימתו הקטנה של ברנר על טרומפלדור, רשימה קלאסית, שהוא מסיים אותה בפסוק שאפשר היה לאמרו על אליהו:
„את עצמו ראה באחרית הימים עומד על הגבעה, והוא גם אז איש צבא, רק איש צבא“.

אנחנו — עם השלום — צריכים לעסוק ברגע זה ביצירת צבא. ביחוד משום שתעודת חיים לנו הדבר הזה! ר' עקיבא כששפטוהו למות אמר: כל ימי הצטערתי שלא באה לידי מצוה זו — בכל נפשך ובכל מאורך — ואקיימנה. בא הרגע לציונות ולכל העם לקיים: בכל מאורך ובכל נפשך ממש!
א. גולומב

המזרח התיכון-מעוז בריטי או מצודה קדמית?

(לרקע הסקירות האלה, עיין גם ב"מי ומה" שכסוף החוברת ו"מפת הנפט" שבראשה)

קפ. ב. לידל-הרט

השומה על בריטניה לקיים בידיה את המזרח-התיכון?

אין תימה שההצעה להוציא ממצרים את כל הכוחות הבריטיים זכתה באנגליקן ליחס שהיה מהול בחששות. אין בכך כדי להפתיע, לפי שתעלת-סואץ נחשבה מזמן לעורק הראשי של הקיסרות הבריטית.

במשך שנים רבות הורגלו בני העם הבריטי לחשוב על היס-התיכון כנתיב אל ארצות המזרח, כעל חבל-ההצלה שלהם (הכוונה לחבל שזורקים לטובע). בשעת-הסכנה הקודרת ביותר שלהם, ב-1940, ריפה מר צ'רצ'יל את מערכת-המגן הדלה של אנגליה עצמה, כדי לספק תגבורת להגנת מצרים. ומאז אמרו רבים, כי אכן היה זה מעשה רב בפרשת תבונתו האיטרטגית כאיש-מדינה.

בשנים שלאחר כך הוזרמה למצרים מיכסה גדלה והולכת של כוחות בריטניה וציודה, כדי להדוף את סכנת רומל ולפתח מסע-תנופה נגד י מאותו איזור. ומאחרי המלחמה ועד כה נשמעו הדיווחים של אותה נעימה מפי דובריה של הממשלה החדשה, ממשלת-הפועלים, כל פעם שדיברו על אפשרות כלשהי של התקרבות מעצמה זרה אל נתיב קיסרותי זה כעל איום לטרופ ארץ, "צינור הנשימה" של בריטניה.

ופתאום באים ואומרים לכני העם הזה, כי כוחותיהם יצאו את מצרים ואת השמירה הבלתי-אמצעית על אותו "צינור הנשימה" יניחו לעם אחר — אשר צבאו הקטן מחוסר כל נסיון בדרכי המלחמה החדשים.

הגנה מרחוק

פינויה של מצרים — פירושו, כי להבא אי אפשר יהיה ליתן סעד בריטי להגנה על תעלת-סואץ אלא מבסיסים שמחוץ לגבולות מצרים. ייתכן שבסיסים אלה יהיו בארץ-ישראל ובעבר-הירדן, בקפריסין, בסודן או בקירינאיקה. אפשר שבסיסים כאלה ייראו כמרוחקים מן הנקודה הזקוקה למגן. אך ההגנה על כל ארץ שהיא מוטב שתיערך ממרחקים, כל זמן שהכוחות המגינים ערוכים מראש לפי תגובה איטרטגית ראויה. עמדות החיפוי שיכולנו או להחזיק בהן¹ עשויות לחסום את דרכי-הגישה אל מצרים — בין ביבשה ובין בים — והלא זהו כל עיקרה של הבעיה. יציאתנו ממצרים לא היתה גורעת גריעה חמורה מיכולתנו להדוף כל נסיון-פלישה לתוכה.

אך בטחונה של מצרים עדיין איננו מבטיחה, כי אמנם נוכל להשתמש בנתיב הים אל עבר המזרח, העובר דרך תעלת-סואץ. תעלה זו עלולת-פגיעה היא גם בדרכים אחרות (לאו דווקא בפלישה — המערכת). גם לו הספיקו הכוחות המצרים לשמור עליה מפני נסיונות-חבלה הרי עלולה היא להיחסם ע"י התקפה ונחשת-פתע של כוחות-אוויר וכוחות-מוטסים אויבים; ואפילו ע"י הרעשה מטווחים

(1) דהיינו, לו היתה מתגשמת תכנית-הבסיסים לפי פירוט הארצות שהובא לעיל ע"י הקפ" לידל-הרט. אכן, גם זהו, כידוע, נושא לשיקול הסיכויים המדיניים. — המערכת.

עצומים בקלעים רקטיים, המכוננים אל מטרתם בדיוק-של-קליעה שייתכן כי יתאפשר בקרוב לגבי נשק זה.

ברור הדבר, כי הראשונה שבסכנות הללו (סכנת החבלה — המערכת) תגדל ותלך ככל שההגנה במישרין על אותה נקודה תהא תלויה בגייסות שאין לנו שליטה עליהם ושייתכן כי יהיו נוהים יותר אחרי תעמולת האויב מאשר אחרי חילותינו אנו; והוא הדין גם לגבי הסכנה השנייה (סכנת התקפה ונחיתת-הפתע מן האויר — המערכת), שכפולה ומכופלת היא בשעה שיעילותם של הגייסות-המגינים איננה ממדרגה א' בפועל ממש.

אשר לסכנה השלישית (סכנת הרעשה רקטית ממרחקים — המערכת), הרי בימינו אינה בגדר אפשרות רצינית, ואפילו יוסיפו כוזהותינו להחזיק באזורה של תעלת-סואץ, והרי מלבד סכנות ישירות מקומיות אלה, צריכים אנו להביא בחשבון גם את הסכנות המקיפות יותר, סכנות הניתוק, אשר להן צפוי נתיב-סואץ זה אל המזרח, כיון שהוא עובר דרך ארוכה בימ-התיכון הצר — אשר הוא גופו אינו אלא בחינת "תעלה" רבתי, לפי המסיבות האינטרטרגיות של ימינו.

הבאמת הכרחית היא ה"תעלה"?

במלחמה זו שנסתיימה עכשיו, לא הצלחנו לקיים את השימוש הראוי בנתיב הזה כעורק-תחבורה, אף על פי שקיימנו את ההגנה על מצרים, הרושם הוא, כי עובדת-הסוד זו לא הוכרה — ולא הובאה בחשבון כל צרכה — בבירורים שמתנהלים בימים אלה בענין המזרח-התיכון שלנו.

היכולים אנו לסמוך בבטחה על ידידותן המתמידה של כל הארצות הגובלות בימ-התיכון, ועל יכולתן לעמוד בפני נסיונות להשתלט עליהן? כלומר: היכולים אנו לומר בבטחה, כי בגדר הנמנע הוא כל איום של אויב מעבר לאגפיה של אותה תעלת-סואץ? השאלות הללו, הצגתן בלבד דיה להוכיחנו את גודל הספיקות לגבי האפשרות להגן על "בטחון-חיוני" זה, ככינויו, — שלמעשה הוכח כי לא היה "חיוני" ביותר במלחמת-העולם השנייה, כיוון שבמציאות הוספנו לעמוד במלחמה זו בלי שבטחון זה יהא בידנו.

תשובה זו, בת הגסיון, מעלה שאלה נוספת מעמיקה יותר: אותו מאמץ כביר, שעשינו, ואותן הסכנות שנטלנו על עצמנו, כששלחנו מצרימה חלק כה רב מכוחותינו וממקורות-יכולתנו — כלום אי אפשר היה בלעדיהם? ההיה אותו משלוח-כוחות הכרח בלתי נמנע?

אך עם כל החשיבות ההיסטורית של השאלות הללו לגבי העבר, הרי הענין שליבונו חיוני לנו בימים אלה הוא זה: העדיין צריכים אנו לשמור שמור היטב נתיב יס-תיכוני זה מפני כל מעצמה שאפשר לראותה כאויבת-בכוח לנו — וכל זה כדי להבטיח את דרכי-הגישה להודו? אמנם, נימוק זה בעינו עומד, על כל פנים כל זמן שבטחונה של הודו מוסיף להיות בעל חשיבות אמתית מבחינת האינטרס הבריטי, אך נימוק זה אינו דורש מאתנו כל עיקר להחזיק בתעלת-סואץ בכל מחיר, את הנתיב הימי להודו (מבחינת השימוש בו ע"י מעצמות האויבות לבריטניה, — המערכת) אפשר לחסום באותה היעילות עצמה גם בקצהו הדרומי של יס-סוף והדבר יכול להיעשות שם בהוצאות קטנות הרבה יותר, ובו בזמן חייבים אנו לעשות גם את חשבון הנפש וחשבון הרכוש שלנו. שש שנות המלחמה דילדלו את מקורות יכולתנו ורוששונו מהרבה בחינות, תוצאות הדבר נתנו בנו אותות, ועכשיו חשים אנו ביתר בהירות את גבולות יכולתנו, אם נדע "להשתרע לפי מצענו שלאחר המלחמה", יהא לנו סיכוי טוב למדי להחליף-כוח ולהמנע מאותן סכנות חמורות שנהגנו להסתכן בהן לשעבר, אך אם לא נכלכל את מעשינו מתוך חסכון-כוחות, סופנו שנעמיק להשתבש בצרות וסכנות.

מכל הבחינות ראוי הוא רגע זה לסקירת מצבנו בכללו וחדוש בחינתם של דרכי מדינותנו הקיסרותית.

והרי שכאן מתיצבת לא שאלת מצרים בלבד, אלא גם שאלת כל המזרח-התיכון בכללו. מעמדנו בו, בכל מרחביו, הוא פריז של אותו מעשה-בראשית שעשינו, כשהחילוננו במשטר-הכיבוש במצרים; ומני אז הוסיפה מצרים להיות צירו המרכזי ומעוון הראשי של מעמדנו זה. עכשיו, בעמדנו למשך ידנו ממצרים, מן התבונה יהיה זה אם בטרם ננהיג באיזור-ציר זה סידור חדש, הרופף מן הקודם ופחות נאמן ממנו, — נשוב ונחקור, לאור המצב החדש, מה הוא חלקנו האמתי בחבל-עולם זה בכללו; נשקול את ערך חלקנו זה לעומת האחריות והסיכון הכרוכים בכך.

כן אפשר שנביא בחשבון את העובדה, כי באותו זמן עצמו מרפים אנו את ידנו המחזיקה בהודו, ולכל היותר יכולים אנו לצפות שם, בתורת תתליף, לאיזה קשר-גומלין הרבה יותר רופף, אשר טיבו ואופיו עדיין אינם ידועים לנו.

הברירה — נתיבת-קיסרות אחרת

מה הם סעיפי ה"חובה" וה"זכות" העיקריים שבמאוננו לגבי המזרח-התיכון? הראשון שבסעיפי ה"חובה" הוא — גודלו של אותו חלק מן הסך-הכולל המצומצם של כוחותינו, הנדרש לשם קיום חיל-מצב בחבל-עולם זה. סעיף ה"חובה" השני הוא טיבן השונה והמנוגד של המדינות השונות אשר עמהן מקיימים אנו שם מגע — דבר, העושה את החבל כולו מחוסר יציבות-מדינית. סעיף ה"חובה" השלישי הוא האופן שבו מתחככים זה-בזה האינטרסים שלנו והאינטרסים של רוסיה באותו חבל, דבר שפריו "שפשוף" מתמיד — העלול להתין גצים: והרי אלה הם מאותם הגצים העשויים להביא לידי התפוצצות — היינו למלחמה. וגדולה מזו: במידה שיגדל ויגבר הסעיף השני, או השלישי, של ה"חובה", יתנפח וילך גם הראשון, בשללו חלק עוד יותר גדול מכווננו.

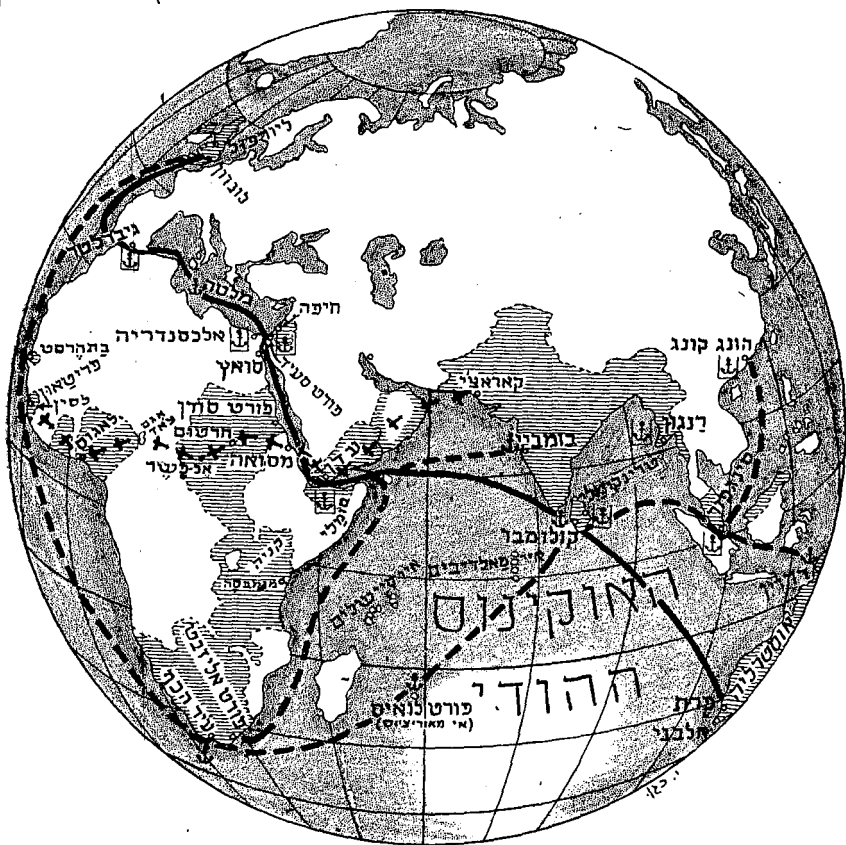
בצד ה"זכות" מופיע ערכו של המזרח-התיכון בשבילנו, בין כמקור אספקה ובין כשוק לסחורותינו. אך משנבחון את הערך הכלכלי הזה — נמצאונו מיד קטן להפתיע לעומת ערכם של חבלי-עולם אחרים. רבה יותר היא חשיבותם האיסטרטגית — וגם הכלכלית — של מקורות-הנפט אשר בדרום פרס ובעיראק. אך לא פחות מזה חשוב הוא הצורך לשקול כראוי את העובדה, כי שדות-נפט אלה נתונים במצב איסטרטגי מגולה העלול להיפגע ביותר; והעברת הנפט הזה מצריכה הובלתים ארוכה עד מאד, בימים שבהם תהא הנתיבה היס-תיכונית צפויה לניתוק.

להעריך את כל הגורמים הללו ולשקלם כאחדות-אחת, — זוהי, ביסודו של דבר, תעודתה של ממשלה. אין אני מתאמר לסכם את המאון, אך ברור הוא, כי ערך החזקתנו במזרח-התיכון הגו מפוקפק יותר מכפי שהורגלנו לשער. וכן ראוי לציין, שאף אם נבוא לכלל דעה כי אמנם דבר חיוני הוא לנו להוסיף ולהחזיק באיזור שדות-הנפט העיקריים שבאותו חבל, הרי לפי תנחתם אין ניתן לנו לחפות עליהם חיפוי של ממש אלא אם רק נחזיק גם ב"חזית" עמדות צרה הרבה יותר מהתפשטותנו כיום, העולה על הנדרש².

2) אין להבין דברים אלה אלא כרמז להסתפקות ב"עמדות" שבעיראק בלבד — זיתכן, בצירוף "גשר-היבשה" של רצועת-האדמה, גזרת הגיאוגרפיה האיסטרטגית, המכונה "עבר-הירדן"; והרי יש לה מוצא-לים משלה, "קוף-של-מחט" של עקבה. אכן, המינימום הממשי האחרון לחיפוי בריטי על אזורי הנפט, הוא שללול השטחים ההאשימיים. אין להבין בכירור, אם בדברו אח"כ על "ארצות הלכנט" — שלדעתו יש לצמצם את ההתחייבויות הבריטיות הכרוכות בהן, — מתכוון הרט גם לאר-ישראל או לאו (הדבר האחרון נראה יותר).

ומעל לכל, בדין הוא שנדגיש כי במידה שנוכל לצמצם את התחביבויותינו וסיכונינו במזרח-התיכון (וביחוד — בארצות הלבנט) כן נוכל לרכז יותר את מאמצינו בפיתוחה של אפריקה, ושל הדרך המשתרעת לאורך חופה המערבי³; והרי ההיא, לפי עצם טיבה, בטוחה לאין ערוך יותר מנתיבתה של סואץ. באופן זה ניטיב יותר לקיים את העקרונ האיסטרטגי של הריכוז, והרי זה הוא היסוד הנאמן היחיד של בטחוננו הקיסרותי.

התמורה בגיאוגרפיה-המגן הבריטית

הקו הרצוף — „האלכסון האימפריאלי“ המסורתי,
 הקו המרוסק — הדרך לשעת-דחק, מסביב לאפריקה;
 קו-המטוסים — „קפיצת-הדרך“ החדשה מעל מרכז אפריקה.

3) דרך-ים, אשר בצדה — כחלק הכרחי באיסטרטגיית-התבונה זו המתכוונת לעקיצת המולדת-התיכון — גם דרך-אוויר, החוצה את מרכזו של יבשת-אפריקה: מלגוס בניגריה (או כבר בפריטאון שבסיארה-ליאונה) במערב — דרך הרטום שבסודן — ואל חופי ים-סוף ודרום-ערב.

תמורה באיסטרטגית-הקיסרות

מתברר, כי בועידת ראשי הממשלות של הדומיניונים, אשר נסתיימה (בלונדון) בסוף מאי ש.ז., לבשו צורה מושגים חדשים בתחום האיסטרטגיה העולמית, אשר יש בהם כדי מהפכה במסורות בריטיות ומפנה לשידוד-מערכות מוחלט במגמות מערכת-המגן של הקהילה הבריטית. נמצא, כי מנהיגי הקיסרות ליבנו הצעות לשיטה אל-ריכוזית של ניצוח על ההגנה, שתהא מלונה בפזיור מרחיק-לכת על פני הקיסרות של מקורות-יכולת תעשייתיים.

הים התיכון פרוז

פרטי הברורים האיסטרטגיים, הנתונים באורח רשמי, הנם בגדר סוד נמרץ; אך רמזים מאת מומחים צבאיים וכלכליים (שבבריטניה ובדומיניונים) מעידים על ג' שיקולים מכריעים, הקובעים את אופן-הראיה החדש של אנשי-המדינה וראשי-המטות:

(א) שוב אין הים-התיכון יכול להוסיף ולהיות מעין „אגם בריטי“.
(ב) הודו, ארץ זו שיש בה כמעט 400 מיליון נפש, שהיתה מעוזה של מערכת הקיסרות הבריטית. — ייתכן שהיא הכרח להוציאה מכלל חישובי-הקהילה לעתיד לבוא.

(ג) התפתחות באורח מלחמת האוויר והאטום שינתה תכלית שינוי גם את הרגשות בענין ההגנה, שנרכשו במהלך מלחמת-העולם האחרונה. נדרשו דיונים ממושכים ושקדניים בין ראשי השירותים-הלוחמים הבריטיים, כדי שיגיעו לכלל מסקנה, כי שוב אין הים-התיכון יכול להחשב כעורק הבריטי לעבר המזרח. טוענים, כי גורמי אורח-המלחמה האווירי והימי החדש הפכו ים צר זה, מוקף-היבשת, למלכודת-שבכות בשביל תנועות צבאיות — והרי מאבקו המר של הציר-הבריטי, לקיים את קו-האספקה של האי-מלטה, הוכיח את הדבר בימי המלחמה האחרונה. מצרים נמצאת בתוך טווח-הפגיעה מכל חלק באירופה. פצצה-אטומית יכולה להפוך את תעלת-סואץ לביצה; ואוי ניתק כל „חבל-ההצלה“ אל עבר הודו, שהיה עובר דרך התעלה הזאת. נקודות המשען והמעוז הבריטיים המסורתיים שבים-התיכון — גיברלטר, מלטה, קפריסין — נתישנו, בעיני מומחי-הצבא, כאותו מפציץ משנת 1940.

טווח-מגן חדשים

האיסטרטגיה הבריטית המסורתית, במאה הי"ט והכ', לעבר המזרח, היתה מבוססת על קויתחבורה ועל נקודות-משען הגנתיות אשר נתוחתם הכללית היתה בשטח שבין 15—30 מעלות רוחב-צפוני, ואלו המפנה החדש ייתכן שיוליך אל שטחים דרומיים יותר, אלה שבין קו-המשוה ל-15 מעלות רוחב-צפוני. טווח חדש זה הוא המשמש מפתח לתפיסה האיסטרטגית החדשה בכללותה. יש חושבים, כי אפשר שגיברלטר, מלטה, סואץ ובומבי, יפנו מקומן לנקודות-צימת במערכת-המגן של הקהילה, אשר יהיה בהן כדי לשחרר מן העומס את הצפון ואת המזרח, — הן עשויות לכלול את בתי-הורס שבמערב-אפריקה במושבת גמבינה, את ניגריה, את קניה במזרח-אפריקה, את ציילון, את סינגפור; ומשם שוב נטיה בת 15 מעלות דרומה, כדי להתחבר עם אוסטרליה ועם מערכות-המגן השלובות של

האוקיינוס-השקט. ואלו לעבר מערב יהיו אז לבריטניה גויאנה שבדרום-אמריקה (בליטת מערב-אפריקה — היא, כידוע, גם שטח „העולם הישן” הקרוב ביותר אל חופה הצפוני-מזרחי של אמריקה הדרומית), איי „הודו המערבית” וקנדה, המשמשות מעין חוליה-מחברת טבעית עם כל מערך המגן של ארצות-הברית, המשתרע על פני האוקיינוס-השקט, — כדי שגם הוא יתחבר עם המערך שבאיזור אותו האוקיינוס. אין זה בגדר סוד, ש„קרהמתניים” של יבשת אפריקה (היינו — הקו גויניאה-ים-סוף, או גויניאה-קניה), פותח בשנות המלחמה לשימוש בתורת „קפי-צת-דרך” אוירית להודו, וכי שדות-איור חדישים מופעלים כעת במקומות שהיו שממון. קניה, על מרחביה ואקלימה הטוב, פותחת אפשרויות גדולות לפיתוח בסיס-מפתח במערכת-מגן אפריקאית-יבשתנית. ציילון, גם היא פותחה כבסיס צבאי; וטוענים, כי שטח זה, בן כ־65 אלף קילומטר מרובע, ושאוכלוסיתו היא כששה מיליון נפש, יכול להיות, במשך עשר שנים, לחוליה רבת-עצמה ביותר בכל שרשרת-הקהיליה.

„אל-ריכוזן” של תעשיות

כדי לתת לה, לאיסטרטגיה החדשה, את חוט-השדרה הנדרש לה, העלו ראשי-המטה הבריטיים מחשבות והצעות בדבר אל-ריכוז מרחיק-לכת של מקורות היכולת אשר לקהיליה. הנחתם היא, כי האיים הבריטיים, בתורת „משמר-חוף” חרושתי, ישמשו מטרה עלולת-פגיעה יותר מדי באורח-המלחמה האטומי והאוירי. נראה, כי התכנית החדשה מניחה את טיפוחם של שלושה, בתי-יבשק קיסרותיים: מערבי — בקנדה; דרומי — באפריקה הדרומית; ופציפי — באוסטרליה. ההתפתחות התעשיתית בשלושת הדומיניונים הללו בשנות המלחמה חוללה מהפכה גמורה בגישה הבריטית המסורתית, נוסח „הסיטי הלונדוני”, אל שטחי-הקיסרות, אשר נראו עד כה, בראש וראשונה, כמקור-הגלם.

הנ”ל נראים כגורמי-היסוד העיקריים בתפיסה החדשה של איסטרטגית-הקהיליה, אך בהיותם בלונדון, הטעימו מנהיגי הדומיניונים בפירוש, כי לא יוכלו להסכים מראש לשום תכנית נוקשה. כל דומיניון, תוך קשרים עם שותפיו והימלכות בדעתם, ישמור על חופש פעולה באזורו הוא. עם זאת תצורפנה, „משלחות צבאיות” למשרדי „הנציבים העליונים” של הדומיניונים בלונדון, כדי שישמשו את משרד המלחמה, ובכל שעת צורך יימלכו בהן.

הגנה מפני מי?

נקשרו קשרי-דיונים עם המעצמות הלא-גדולות, שאינן חברות ב„קהיליה הבריטית”, אלא שעניינים וקניינים להן בתחומיה הגיאוגרפיים — צרפת, הולנד, פורטוגל. הסנותן בענין השתתפותן במ”מ מעין זה הוא פרי השאלה הפוליטית המתיצבת אגב כל שיקול בענין איסטרטגית-מגן של הקהיליה: „הגנה מפני מי?” מנהיגי בריטניה והדומיניונים משיבים על פי הרוב כי אין ההגנה הקיסרותית מכוונת נגד שום אומה אחרת שהיא, אלא היא פרי הלקח של מהלך המלחמה האחרונה. סבורים הם, כי משתוקם מערכת-מגן כזאת — והסתדרות-האומות תגדל ותתפתח בינתים עד כדי בגרות — אין סיבה שלא לכלול בתכנית-ההגנה העולמית „חישוק-פלדה” כזה מסביב לכדור-הארץ, בניצוחו של המטה-הכללי להסתדרות-האומות.

שינוי-ערכין בריטי לגבי המזרח-התיכון?

דריכותנו לכל סימן ואות בדבר עתידה הפוליטי של הארץ — ושל המזרח-התיכון, שבו שיבוצה הגיאוגרפיה וההיסטוריה — מחייבת התבוננות מתמדת בגורמים הצרים את צורות המדיניות. בין הגורמים הללו ממלאים תפקיד ראשון במעלה השיקולים הצבאיים, והישובי ערכו של המזרח-התיכון, על כל חלק מחלקיו, לבטחון הקיסרות הבריטית וליחסיה עם שאר מעצמות אחרות. על כן עשויות רשימותיהם האקטואליות של הקפ' לידל-הרט, הסופר הצבאי הנודע, ושל מיכאל פריי, סופרו המיוחד של "רויטר", המעלות אפשרות של שינוי-ערכין במחשבת האימפריאליזם הבריטית לגבי ערכו של המזרח-התיכון, לפרנס את מחשבתנו המדינית, כי בקיצורו של דבר, אומרים שניהם, בעצם, כי חלק-עבר הזמן שבו היה צורך לראות הבל-עולם זה שמשני עברי הסואץ חולית-הבריה ההכרחית בשרשרת-הקיסרות העולמית של אותו, "האלכסון הקיסרותי", בריטניה — אוסטרליה, שהוא הוא הציר לכל מחשבת האימפריאליזם הקיסרותית.

משני דברים עלינו לתזהר: (א) מצד אחד מהקלת ראש בהערכות אלו, כאילו אינן אלא כתבות סנסציוניות. (ב) ומצד שני מקבלתה, בקלות יתר, של ההנחה, כי הגה תם והולך עניינה הצבאי, הבטחוני, והקיסרותי של בריטניה במזרח-התיכון. כי אין תוכנן של הסקירות הללו דברים בטלים, המנותקים ממצייאות פוליטית וצבאית. — דבר זה נקל הוא להיווכח בו. לשם כך אין צורך להסתמך, למשל, על המוניטין של לידל-הרט כרואת-צפונות של מגמות ההתפתחות במערב-כות-ענייני-הצבא בכלל, ושל בריטניה בפרט. על כך אפשר היה, אולי, להשיב כי האיש הוא מקורי יותר מדי ומעוף-מחשבתו הקדים כ"כ, שהמחשבת הבריטית הרשמית עוד תוסיף לפגר אחריו כמה שנים, ואולי עשרות שנים, כמקרים שכבר קרו. ראש-הממשלה, אטלי, הוא שהציע, בוועידת ראשי-הדומיניונים וההתיעצויות עם ראשי-המטות, את השאלות הגדולות בדבר פיזור תעשיות-הייסוד הבריטיות, בעלות-הערך לימי מלחמה, על פני שטחי הקיסרות הנרחבים. הדברים האלה לובשת צורה מוחשית עד מאוד בזכרנו, כי בלעדי "פיזור" ("אל-ריכוז") מעין זה, אפשר יהיה, בדור-האטום, לשתק' במ הלומה גדולה אחת מרחוק את כל חרושת-המלחמה הבריטית כולה. בהיותה מרוכזת בצפיפות באי-ה"קטן" במידה יחסית; ולא זו בלבד שצרכי הבטחה כאלה דורשים פיזור חרושת-המלחמה, אלא שגם עצם ה"אימפריאליזם האטומי" עשויה לתת צידוק דווקא לדעה הגורסת פיזור בחרושתו של הנשק-התוקפני הזה (הרקטי, או האטומי-האורני, מטוחים ענקיים) במרחבים גדולים, לעומת ריכוזם בשטחים של מקורות-הסכנה האפשריים, או מסביבם, לפי שיתכן, כי הסיכוי היחיד למעט לבטחון ב"דור-האטום", יהא ביכולת-גומלין של פעולה תוקפנית... ועל אף הקושי הכלכלי-החברתי העצום שבנסיונות-ה"פיזור" מעין אלה, היינו בהעתקת תעשיות מברית-טניה, או בשינוי שווי-המשקל המשקי שבדומיניונים, — הרי אלה הם חיפושי-דרך רציניים, שיתכן, כי סופם להשפיע על מידת ה"אבטונומיה ההגנתית" העובדתית של הדומיניונים (ואולי גם של אוכלוסיתם); — וממילא ישנו את הגישה אל דרכי-החיבור הקיסריים, ובכלל זה — הסואץ; כי לא לשוא מטכסים גם אנשי-המדע של בריטניה והדומיניונים עצה ומבקשים פתרונות לאותן השאלות עצמן, ולא במקרה הוא כי אטלי פתח בדיונים מסוג זה עם באי-כוחן של אוסטרליה וניו-זילנד דווקא. כשם שבמלחמה האחרונה שימשה קנדה שטח

המילואים העצום לכוח-האוויר הבריטי-הקיסרותי, כן עתידה אוסטרליה, על מרחביה השוממים של יבשתה שאוכלוסיה כמעט שאינם עולים על אוכלוסי בלגיה או הולנד — למלא תפקיד רב-משקל באיסטרטגיה הקיסרותית של המחר. אין זה מקטין את ערכה של קנדה, אך זו „משותפת“ יותר מדי (לבריטניה ולארצות-הברית...), ומצבה הגיאוגרפי אינו הופכה גם למעור-הגנה טבעי בשביל אגף שלם של הקיסרות (המזרחי — במקרה של אוסטרליה), גם להשבת-מלחמה, בשעת הצורך (כנ"ל) בדור האטומי-הרקטי. ואשר לשאר השיקולים הגיאוגרפיים-התחבורתיים-האיסטרטגיים, הרי עם צאתה, או התרחקותה, של הודו מן המעגל הכריטי תגבר, כמובן, ההשענות דווקא על אפריקה, או על אוסטרליה, כשהמזרח-התיכון בעיקרו עשוי ליהפך למעין „איזור-קדמי“. לא בדרך מקרה, למשל, דובר כבר בחודש מרס בבית-הנבחרים הבריטי על כך, שאפשר ואפריקה המזרחית (שטחי-הגבעות של קניה, היפים לישיבת בני-אירופה) תהיה למקום מושבו של הרזרב הקיס-רוזי האי-סטרטגי המרכזי, לכשיוקם. אילו נתקבלה ההגחה על דבר „ציאת מצרים“ גם מסביבת מצרים, ועל דבר שינוי-ערכין לגבי מעמדה האיסטרטגי של סואץ, — אפשר ויהיה הדבר הגיוני, שבמזרח-התיכון לא היו נשארים, אולי, אלא כוחות מצומצמים, להיפוי ראשון. את נטיתו של בווינ לרכוזם דווקא — תחת „נאמנות“ בריטית — של שטחי ארץ-הסומלי (האיטלקית, הבריטית, ואם אפשר — גם זו שבדרום-מזרחה של חבש), אי-אפשר שלא לראות כטווי של רצון להבטיח את הגישה הבלתי-אמצעית מצפון אל קניה, וללכד, בידיים בריטיות, את „קרן-המזרח“ של אפריקה, הסוגרת מדרום את ים-סוף. ועוד רבים האותות למגמה כללית מעין זו, אך, כאמור, אל-לנו גם לראות, כעובדה קיימת, הכרעה למפנה כזה. אין אלה אלא חיפושים בלבד (אך רציניים), — ואולי יגיעו לפרקם בעתיד הקרוב, או אולי יתקלו רבי המדינה הבריטית בקשיים גדולים ויירתעו; ואולי ישתנה גם עצם שקול-הדעת. סופר והיסטוריון בריטי צבאי כהקפ' ס. פולס, למשל, מזהיר מפני נטישת המזרח-התיכון, על אף עומס ההוצאות והשקעת כוח-האדם הכרוכה בהמשך ההחזקה בו, וכ„יום שחור“ לבריטניה רואה הוא את היום, בו יוחלט חלילה על כך; זהרי אין הוא חסר כלל מגע עם ענייני הצבא הבריטי ומכווניו. המחשבה הבריטית (כמדינית כצבאית) נוטה, לעתים קרובות, „לרכב על שני סוסים“. אין ספק ש„הקו החדש“ (בריטניה-אפריקה-צפילון-אוסטרליה) יטופח, אך אין דבר זה מעיד כלל שממילא יוחלט על יציאה, ואפילו הדרגתית, מן המזרח-התיכון, והרי גם הבטחה מרחיקה-לכת של הקו האפריקאי-האוסטרלי מצריכה, — ודווקא בתקופה זו של יכולת פגיעה מטוחי-ענק — את ההחזקה במזרח-התיכון.

אין, איפוא, להזדרז להסיק מסקנה כלשהי בענין מעמדו העתיד של המזרח-התיכון באיסטרטגיה, הצבאית והפוליטית גם יחד, של בריטניה. אדרבא, דווקא התמעטות הסיכויים לקיום נתיב הים-התיכון בעתות משבר, עשויה, אולי, להגביר את הענין ביתדות-חרושת בתוך המזרח-התיכון, שיצשוהו „אבטונומי“ יותר מבחינת אספקה לפי מושגי מלחמה חדישה, אך ברור הוא, כי כמה מושגים שנתקשרו בהכרה המדינית של בריטניה, בדרך-סואץ, בארץ-ישראל ובמזרח התיכון כולה, ושנחשבו כמושכלות ראשונות שאינם צריכים ראייה, נתערערו, על רקע התער-רות-מושגים זו, ייתכנו שינויים ו„קפיצות דרך“ במגמה ובנוהג הבריטיים בסביבת ארצנו ובה גופה. שינויים שמגמתם תהיה, בודאי, תלויה גם במשטר-היחסים שיתגבש בין בריטניה, לשאר מעצמות (לרוסיה המועצתית — בראש וראשונה), מידת שיתופם של ארה"ב בעניני המזרח, וכי"ב. ומחשבתנו — המדינית, הבטחונית, הישובית-צריכה לעמוד דרוכה וערה על משמר ההתפתחות שסימניה נראים באופק.

לקה עמים שוחרי דרוו

ג. הפולנים

רציפות המסורת המדינית והלוחמת

בין אומות אירופה, אשר נגזר עליהן, עד לשנים האחרונות ביותר לקדש מאבק לחופש לאומי, — ואולי גם לעצם קיומן הלאומי, — ייחדו את האומה הפולנית כמה מסיבות, שכמעט לא היתה להן אחות ודוגמה. בין המסיבות המיוחדות הללו בלטה הרציפות היחסית של מסורת העצמאות — או מלחמת העצמאות לא היה זה (כצ'כים) עם, שעצמאותו נגזלה ממנו לפני זמן רב כל כך; או (כסלובקים או כסלובינים) — שבת, אשר כמעט ולא היתה לו ממלכתיות משלו מעולם. עוד לפני 150 שנה היתה קיימת מלכות פולין, עתיקת-יומין ורצופת-קיום. ועוד 35 שנה לאחר שחולקה זו בשלישית, (1795), נתקיימה — שוב — „המלכות הפולנית“, גרעין ממשי של ממלכתיות פולנית — ולו גם בהיות נושא כתר הקיסרות, והיא תלויה תלות מדינית מובהקת בזולתה. רק 83 שנה הפרידו בין דפיה של אותה „מלכות פולנית“ שנתמרדה (1831), וביטול עצמאותה למעשה, לבין התחלתו של אותו פרק במאבק ההיסטורי (עם פרץ מלחמת-העולם ב-1914), אשר הוליך במישרין לקראת הקמתה-מחדש של המדינה הפולנית. וגם בתוך תקופה זו של חלוקה ושעבוד מדיני מוחלטים לכאורה, נזדקרו כמה חזיונות ומאורעות, אשר קיימו את חוט המסורת הלאומית-המדינית ועוררו תקוות. עוד הוסיף להתקיים, עד לנסיון המרד הפולני ב-1846 בפולין הפרוסית ובמערב-גליציה האוסטרית, משטרה „העצמאי“ (על כל פנים — הפולני המובהק) של „עיר החפשית“ קראקוב ועד סיפוחה של קראקוב לאוסטריה כתוצאה מקשרי המורדים אל „בסיסם“ שב„עיר-החפשית“. ב-1848 נתחדשו ההתקוממות, בגליציה האוסטרית ובפוזנן הפרוסית. או — כמה שבועות לאחר מהפכת-מרס בברלין — נאלצו בפרוסיה, תחת לחץ תביעות הפולנים בפוזנן, להחליט על חלוקת „הדוכסות הפוזננית“ לשני מחוזות, לאומיים ביסודם, אחד פולני ואחד גרמני. לא יתמה איש בימינו אם יקרא שהצעת החלוקה לא סיפקה שום צד מן הצדדים; ובמרד הפולני אשר פרץ התיצבו כ-20 אלף מתקוממים נגד למעלה מ-30 אלף חילות-פרוסיה הסדירים והמאומנים. אכן, ניגפו הפולנים בקרב מילוסלב (30/4/48), ולפי ההסכם הצבאי של ברדו התחייבו להניח נשקם ולהתפזר. וב-1850, עם גליציה הכללי, בוטלה גם עצם חלוקתה של פוזנן. ואלו ההתקוממות שבגליציה נתקלה בהתנגדות כה ממשית מצד המנגנון המשטרתי של האוסטרים, שעדיין שלם היה, עד כי עלה בידי הנציב, הרוזן סטדיון, לדכאה למחרת יום התפרצותה בגלוי (25—26/4/48) בדומה, בעצם, למה שקרה ב-1846 בפוזנן. שהמשטרה הפרוסית הצליחה לאסור בעוד מועד את מנהיגי הקושרים, ולא זו בלבד, אלא שקשרי-המרד הפולני הזה בגליציה, ב-1848, הועמד לא מעט בצל עיי הפרעות שערכו האיכרים האוקראינים בבעלי האחוות הפולנים לשמע כוונת המרד בקיסר. אכן, היו אלה כשלונות. אלא שהכשלונות הללו — וביחד ההתקוממות הפוזננית — הוסיפו לקיים את ההרגשה כי זהו עם המסוגל לתפוס חרב, ורק צירופי מסיבות מדיניות הן החוצצות בינו לבין החופש; ובתמורותיהן עשויות הן גם לפתוח פתח לחופש זה. ב-1863 חלה בחלקים רבים

של פולין הרוסית (ובכלל זה ליטה ווהלין) תנועת ההתמרדות הגדולה, — ואכן היה זה נסיון המרד הלאומי הגדול האחרון עד התארגן ה"לגינות הפולניים" של פילסודסקי וחבריו בפרוס מלחמת אוסטריה נגד רוסיה, ב־1914¹.)

לא זו בלבד, אלא שבפרק המאוחר יותר של תקופת־בינים זו הגיעו יסודות מסויימים (התקפים יותר מבחינה כלכלית, חברתית, יחסנית והשכלתית) שבין הפולנים שבגליציה לידי מעמד של השפעה, וגם של שליטה במוסדות האר־טונומיה המחוזית, אשר היקנו להם, כביכול, חלק ונחלה בקיסרות האוסטרית, ושימשו מקור לתקווה שאותו מעמד עתיד להתרחב אולי ולחול גם על שאר חלקי פולין, בצלה של המונרכיה האוסטרית הקתולית והפדרטיבית, בגליציה הפולנית משמשת מעין "פיאמונט" למדינה פולנית חדשה.

המעמדות השליטים והרומנטיקה של העבר

חזיון זה של מעין "חיי־שיתוף" בין מעמדות של בעלי האחוות, המשכילים, הפקידות, הקצינות הכמורה וכיו"ב, אשר בקרב הפולנים בגליציה ובין השלטון האוסטרי־הקיסרותי, בא ללמד גם על הקו השני האופייני של תקופת "חוסר־הממלכה" שבהיסטוריה הפולנית: לא רק — קוצר־ימיה היחסי של התקופה הזאת והתמדת נסיונות המרד וההשתחררות בה, אלא גם העובדה שהשכבות השליטות מני־אז בחברה הפולנית, נשתמרו בשלמותן — שלא כרוגמה הצ'כית, או האוקראינית, או הבלגרית, וכדומה — וכמידת־מה הוסיפו להיות שותפים להנאה (כאמור — ביחוד באוסטריה) והמועמדים ממילא לשלטון לכשתבוא שעת הכושר. עובדה זו הקדימה לנטוע בקרב הציבוריות וחוגי המדינאים שבעמי אירופה את ההרגשה כי אכן דבר "טבעי" הוא שמדינה פולנית תקום לתחייה (שלא כיוס כחשה להללו, למשל, לשאיפות כיוצאות באלה בקרב העם הצ'כי); אך עובדה זו היא גם שהסבה לעתים קרובות לאחור, אל העבר, את מבטם ההיסטורי של מבקשי־החופש בעם הפולני, ובזאת ודאי הפחיתה — גם בקרב תנועת השחרור, וגם במדינה המתחדשת, וגם בעם המבקש דפוסיים להויותו, — את כושר ההסתגלות לתנאי הזמן ולסיכויי המציאות. רבת פגעים היתה השמרנות היתירה, שהוטבעה באופיה של ההנהגה הפולנית. היא שהכבידה על התפתחות היחסים הסוציאליים בתוך האוכלוסיה הפולנית, וגם בתוך תנועת השחרור, ובכך חשפה נקודות־תורפה מסוכנות: בין ביחסי הפולנים והאוקראינים בגליציה, מאז 1848, ובין בנסיונות הרוסים להטיל פירוד בין שכבת המורדים־המשכילים ובין האיכרות הפולנית (וכמובן — גם הבלתרי פולנית) ב־1863 ואחריה; — וכן סייעה היא להחרפת הפיצולים והניגודים שבציבוריות הפולנית הפוליטית בראשית המאה ה־20, ובפרשות ההיאבקות המהפכנית שבתחומי הקיסרות הרוסית: ונוסף על כל אלה — חוללה שמרנות זו, לעתים, גם חזיונות רבי סכנה בשעת קביעת דרכיה של תנועת השחרור — ואח"כ של המדינה המחודשת הצעירה — כלפי חוץ, בהיותה נתונה בין המעצמות הזרות האדירות ובמשחק שבין גורמי העולם.

הרומנטיות, שבלטה למדי בתנועת התקומה הלאומית והנהגתה — המדובר הוא ברומנטיקה שפניה אל העבר — הביאה לא פעם לידי התעקשות בלתי־מוצדקת לגבי תחומים מדיניים־גיאוגרפיים, שאבד עליהם הכלל.

1) אם לא נביא בחשבון את ההתנגשויות הקטנות יותר, ב־6—1905, שקצתן הן

בעלות צביון סוציאלי.

ולהתלות במושגי־ממשל של האומה הפולנית על אומות או על חלקי־אומות אחרות; דוגמאות לכך: סיסמת "מים ועד ים", כלומר פולין המשתרעת מן הבלטיקה ועד הים השחור; המאויים לכלול את ליטא במדינה הפולנית והמתחות הגדולה, שנהיתה מסביב לבעית וילנה; ההיאחזות בשטחים המאוכלסים אוקראינים, רוסיים־לבנים ואפילו גרמנים, גם במקומות שהאוכלוסיה הפולנית היתה שם, בפירוש, בחזקת מיעוט מפורש. כרוכה בזה היתה גם ראית "יעודים" למדינת פולין ולאומה הפולנית, יעודים, שאמנם היו להם סמכות של דמיון, כביכול, במצבי העבר, אך היו אלה יעודים שהעתקתם לתקופתנו לא יכלה אלא להביא לידי תקלות והסתבכות עקרה. בין אלה היו: "פולין — משמר־החלוץ שבין אירופה ובין הברבריות התורכית והטטרית" — ולעתים היו מוסיפים בלחש: — "והרוסית"; והעלאת דמותו של יאן סובסקי, מנצחם של התורכים על שדות חוטיין, ואח"כ במערכת־הברית מתחת לחומות וינה; וזכרונות־הגבורה מסוף המאה הי"ז — כסמל של פולין ההיא. אבל אפשר שהבחינה המסוכנת ביותר שבאותה תקופה, תכונה הרומנטיות היונקת מן העבר, היתה מורשת השנאות המסורתיות, שהיא נטעה בלב אומה הנלחמת לחירותה. — ואח"כ גם במדינה המנסה לשמור על הווייתה הלאומית.

חיון ה"אורינטציות"

מסורת כזאת, העלולה להזיק לכל אומה, — כיון שהיא אוסרת את ידיה בשעות של ברירה ממשית — הרת־אסון היא שבעתים לעם קטן או עם בינוני, ששאלת ה"אורינטציות" מתייצבת לפניו, בגזירת מצבים היסטוריים, או מקרים היסטוריים. ואפשר לומר, כי ראשיתה של הפורענות נעוצה כבר בעצם התייצבותה של שאלת ה"אורינטציה", העלולה תמיד (אם תבונתו המדינית של העם ואחדותו לא התיינה מחוסנות במידה מספקת) להיות שורש למחלוקת פנימית ופילוגים למחנות שונים, המושפעים, נזוונים, ומודרכים על־ידי גורמי־חוץ, האדירים מהם. אין ספק שפולין מיצתה את הקובעת הזאת של היגדרות אחרי תקוות־חוץ ומשענות־חוץ. לבסוף המאה הי"ז הספיקו סיעות פולניות שונות (ולעיתים, במשך פרקי זמן קצרים — האומה הפולנית כולה) להיאחו בכנפות בגדיהם של "תומכים" — שהיו לעתים קרובות מועמדים למלוכה) — סכסוניים, שודיים, צרפתיים, רוסיים, אוסטריים ואף פרוסיים־גרמניים: — הרי לך, בעצם, רשימת כל שכניה של פולין (פרט, אולי, לנסיכות המולדבית שברומניה)... והנה, לדוגמה, כמה ציונים לפרשת צרפת: מקרה של צרפתי מלך־נבחר — עוד מן המאה הט"ז; "תמיכה", השפעה וגם משלחות צבאיות ומלך, "פולני־צרפתי", לשציניסקי — באמצע המאה הי"ח; התהוות גופי־צבא פולניים בשירות צרפת המהפכנית — בסוף המאה; הקמת "רוכסות־ורשה", בשנות 1807/1813 — ע"י נפוליון, והלא צרפת לא היתה מעודה בין שכנותיה הגיאוגרפיות של פולין; אלא שנתקיים בה, בפולין, הכלל הידוע, כי יתרון כוח מדיני־צבאי מוחלט של מעצמה מסויימת בחבל עולם זה או אחר מעמיד ממילא את כל מדינותיו ועממיו של אותו חבל ביחסי־קשר, וגם ביחסי־תלות עם הגורם האדיר. וגם בימינו אלה אין צורך כלל לחפש הרבה בכדי למצוא דוגמאות לאותו חיון, ובצרפת, (ביחוד בצרפת המהפכנית והנפוליזונית וגם בזו שבתקופת זעזועיה הפוליטיים, בהמשך המאה הי"ט) תלתה פולין תקוות רבות בימי כפיפותה המוחלטת לשלישת שכניה, ושעבודה הגמור: — והרי מהפכת־יולי, 1830, בצרפת, מזה — והמרד של "מלכות פולין" ב־1830/31 מזה; ושוב, מהפכת פברואר 1848 — ונסיגות ההתקוממות בפוזנן ובגליציה (עיין לעיל), ותסיסה בפולין הרוסית.

גם צרפת ה„נפוליונית“ המזוייפת של נפוליון השלישי עוררה תקוות בלב הפולנים, בימי המלחמה הצרפתית-הבריטית בקיסרות הרוסית (55—1854) — „מלחמת קרים“; ובימי המרד, רב הגבורות ורע המזל, של 1863, היה נפוליון השלישי היחידי בין שליטי אירופה שאחז, על כל פנים, בצעדים דיפלומטיים, כדי להקל מ„תגרת ידה“ של רוסיה בפולין — אם גם נכשל בדבר. הנה כי כן נהווה כאן מעין מסורת של זיקת פולין, המחולקת והמשעובדת, למושעֵי־שבכות השוכן על גדות הסנה.

אין לומר, שבמסורת כזו, בעלת תוכן היסטורי חיובי — במידה שלא כבלה כבילה יחידה את הענין הפולני אל תהפוכות גורלה של צרפת, ובמידה שלא הניעה להכרעות במעשים גורליים בפולין מתוך היגררות מופרות אחרי מאורעות שאירעו בצרפת, או אחר צרכיה הפוליטיים והאיסטרטגיים של זו — אין לומר, שהיה בה, כשלעצמה, כדי להזיק למלחמת שחרורה של פולין.

אך, מאידך, התגבשות מסורות שליליות של ניגודים „נצחיים“, בין פולין לעמים גדולים, ואף בינוניים, היה בה גם היה כדי להצר את האופק וליטול, למעשה, את חופש ההכרעה המדינית במצבים החיוניים לעתיד לבוא. ניגודים וקידוש־ניגודים, נתהוו, כידוע, בהיסטוריה הפולנית לגבי שתי המדינות השכנות מגזע גרמני, אוסטריה ופרוסיה־גרמניה. ועד כמה גורלי־טרגי — לפולין — היה הניגוד — דבר זה גלוי וידוע היום לעולם כולו. אך עם זאת לא חסרה הציבוריות הפולנית (ביחוד מן הסוג השמרני קצת יותר) נטיות ל„אוריינטציה אוסטריית“ (פפי שכבר צוין לעיל). ועל אף הנסיגות שנעשו בפרוסיה להטמיע את הפולנים בכוח הזרוע, והזכרונות המרים של „מלחמת־התרבות“ („קולטור־קאמפ“) נגד הקתולים מימי ביסמרק — שיתפו לגיונותיו של פילסודסקי²) פעולה בשדה הקרב במלחמת 18—1914 לא רק עם צבאה של אוסטריה, אלא גם עם הצבא הגרמני פרוסי; ולא עוד, אלא ש„מועצת העוצרים“, השמרנית־היחסנית, אשר בפולין בימי הכיבוש הגרמני האוסטרי, ישבה בשנת המלחמה האחרונה על המדוכה: איזה נסיך מגזע גרמני יש להזמין לכסא מלכות־פולין העתידה להתחדש, אשר על הקמתה הכריזו הגרמנים עוד בסוף 1916 — בתחומה של פולין הרוסית בלבד, כמובן... אכן, מידה זאת של גמישות לא יכלה לבטל את הניגוד היסודי שהיה, במקרה זה, טבוע בעצם מצבה הלאומי־גיאוגרפי של מדינת פולין, כסף־המזרח למשכן הלאום הגרמני, הנתון למגמת „דרנג נאך אוסטן“ („המעפל מזרחה“) ולנסיגות חוזרים־ושנים של התפשטות דמוגרפית... (ועל כן, — בין השאר — כה חסר־אופק ומכשיל היה גם נסיון ההתקרבות הפולנית־הגרמנית שבשנות השלושים אשר במאה הזאת).

התסביך הפולני־הרוסי

עוד הרבה יותר פטלי — ואולי גם הרבה פחות הכרחי מבחינה היסטורית — היה גיבושו של הניגוד לרוסיה, שביסודו לא היה כלל הכרח שיהא ניגוד „דמוגרפי“ (מפני שלהתפשטותו של העם הרוסי פתוחים היו מרחבי אי־סוף של צפון אסיה ומרכזה, וגם בפאתי רוסיה האירופאית עצמה); אלא שהיתה כאן, בעיקרו של דבר, בעיה של הרמוניזציה, קצתה פסיכולוגית וקצתה מדינית־חיצונית; אכן, הדבר נסתבך תסבוכת נוספת מחמת הפרשי דתות ותרבויות,

(2) אשר קדמו להם, כבר מאז 1908, „אגודות הקלעים“ הפולניות, שאורגנו בגליציה

במגמה אנטי־רוסית.

ואולי שבעתיים מחמת שוני המשטרים הפוליטיים, או שוני המגמות הפוליטיות־סוציאליות, שבין שני העמים, — בין בתקופת פולין הכבושה, ובין בימי פולין העצמאית המחודשת. אמנם, לא רק במאה הי"ח נתקיימה בפולין, „המפלגה הרוסית“; גם ב־1830—1815 לא חסרו אנשים שראו בטיפוחה של „מלכות־פולין“, עם מלכה הרוסי אלכסנדר הראשון, (ונציבו — אחיו, הנסיך הגדול קונסטנטין), ועם עצמאותה בענייני־פנים ועם חוקתה, הליברלית למדי לפי מושגי הזמן התוא — וביחוד בשנותיה הראשונות, עד התחלף המלכים (כשניקולאי הראשון ירש את כסאו של אלכסנדר) בשלהי 1825, — את תקוות העתיד לפולין שאננה, מתפתחת, וביום מן הימים — גם מאוחדת. אכן, ניתנה האמת להיאמר, כי ישנו גם ספק, אם אותו המצב ההיסטורי, על טיבה המדינה־חברתי של רוסיה הצארית, המנוגד לליברליזם המערבי, היה מאפשר קיומה של אוריינטציה מעין זו לאורך ימים; מכל מקום, עם מרד 31־1830 ודיכוי ניער אותה רוב האומה הפולנית מעליו.

ובכ"ז, בראשית שנות הששים שוב היו בין רבי־פולין שקיפו להתחדשות של אותו משטר חצי־עצמאי, נוסח 1830—1815; אלא שמרד 1863 ותגובות הרוסים, שמו קץ לכל תקווה מעין זו; ומגמת ההתפייסות עם רוסיה יותר משתייה קונסטרוקטיבית לקראת תקוות המחר היתה, מאז, השלמה עם הבלתי נמנע. רק מראשית המאה ה־כ' נתעוררו זרמים מסוימים לבקש מוצא במסגרת פדרציה רוסית — מהפכנית או אף ליברלית בלבד, ועם מלחמת 1914 נמצאו יסודות מסוימים שראו בליכוד סלבי, במלחמה אנטי־גרמנית, מסגרת ל„שאיפותיה הלאומיות ההיסטוריות של האומה הפולנית“ (כמאמר מינשר שפירסם המצביא העליון לצבאות רוסיה ב־1914/1915, הנסיך הגדול ניקולאי ניקולאייביץ). — ולפרק זמן קצר לזבו עוד יותר ע"י מנשרו של המלך ניקולאי עצמו ב־1916, שהבטיח „אחוד חלקי פולין שבוותרה, לשלמות אחת“ — ואח"כ, ע"י מהפכת־פברואר 1917 ברוסיה, וארגונו של „קורפוס־פולני“ שלם ברוסיה. הסיכויים האובייקטיביים לשיטוף בונה, ודאי שגדלו בדרך כלל עם מהפכת 1917 ברוסיה — אלא שהתפתחות 21—1918, בשתי המדינות וביניהן, עם הסתמנות המרחק המדיני והפסיכולוגי המקודש, עם גבור האוריינטציות המנוגדות, עם התחדש יצרה־השלטון על מה שהיו לפנים אחוזותיה המזרחיות (האוקראיניות, הבילורוסיות, הליטאיות) של פולין המלוכה, עם רצונה של המהפכה הבולשיביסטית להתפשט מערבה — ועם המלחמה הפולנית־הסוביטית, מסע פילסודסקי אל קיוב ומסע טוחצ'בסקי עד ורשה, „הנס על הויסלה“ בניצוחו של וייגן הצרפתי ונסיגת הרוסים — ועם „פשיטת וילנה“ של הגנרל הפולני זליגובסקי — כל אלה היטו את ההתפתחות לאפיקים אחרים לגמרי; ושלוש־ריגה מ־1921 לא הפיג במידה רבה את המתרחות, שנתקיימה מאז.

עשר השנים האחרונות, בפרוס מלחמת העולם ובתוכה, הגבירו במידה רבה את הצורך להתיר את סבך הניגודים הנה; אך לעתים, רחוקות היו מלהקל על התרה כזו. ויהיה כאשר יהיה הפתרון הסופי ליחסי פולין־רוסיה, — זה הפתרון ההרמוני, הממתיק, או מבטל, ניגודים אוכלוסיתיים, תרבותיים ומדיניים שבפועל, ועם זאת שומר על אפשרות ההתפתחות החפשית והעצמאית — מכל מקום אי־אפשר שלא לראות, מה גדולה היתה הקללה בהנצחת אי־האימון והשנאה ההדדיים³) בין שני העמים; וברור מאליו כי עיקר הנוק נפל — ומוכרח היה ליפול — דוקא בחלקו של החלש והקטן שבין שני העמים, אם כי לא רק בחלקו.

3) ואי־האימון האינסטינקטיבי כלפי הפולנים היה קו בולט בין בפסיכולוגיה העממית

ובין בגילויי הספרות ברוסיה כמשך דורות רבים מאור, ומאז ועד ימינו.

מן המותר, אולי, לציין, כי לקח זה חל בוודאי גם על יתסי-עמים וצירופים-מדיניים, הרחוקים כאילו מרחק עצום (גיאוגרפי ופוליטי), מבעית פולין ורוסיה. ועל אף כל הבדלי הזמן והמסיבות עדיין עתיד הוא לחייב במקומות רבים את המסקנת: תוקף ההתנגדות לשלילת חירות — הן; טיפוח שבאות „נצחיות“ — לאו.

הקבלות ארץ-ישראליות

יורשה אולי להעיר, כי לחזון ה„אורינינטציות“ ניתנו הדוגמאות ההיסטוריות הידועות המוקדמות ביותר דווקא בא"י, זה החבל „למופת“ של „משיכות לעברים“: עמק-היאור (הנילוס) מזה, — ועמק-הנהר (פרת וחיידקל) מזה; — מצרים מזה — ואשור ובבל מזה; בית התלמיים — מול סוריה של בני סלבקוס; רומא — מול פרתיה ופרס הסאסאנית; החליפות הפאטימית שבקהיר — מול „צלה“ של חליפות בני עבאס הבגדדית ומול הסלג'וקים; מזרח מול מערב, בימי מסעות הצלב: השלטון הממלוכי — מול העותמאנים; נפוליון-בונופרט במצרים — מול „השער הגבוה“ שבקושטה; ושוב, מדינת מצרים של החדיבים מחד-עלי ואברהים פשה — מול תורכיה המתמוטטת; הבסיס הבריטי על הסואץ — מול חברית התורכית-גרמנית מצפון; המרכז המצרי „הערבי“ — מול נטיות ל„סוריה רבתי“, והמגמות ההאשמיטיות ככלל, מעבר ארץ-הנהריים (ובעצם, גם השפעתם של מרכזי משיכה הגדולים החיצוניים, ש„מאחורי הפרגוד“, והם אדירים הרבה מן המדומים, שבמדינות המזרח-התיכון הנ"ל). בין כל אלה פירפרה ונתלכטה א"י בתקופותיה השונות.

וכשם שיש ללמוד מלקח „פיתוי-האורינינטציות“ למיניהן — כן יש ויש להזהר מפני טיפוח „שבאות-נצח“. והרי אם לחשבונות, ישנה, דווקא לעם היהודי סיבה „הגיונית“-היסטורית מספקת לנהל פנקסנות של טינא לרוב אומות העולם התרבותי. ועל כן שבעתים יגבר לגביו תוקפה של מסקנת-הלקח המדינית-המציאותית: לא ללכת שולל אחרי דבקות-יתר בעמים אחרים, אך גם לא לטפח טינות ומשטמות.

ערך חיובי ומבסס יש למסורת היסטורית, קונסטרוקטיבית, תרבותית ומרחיבה-אופקים. שלילי הוא ערכה של מסורת-ההרגל והשגרה, הגוברת לעתים על חשבון מדיני-לאומי ריאלי, מוצדק ורואה למרחוק.

* * *

כמה מחזיונות תקופת היאבקותה של האומה הפולנית לחירותה ראויים לעיון מיוחד.

צבאות-גולים ו„מושבות“ קושרים.

מציאות כמעט בלתי פוסקת של שעבוד-מולדת — אם מלא ואם חלקי, — ילדה את התופעה (ואת המסורת, שנהפכה כמעט להוויי-קבע) של צבא בגולה. מאז ה„לגיונות הפולניים“ של דומברובסקי בצבאות הרפובליקה הצרפתית, שלחמו באיטליה, ודרך גדודי האולנים הפולניים המרובים שבגייסות נפוליון קיסר, הובילה הדרך אל התחדשותו הזמנית של הצבא הלאומי במולדתו, בימי „דוכסות-ורשה“ שהמרשל פוניטובסקי היה מצביאה⁽⁴⁾, ובשנות האבטונומיה של „מלכות-פולין“.

(4) ועם גיבור-המלחמה היהודי-הפולני, ברקו יוסלביץ, כמפקד גדוד-פרשים בו.

שקיסר רוסיה הוא מלכה. אכן, גם ללגינות ההם קדמו אנשי צבא גולים פולניים. אלה שלחמו, כקוסצ'יושקו וכפולסקי, במערכות המהפכה האמריקאית: ואחדים מהם עוד הספיקו אח"כ לשרת בחרב את מולדתם הם — כארתו קוסצ'יושקו, שנפל, פצוע, בשבי צבא סובורוב הרוסי — בשנות המאבק האחרונות של העצמאות הפולנית הישנה (שנות התשעים למאה ה'י"ח), שהיו גם שנות הנסיגות לכיסוסו של צבא פולני, (האנרכי, זה ששרשיו נעוצים בנוסח הפיאודלי למחצה, של איסטרטית הפרשים האצילית), על יסודות חדשים ויעילים.

מסורתם של כל אלה קיננה, מבפנים, גם בקרב צבא "מלכות פולין", זה אשר רוחות משמעת צבאית-שגרתית בלתי-אנושית, פרוסית-רוסית, ברוחו של אַרְאָקְצ'יב הנודע, אבי "הקנטוניסטים" ברר-סיה, כיוונוהו והדריכוהו מבחוץ; והיא שעשתה צבא זה, שלכאורה היה כפוף לשליטת זרים, לכלי ראשון של התקוממות לאומית באותו "מרד-ליטופד" (בנובמבר 1830), אשר סילק מורשה את הנציב והמצביא, הלא הוא קונסטנטין הנסיך-הגדול וחיבתו הרוסית, והרים את דגל העצמאות הפולנית. ע"י גייסות דביץ' (1831), נמשכה המסורת של אנשי צבא פולניים בגולה. הם הופיעו, כיחידים וכ"לגינות", כמעט בכל זירת קרב והתקוממות בשנות 1849—1848, שהיו גדושות מהפכות ומרידות: החל ממושבת-הגולים שבפריז ועד חזית-לומברדיה שבאיטליה, התקוממות-פרג ומרד דרדון, מצור וינה, צבא המעצמות בהונגריה, (שבו הגיעו אחדים מהם עד כדי פיקוד על ארמיות, ופיקוד ראשי בכלל) ועוד ועוד. בסקירה הראשונה נראו, אולי, "חיילי-מהפכות-אירופה" אלה כפרטים מרדנים, שיתכן כי רק קשר סנטימנטלי קשרם אל גורל מולדתם; אך הלגיון הפולני באיטליה נלחם בצבא האוסטרי; ומצביא פולני של חיל-צבא הונגרי בחזית צפון-המזרח, במעברי הרי הקרפטים, תיכן להפציע למישורי-גליציה — מקום שבו עשוי היה, אז, להרים את ראשו מאבק-העצמאות הפולני. הצבא הרוסי שנשלח לדכא את המהפכה ההונגרית (ב' 1849) שירת ממילא גם את הדברת פולין לשלטון הכיבוש הרוסי.

הפולנים-בגולה, המתנדבים, הופיעו שוב בשירות גייסות-הצפון, במלחמת-האזרחים ("מלחמת שחרור העבדים") שבצפון אמריקה; והם התבלטו מאוד בין מפקדי מרד-הקומונה הפריזאי.

הנה כך נוצר, כאמור, הווי: נוהג חיים של איש-צבא קושר-קשר בגלות; איש אוזו-חרב, המוכן ומוזמן לשרת בכלי זינו את שחרורם של עמים אחרים, אך עיניו ומעייניו בגאולת ארצו. אין ספק, כי הרבה מהשראתה של מסורת זו נחלו אנשי הלגינות הפולניים מימי מלחמת-הראשונה — וגם יורשיהם של אלה, בשנים שלגבינו עדיין אינן בחזקת "היסטוריה".

למן ימי דומברובסקי — זה מאה וחמשים שנה בדיוק — הופיעה העובדה "המשונה", שחזרה ונשנתה כמה פעמים: מחנה-צבא, בגולה ובשירות למען זרים, שהיה משכן יחיד לחופש לאומי, סמל לקיומו של העם, גרעין המדינה העצמאית. ודאי, אין זו דרך "תקינה" של תנועה לגאולה לאומית. אך, כאמור, החיון חוזר ונשנה; הוא שימש, ולא פעם, פתח לתקומת העצמאות. הוא נראה גם בקרב עמים אחרים (במחנות הלגינות הצ'כיים, ובמידת מה אולי גם במדינות האירית) שבמלחמת-הראשונה; ובשינוי-צורה — בלגינותו של גריבלדי בשלבים ידועים של קיומם — ועוד ועוד, ועד ימינו ועד ובכלל). ולא זו בלבד שרבו לקחו ההיסטוריונים של החיון הזה, אלא לעולם — אף בשעה שאין רואים כביכול את הכלים הממשיים לגילומם במציאות — אין לראותו כנעלם לחלוטין מאופקיה

של תנועת-מאבק לאומית, כחזיון-ש ב כוח וכגורם אפשרי — ואולי של "מחר" קרוב למדי.

גדודי-מרדנים והמוני-עם

ספק הוא, אם גרעינים אלה של כוח צבאי, אשר במסורת זו של חיילים-מרדניים-פטריוטיים שמלאכתם בכר, היו מקיימים את שלהבת אש המאבק הלאומי במשך המאה ה-19 במידה שקיימה, לולא הרקע העממי של כיסופי גאולה ותכונות להתייצבות במערכה. צבא-המלוכה הסדיר שמרד ב-1830 כמעט ששולש מיד ע"י הגנרל חלופוצקי (בימים ההם — "דיקטור-המדינה"). ובמערכת-התיקו של גרוכוב, שבה ניגר למכביר דמם של שני הצבאות הלוחמים, עמדו להפ-ליא, בצד הצבא הפולני הסדיר, גדודי ה"קוסיניירים" הפולניים, — אכרים מזוינים בחרמשים⁶, שריטשו סוס ורוכבו. ואלו מרד 1863 היה, כמעט כולו, בחינת מרידת "גריליה"; את התפקיד הראשי והמתסיס מילאו בו חבורות המרדנים-המשכילים, מבני מעמד האצילות הועזירה, (לעומת עמדת רבים מן ה"מגנטים", שרצו בשמירת ה"ליגליות" והזיקה לרוסיה). אך בלא תמיכתו של חלק, על כל פנים, מן האכרות, — על אף נסיונות רבים של הרוסים לתקוע "טריזים" בין בני שני המעמדות — לא היה המרד נמשך כפי שנמשך (שנתיים כמעט — מינואר 1863 ומרביט 1864). ונאמנות ראשונה זו של המוני העם לרצון קיום האומה, אשר עמדה גם בפני נסיונות "לרוסס", — או "לגרמן" — בדרכי דיכוי ופתוי כאחת בתחום הכלכלי, התרבותי והאדמיניסטרטיבי, היא שהיתה תנאי-ראשית לתקומתה של פולין על חורבות מלחמת העולם הראשונה. כי על כן, גם תולדות מלחמת השחרור הפולנית עשירות הן בדוגמאות לאמתותו של הכלל הישן הנודע: גרעיני כוח-לוחם נבחרים, — ערכם המלא, ונצחונם, לא יתכנו בלא דריכות המוני העם לגאולה לאומית.

ש לבנים בפולין: ה"בויזבקות" — הלגיונות — שלטון-הצבא

עם גבור התסיסה הסוציאלית והרעיונית בראשית המאה ה-20, ועל רקע גמילתה של "סיטואציה מהפכנית" ברחבי הקיסרות הרוסית, החלו לעלות בקרב הציבוריות הפולנית שבארץ-המולדת גם ניצנים של כוחות-לוחמים מסוג חדש: גדודי ה"סדרנים" (וגם הלוחמים ממש) של מפלגות פוליטיות, ובראש וראשונה של מפלגות סוציאליסטיות שונות. מיליציות-מפלגתיות שונות אלו ("בויזבקות" בלשון פולין — היינו, "ארגונים-לוחמים") מילאו תפקיד רב בהתססת תנועת-המאבק בקרב פולין וכגיבוש דמותו של דור צעירים, המוכנים להתמודדות עם כוחות המשטר הזר גם בדרך של מעשים שנראו לדור הקודם כהרפתקניים ביותר, הן הביאו עמהן את תחיית השימוש בנשק, ולו גם בקני-מדיה זעירים ביותר, בתגרות קטנות, בהפגנות רחוב, בנסיונות לשחרור אסירים; לעתים, כדוגמת זרמים מסוימים במהפכה הרוסית, גם ב"אספרופריאציות" של רכוש ממשלתי, במלחמה בסוכנים, וכיו"ב. אין ספק שנסיונם שיוו ממשות-יתר לחלומות-ההשגח-רות, אשר, כחלומות, משותפים היו לחלקים רבים של הציבור הפולני, גם של זה הבלתי-פעיל; ומשורותיו של דור חדש זה יצאו גם גרעינים לא-מעטים לגדודים הצבאיים שבשנות מלחמת-העולם, ולהנהגת הצבא הפולני שלאחריה. עם זאת, אין להתעלם מן הקוים השליליים הרבים, שגם הם טבועים היו בעצם

5) מחוסר זין חדיש — וזוהו מקור כנויים: "קוסה" — חרמש בפולנית.

טבעם של ארגונים ממין זה, ואשר המחלוקת הרעיונית-הציבורית, שהחלה לכרסם אז במחנה רדיקלי זה של הציבוריות הפולנית, עוד הגבירה והחמירה אותם הרבה. הכלטת היצר המפלגתי המובהק; "ההתחרות" הפסיכולוגית בין זרמים לחמים (שנתגלגלה, אח"כ, גם לשטח של "מעשים" שונים, לעתים לא כ"כ לשם התכלית עצמה, כאשר מתוך החשש להידחק ממרכז הבמה); תוספת העוקץ לפלגנות הסייעתית ע"י התנגשויות של חבורות אנשי-זרוע, לעתים מזוינות, ביניהן לבין עצמן; טיפוח "גאולת-דם" ו"גאולת-כבוד" בין המחנות, הקנית "אידיאל" מתעה-מכשיל לבני נוער בדבר דמותו של הלוחם-לדרור; — כל אלה לא זו בלבד ששיבשו לא במעט את מערכות תנועת השחרור הפולנית בימי הגבורה והמחחרת שלה, אלא גם נתנו אותותיהם לרעה ולהכשלה בתקופת המדינה העצמאית, זו שדרשה תוספת אחריות והינך-ציבורי — ולמעשה נתבוססה ביחסים הרסניים ירושת אותו עבר.

נגעים פסיכולוגיים-ציבוריים אלה עוד התנקמו, גם בציבוריות וגם בממלל-כתיות הפולנית, בימי המדינה העצמאית המחודשת. התפרצויות הגומלין והידי-החזקה ביחסי זרמים ומפלגות החלישו לא-במעט את הציבוריות הפולנית המתקדמת יותר, וגם הקלה מבחינה נפשית והינוכית, על הופעת החזיונות של טירור ריאקציוני בראשית שנותיה של פולין העצמאית. ויתכן כי נזק רב שבעתים היה בזה שהמסורת של התלכדות חבורות וסיעות וקשירת "קשרים" הונחלה גם לחוגי קצינים ומכוונים בצבא הפולני החדש. גם בכך נבדלה פולין המחודשת לרעה מציכוסלובקיה המחודשת. חבורות הקצינים נהיו למשענות אחד הצדדים הנאבקים לשלטון המדינה: מהן חבורות ראדיקליות לכאורה בתחילתן, שנהו אחרי פילסודסקי — ומהן ריאקציוניות-גלויות מראשיתן. הלגיזנות הפולניים, על מוצאיהם השונים (הלגיזנות של פילסודסקי, שראשיתם בגליציה; הקורפוס הפולני של דובור-מוסניצקי, שנתארגן ב-1917 ברוסיה והורע בשלהי אותה שנה ע"י הגרמנים, כשניסה לחדור לשטחים הפולניים במידת-מה, שבמערב-בילורוסיה; הפולנים אנשי-אמריקה אשר לחמו בפקודת הגנרל גאלר בחזית צרפת והובאו אח"כ לפולין; אנשי פוזנן הפרוסית) נהפכו (ושוב — שלא כדוגמת הלגיזורים הצ'כיים) לארגון פוליטי, אשר נתגלגל לבסוף לשמש כסעד — כשם ששימשו, זמן מה, גם פלגי זרמים מתקדמים ואף סוציאליסטיים ושכבות פועלים — תחילה למהפכת-הזרוע של פילסודסקי ב-1926, ואח"כ לשלטונו הדיקטטורי במדינה, ואין אולי מאלף כלקח פולין זה, ומתריע כמוהו, על הסכנות שבפלגנות יתירה ומסורת-האלמות שבחיים הציבוריים, וגם על הסכנות שבהכנסת חשבונות פוליטיים-פנימיים וקבור-צתיים לתוך הכוחות המזוינים — ואחת היא אם עודם חיל-מתחרת או צבא-מהפכה של תנועה נאבקה, או שהגם כבר בחזקת צבאה המוכר של מדינה העומדת על תלה.

חוש-הזמן ובחירת המועדים

התבוננות כללית יותר בנסיונה ותהפוכות-דרך של תנועת השחרור הפולנית מעלה כמה שאלות לא קלות, העשויות להיות גורליות בחייה של כל תנועה לאומית לחממת, כשם שהיו גורליות בתולדות התנועה הפולנית. המרכזית והקשה בכולן היא שאלת חוש-הזמן ובחירת המועדים למעשים היסטוריים מכריעים.

נקל להיות "חכם לאחר-מעשה" אך אגב קריאה בדברי ימי פולין ב-150 השנים האחרונות מתעוררת מאליה השאלה: האם לא חונן עם זה במין כשרן, העולה מעט על הממוצע המצוי בקרב העמים, לטעות בשיקול הזמנים

והמועדים למערכותיו. אכן, היה היו תקופות שבהן „לא היתה ברירה“, וגם מן הנמנע היה לחזות מראש את התפתחות הדברים כפי שנתרחשה אח"כ. לעם מוכה ונדרס, כפולנים במאה הי"ט, לא היתה ברירה אלא להצטרף אל מסע-נצחוננו של נפוליון. וליהנות מפירות חשבוננו המדיני: — הן התוצאה מכך היתה „דוכסות-ורשה“. ואפשר לומר, כי על אף מפלתו של נפוליון נשתייר בסופו של דבר, לפולנים גם נכס חיובי רב-ערך מתקופת התיצבם-לימינו. „מלכות-פולין“, אשר מקוצצת היתה גם מן ה„דוכסות“, קיימה, בכ"ז, גרעין של ממלכתיות (וכוח צבאי ותרבות לאומית), אשר לא היה כמוהו לפולנים מאז „החלוקה השלישית“ ב-1795, ועד לשלום-טילזיט שלאחר מפלת פרוסיה ב-1807. בכוח היה זה מין „פיאמונט“ פולני.

המושג של „פיאמונט“

במלה זאת — „פיאמונט“ — קשור מושג. בתקופת שעבודה הממושך של איטליה המפוררת היתה המדינה האיטלקית הלא-גדולה הזאת, שבצפון-המערב הרחוק, לעריסתם של העצמאות האיטלקית ושל גיבוש כוח (מדיני וצבאי) לאומי: ובבוא התקופה ההיסטורית-הדינמית בחיי איטליה היתה היא לעריסת המדינה האיטלקית הלאומית שנתלכדה והלכה, דרגות-דרגות, עד כדי הגשמת אחדות האומה במסגרתה. אותו חזיון עצמו נשתקף גם בתולדותיהם של כמה עמים אחרים — וכל פעם הקל גורם זה (של „פיאמונט“ לאומית כזאת) את תהליך השתחך ררותם גם של שאר חלקי האומה והתגבשותם למדינת-עם אחת⁶).

וכי מן הנמנע לחלוטין היה, שאותו החזיון עצמו יקום ויהיה גם בהיסטוריה הפולנית? וש„מלכות-פולין“ — אמנם המקוצצת והכפופה לשלטון-עליון של זרים — אך השוכנת בלב השטחים הפולניים, — תיהפך לגרעין מדינה פולנית עתידה, עצמאית ומאוחדת?

מרידות והתקוממות 1830—1864. הכווננו מועדיהן?

והנה, תחת זאת נחרב שריד-ממלכתיות זה במרד 1830/31. שמה היתה כאן אחת הדוגמאות לטעות-בזמן, וכשלונו בבחירת המועד? ההמתנה לצירוף-מסיבות נוח יותר במרחבי אירופה — אולי היתה מועילה יותר מבחינה לאומית-היסטורית? אכן, היה היתה מהפכה באירופה ב-1830; „מהפכת-יולי“ בצרפת. אך מהפכה זאת, — גם בהחליפה חוטר אחד מגזע הבורבונים במשנהו, בחוטר האורליאני — לא חוללה בכ"ז באירופה כולה „סיטואציה מהפכנית“, ומעובדת-יסוד זו לא שינתה גם התנועה להפרדתה של בלגיה מעל הולנד שנתרחשה באותו זמן. „מרד ליסטופד“ הורשאי בא כאשר מצב דברים זה, וטיבה הזהיר המהושב של המונרכיה הצרפתית החדשה כבר הספיקו, בעצם, להתברר די צרכן. מה היה אילו, תחת זה, הוסיף להתקיים עובר זה של כוח פולני מאורגן, מדיני וצבאי, שב„מלכות פולין“ ה„קונגרסאית“, עד לשנת-הועזועים הגדולה 1848? ואילו היתה מהפכה פולנית-לאומית כללית וגדולה — להבדיל מההתקוממות הבלתי-מוצלחת בפוזנן, ומרד-הנפול בגליציה — מצטרפת אז לשאר התנועות והמרירות שעל פני אירופה כולה?

ודאי, בהצגת השאלות הללו אין עדיין כדי תשובה עליהן. אין לדעת אם

6) במה הדברים אמורים? — במצבי עם השוכן על פני אדמת-מולדתו הוא, ורק חלק מאדמה זו, המאכלס בכני אותו עם, זכה כבר לקיום מדיני בפני-עצמו, תוך עצמאות שלמה או חלקית.

משטרו העריץ של ניקולאי הראשון היה מניח עוד 17 שנה של קיום אפילו לשלטונה העצמי-החלקי ולחוקתה הליברלית-המתונה של "מלכות פולין". אבל ההפרש בסיכווי ההיסטורי לקראת 1848 יכול היה היות עצום כל כך, שהשאלה מוסיפה לנסר במוחו של כל מתבונן שאינו משלים עם ההנחה ש"כך היה" ועל כן גם "כך הוכרח להיות"; שהרי עצם הנסיון לבחון את לקח עברם של האחרים מניח את האפשרות לגלות טעויות, שאפשר היה להימנע מהן.

וביתר שאת בולטת (מבחינת הזמן) שאלה אחרת: ענין הנסיון שניסו הפולנים למרוד ב-1846, שהקדים רק בשנתיים את מועד "הסיטואציה המת-פכנית" של 1848, ובינתיים הוא עלה לפולנים גם במעמדה האבטוגומי הקודם של "העיר החופשית" קראקוב, — ובכשלונו ודאי גם של לאל כמה מן הסיכויים להתקוממות ראויה-לשמה בשנת-הגורל 1848, בפולין האוסטרית וייתכן גם בפולין הפרוסית והרוסית — דבר ששלל, אולי, מן הפולנים את סיכויי העיקרי במאה ה"ט.

ייתכן כי בממדי-זמן קטנים יותר אפשר היה להקשות קושיות מעין אלו גם לגבי "זימונן" של כמה מופעות פולניות, שהצלחתן היתה מועטת, גם בשנת 1848 עצמה. אך הרבה יותר גדולה — וטרגית — היא אותה הבעיה של "איסטרטגיה פוליטית", הקשורה בזכר מרידת 1863, זו שנתחוללה במצב של בדידות פוליטית כמעט מוחלטת, לאחר איזון היחסים בין רוסיה למעצמות-המערב (7 שנים לאחר גמר מלחמת-קרים), במצב של התרחקות בין אנגליה וצרפת של נפוליון השלישי, שעה שרק נאמני-החופש שבעמים השונים — אך לא הממשלות — מוכנים היו לסייע למרד, סיוע שלא יצא כמעט מגדר של מלל בלבד. אין ספק שמרידת 1863 יצרה מסורת גבורה מחודשת; אך כלום היו לה, מתחילתה, גם סיכויים אחרים, סיכויים של ממש?

אמנם, גם כאן לא קל לחרוץ משפט. באותה תקופה קיוו בפולין לתיקונים מרחיקי לכת, עד כדי משהו מעין חידוש מעמדה של פולין משנות 30—1815, בעקבות תקופת התיקונים הכללית ברוסיה שבראשית מלכות של אלכסנדר השני. אך ראש-ההנהלה-האזרחית החדש — והוא גופו פולני — אשר סברו, כי הביא באמתחתו את התכניות ברוח ה"ג' ואף פתח בהקמת "מועצת-מדינה", ועוד צעדים מעין זה, נהג עם זאת ביד תקיפה, ולאפלי בני הנוער הרדיקלי היתה צפויה הסכנה של גיוס-מאונס לצבא הרוסי (לשירות של שנים רבות) בתורת "קידום תרופה" למכת רוחם הסוערת, והמרד פרץ — מבודד ונאשם. באם הקדימו מרידות 1846 את זמנן, הרי מרד 1863/64 בא באחור: לא בשנת-המהפכות 1848, ולא בימי הקואליציה האנטי-רוסית 1854/55. ותהא הערכתנו לטעות התירוואית של מורדי 1863 כאשר תהיה, הרי על כל פנים עובדה היא, כי עם מפלתם גזולה מן התנועה הפולנית למשך 40 שנים היכולת להתייצב-בשער.

* * *

אם היה דבר, שעם כל הכשלונות שנכשלו נסיונות-המרד למיניהם ועם כל הטעויות בחשבון-הזמנים, שמר, בכל זאת, על הסיכוי הסופי של התקומה הפולנית — הרי היה זה, אותו גורם עליון של רצון הקיום הלאומי ושל ההתמדה בנסיגות המאבק, שינק בלי ספק מחושים עמוקים של שכבות-עם המעוררות בקרקע-אבות ודבקות בו.

הלקח: חשבון-יהר מול חזון-יהר.

אפשר למצוא יסוד היסטורי מספיק לציון שגיאות-החשבון ושיקול מוטעה בהופעותיו המדיניות של העם הפולני (ואיה, בכלל, עם אשר לא יחטא בכמו אלה?)

ואפשר גם להניח, כי עם רומנטי זה הירבה בשגיאות מן הסוג הנ"ל יותר מכמה עמים אחרים ותנועות-שחרור שלהם. אבל עדיין אין בכך משום מתן תשובה לשאלה היסודית: מה לקח יש להוציא מדוגמאות כאלו?

הנה ייתכן מאוד, שדוגמה הלקוחה מן ההיסטוריה הצ'כית, מתקופה לא רחוקה מאתנו, מעידה על הסכנה שבהימנעות (מרוכ "זהירות") מהכרעה מסוכנת וגורלית בשעת-גורל (ראה "לקח עמים שוחרי דרור" פרק ב', מערכות ל"ג—ל"ד בענין "פרשת מינכן"), וכן ייתכן, שלעומתה, מעידה דוקא ההיסטוריה הפולנית על הסכנות שמאי-דך-גיסא, סכנות של חפזון-יתר, של חוסר שיקול ראוי, של קוצר-רוח ואי-ההמתנה לשעת הכושר האמתית.

ודאי, שמכל אלה אפשר להסיק מסקנות מאלפות ומדריכות כלליות מאוד, על חשיבותו של "שביל-הזהב" במחשבה המדינית המאוזנת, ובשיקול המציאותי; וגם מסקנות מפורשות יותר — ומועילות יותר, — בדבר אורך הרוח וכשרון ההמתנה הנדרשים בתקופות דלות-סיכויים, ולעומת זאת, חובת ההעזה לא רק בשעות הגיאות האוביקטיבית המבטיחה הישגים גדולים, אלא גם רגעי שפל כאלה אשר בהם הכניעה בפני אותו מצב-השפל רק תתמידו, ותגבשו לדורות.

הסיכוי שבקפלי ההיסטוריה.

ניתנה אמת להיאמר: ישנם מצבים — וישנם עמים — אשר לגביהם אין תוקף רב לכל הנוסחאות הכלליות הללו, עמים שאין להם ברירה: — אלה שלא ניתן להם, לעתים, להמתין עד שיצמיחו כוחות נוספים; אלה, שלא יוכלו להשלות עצמם בסיכויי ההמתנה להודמנויות נוחות יותר, ואשר בינתיים ייגזל מהם עצם בסיס תקוותיהם — עמים כאלה ודאי שיצטרכו, אף הם, לאזן היטב את חשבונותיהם; אך מסקנותיהם שלהם תצטרכנה להיות פסקניות ומחייבות, לפי שמחויבות הגורל הן; כי הגורל לא הניח להם פתחים וברירות הרבה, מצבים כאלה מתרחשים ונהיים בהיסטוריה, כוחות עולמיים גדולים מחוללים אותם, על ידי התנגשויותיהם ונפתוליהם. לא שפר כלל וכלל חלקו של עם העומד בפני מצבים כאלה, אך לא תבונה, לא כבוד, ולא "תכלית" בנסיון להתעלם ממצב כזה ומהסק מסקנותיו. פעמים שרק החלטתו הנחושה של עם לא-גדול לעמוד על נפשו להיאבק לעצם קיומו — היא הפוסקת את דינו לקיום או לאבדו, ורבים הסיכויים החבויים בקפלי ההיסטוריה שרק יד אמיצה זוכה לגלותם.

אמר רב חזא בן אבא: אם יאמר לך אדם,

מן נפשך על קדוש השם, אומר: אני נותנה!

העיר כזירת-מאבק של תנועת-שחרור

(לקח היסטורי ולקח חדיש)

הערך הטקטי והאיסטרטגי של ערים גדולות, — ושל הקרב עליהן ובתוכן, — נשתנה לא פעם עם התפתחות מושגי המלחמות והיקף הצבאות. עוד במלחמה העולמית הקדמת, כמעט שלא נהפכה שום עיר גדולה למקום קרבות ממושכים. תקנוני-השירות שנכתבו על סמך גסיון התקופה ההיא ציינו, כי יש להימנע, ככל האפשר, מפעולות בשטח עירוני בכלל, כיון שאין הוא נוח לתוקף ולמתגונן גם יחד, וחשיבותו הכללית אינה מצדיקה את הקשיים והאבדות הכרוכות בכך. אכן, גישה זו נכונה היתה בתקופה, שבה היתה מלחמת העמדות והחפירות צורת-הקרב העיקרית, וכמעט כל הערים הגדולות היו אז באיזור העורף או מרוחקות מן החזית לחלוטין (1). אך בתקופתנו אנו, במלחמת-התנועה-והמנוע, נודע דווקא לערים ערך חיוני כלצמתי כבישים; וכושר-הפריצה אשר הקנה לצבא החדיש חיל-השריון הביא לידי מצבים של ניתוק קוי חזית והגביר את חשיבותם של „איי-מצודה“ אלה, הנתונים ממיאלא, — הלא הם רכוזי הבנינים הענקיים שבדמות ערים. הן נעשו משענות מרכזיות להגנה, ואף נקודות-מוצא להתקפה. הקרב בעיר, מסטאלינגראד ועד ברלין, היה אחת מצורות-הקרב האופייניות ביותר במלחמה האחרונה.

ערים גדולות ואיסטרטגיה של תנועת שחרור

לעומת תמורות אלו בערך הכרך במלחמות שבין מדינה למדינה עומדת העיר מאז ומתמיד במרכז התוכניות והמאמצים של כל תנועה מדינית וחברתית, אשר לשם השגת מטרתה הפוליטית אנוסה היא להשתמש בכוח. חזיון זה מסתבר — אמנם, לא בלי כמה הסתייגויות — בכמה טעמים:

א. לא תמיד יש בתוך עיר גדולה עצמים, החיוניים לגבי צבא סדיר במלחמה רגילה; אך תמיד מרוכזים בה מקורות כלכליים ומוסדות-הנהלה שהם גורמי שלטון פוליטי. הרוצה לתפוס את השלטון בידו יצליח בכך, על פי הרוב, אם ישתלט על כמה ערים גדולות. מאליו מובן כי הדבר תלוי תמיד במבנה הכלכלי של המדינה המסויימת. בארצות מפותחות מבחינה כלכלית ותרבותית שונה משקל הערים באיסטרטגיה פוליטית מזה שבארצות נחשלות וחקלאיות בעיקרן. כל מהפכה בצרפת הוכרעה בפריז (2). ערי התעשייה הגדולות שבאיטליה — בצפונה — הן חוט השדרה הפוליטי-והכלכלי של הארץ. וראינו את מקומן בחיי הארץ בשנות 1943/45 במלחמה האחרונה, ומאידך גיסא, השולט על בלגראד ועל זאגרב, עדיין אינו שולט על יוגוסלביה, וכן, משתנה ערכן של הערים לפי המנגנון המדיני והארגוני של אותה ארץ. בסיין, למשל, המדובר הוא במין „תמנן“ ענקי, שכל מחוץ בו (ועריו) הוא אורגניזם בפני עצמו. אך בתוך אותו מחוץ נודע ערך רב לעיר ולשליטה עליה. ברוסיה הצארית בעלת מנגנון הממשל הרכוזי יכלו מכות, שניתנו בפטרודאד ובמוסקבה, לזעזע את כל הקיסרות כולה. אך אם המבנה האדמיניסטרטיבי הוא רפה, מפוזר, הרי המרחבים האבטונומיים קשורים זה לזה קשר רופף, כאשר ראינו במל-

(1) פרט, כמובן, למצבים כשל קרבות סביב אנטוורפן ועליה, בסתו 1914 ועוד כמה צירופי-מסיבות דומים. — המ ע ר כ ת.

(2) אכן גורל המהפכה — או מהפכת-הנגד — בצרפת, ב־1871, הוכרע בכפר ובעירי

חמת השחרור האמריקאית — ואף אם כבושות הערים הגדולות בידי האויב, אין בכך למוטט את הכוח הלאומי.

ב. עובדה היא, שהערים הגדולות הן גם רכוזי האוכלוסייה. ממילא תצטרך כל תנועה פוליטית, השואפת להקיף המונים ולהפעילם, לרכז את מאמציה האירגוניים בערים דווקא. כלל זה יפה בעיקר לגבי תנועות שחרור סוציאליות של המונים. הצמרת. בין של המהפכה הצרפתית ובין של זו הרוסית — אם כי שתיהן הקיפו גם המוני אכרים — צמחה מאוכלוסיית הערים הגדולות. כמובן, שהיו תנועות שחרור, בין לאומיות ובין סוציאליות, שנתבססו בעיקר על האוכלוסייה התקלאית בעוד שחלק ניכר באוכלוסייה העירונית היה אדיש. כך היה בכמה מן „המדינות“ (או „המושבות“) במלחמת השחרור האמריקאית, ובכמה ממתוות סין. נקודת-הכובד של המרד האירי, (לאחר מרד דובלין — 1916) יותר משנטתה למרחב העירוני, נטתה למרחב הכפרי, וכן כמה מתנועות המרי של עמנו, אם בתקופת החשמונאים ואם בעת מרד בר-כוכבא. נשענו בעיקר על האוכלוסייה הכפרית. דומה היה המצב במלחמותיה המגוונות של אוקראינה, בשנות 1918-20.

ג. גם במקרה שבהם הושמה נקודת-הכובד בפעולה הציבאית, ורוב יחידות הביצוע רוכזו בתחום הכפרי, (כפי שקרה בתנועת השחרור האיטלקית נגד הגרמנים, בשנות 1943-45), פעל לרוב המנגנון המרכזי ממחבוא הערים הגדולות. על כן מתייצבת לפעמים הבעיה כיצד להמנע ממצב שבו — כמו למשל באיטליה — פעולות האויב הנגדיות מצליחות לנתק את ה„עצבים“ המקשרים את המרכז הלז עם אבריו המבצעים.

שלוש שאלות מסתכמות אגב ניתוח נסיוןן של כל אחת מתנועות-השחרור הלוזחמות:

- א. המשמשות הערים — לפי המבנה הכלכלי והחברתי של הארץ הנדונה, ונוכח צורתן של השלטון האויב — בחינת עמדות-מפתח-כלכליות ופוליטיות מכריעות.
- ב. המשמשת אוכלוסייה עירונית — לפי אופיה של תנועת השחרור הנדונה — בסיס של ממש לתנועה, או שהיא אדישה וספקנית לגבי מטרותיה של זו?
- ג. האפשר להשכיח ולהסוות בערים את המנגנון המרכזי, — המדיני והאופרטיבי, — והעשוי דבר זה להקל או להכביד על הנהגת היחידות הטקטיות המבצעות שברחבי המדינה, ועל הקשר אתן?

העיר בימינו כשטח פעולה מבחינה טקטית

„בעיר (בעצם — רובע; — המערכת) האוניברסיטאית“, במדריד ב-1936, נתברר לראשונה דבר, שנתאשר מחדש בימי סטאלינגראד: העיר החדשה היא מבצר „טבעי“, העולה בחוזקו על כל קו מבוצר מלאכותי. בניין-הבטון הגבוה, החולש על סביבתו ובו מצויות עמדות-אש לכלי-נשק הרבה, המבוטח במרתפיו מפני הרעשות-תותחים והפצצות, מעמיד את התוקף בפני בעיות שרק במחיר אבידות רבות יוכל להתן. עצמים אחרים בעיר החדשה: — הכיוב, מתקני הגז והחשמל, הרכבת-התחתית, — מקנים גמישות טקטית ומאפשרים ביצוע פעולות מפתיעות ונועזות הרבה יותר מכלל תחום אחר. אמנם, בזכות הרחובות הישרים והרחבים אשר בערים החדשות יכולים החיילות המשוריינים והממונעים הארטילריה לנוע ולפעול במרחבי העיר עצמה⁽³⁾; אך בהתמודדות בין שני מחנות סדירים, שרמת

(3) עכ"פ — כל עוד לא נהרסו הבניינים שמפולותיהם סותמות את חמעבר בעורקי-התנועה הקודמים. — המערלת.

ציודם דומה, תושג ההכרעה בקרב על שטח בנוי, על פי הרוב ע"י חיל הרגלים — ולא זו בלבד, אלא שדווקא — ע"י היחידות הקטנות של חיל זה, במאבק "מבית-לבית".

לא כן יתרונותיה הטקטיים של העיר כעמדת-מגן, בהיאבקות מזויינת של תנועות שחרור. כמעט תמיד מוצג מחנה סדיר, בעל ציוד חדיש, מול כוחות סדירים-למחצה ועממיים, הזחרים חימוש מלא וסובלים מלקויי אירגון ופיקוד, הרגילים בקרב כוחות ממין זה, כבכל שדה פעולה אחר כן גם בעיר, עתידה, התנגשות-מישרין בין כוחות סדירים ובלתי-סדירים, (במקרה שהאחרונים לא ניחנו ביתרונות אחרים, כגון הפתעה, בחירת מקום, שימוש בכלים מיוחדים ובשיטות נבחרות, ובדרכי-פעולה בלתי-צפויים) להסתיים תמיד לרעת הצד הבלתי-סדיר כפי שעוד נראה מכמה דוגמאות שנביא בהמשך הדברים. לכן, עצמים רבים, החיוניים לגבי הצבא הסדיר, יופיעו בקרב העירוני כנטולי ערך לכוחות עממיים. כך, חופש התנועה והפעולה שברחובות חדישים פועל תמיד לטובת הכוח הסדיר, ורק לעתים רחוקות יצליחו אירגונים "מעין-צבאיים" להתבצר ולהתארגן בבתי חדישים באופן שיוכלו להחזיק מעמד בפני חימושו של הצבא הסדיר; ויתכן כי שדות-פעולה ההולמים אותם יותר בתחומה של עיר, הם דווקא הרובעים והשכונות הבנויים בנוסח ישן, ובהם רחובות צרים, פינות, סימטאות ומעברים, שאינם יפים לתנועת כלי רכב ולפעולת כלי-יריה ארוכי טווח⁴). נוסף לכך, עצמים רבים — כגון ביוב, רכבת תת-קרקעית, מיתקנים שונים — ערך חיוני להם דווקא לגבי כוחות בלתי סדירים, בניצול העצמים הללו ודומיהם (כמעברים בין בתים, קפנדריות וכו'), יתרון מיוחד לאנשי כוחות כאלה, שעל פי הרוב המקומות נהירים להם יותר מליריב; ואין צורך לומר שבערים הגדולות ישנם עצמים רבים הבאים בחשבון כמטרות ללוחמי מחתרת וביחוד כשהם אוזנים בדרכי החבלה. כללו של דבר: כוחות-מחתרת אינם יכולים לנצל אלא חלק מן היתרונות שתחום עירוני נוהג לצבא סדיר. ואלו יתרונותיהם של הם בו — ריכוז, התקרבות ונסיגה בהסתר, תנועה וקשר בחשאי, הפתעה והטעיה — כוחם יפה בעיר ממש כבשטחים אחרים; כפי שעוד נווכה מניתוח נסיון היסטורי ואקטואלי, לגבי התנפלות, מארב וחבלה — יותר מאשר בהתנגשות ישירה. לפיכך שאיפתם הכללית היא לנצל את תנאי העיר באופן שהיריב ייאלץ לותר על יתרונות חימושו ויעמוד מולם בבתיים, סימטאות וביובים, בקרב של חיל-רגלים, כשרמת-זינו שווה, פחות או יותר, לשלהם.

שיטות טקטיות של לוחמי מחתרת בעיר ושיטות נגד של היריב דרכי הקרב של תנועות שחרור נקבעות לאור המטרה הפוליטית של התנועה, הרכבה והקו הצבאי הכללי שלה. הן משתנות כשהיאבקות היא סוציאלית, — במלחמה עם אויב פנימי; או כשהיא לאומית — נגד אויב חיצוני, כשהפעולות בעיר הן העיקר, או רק חלק של פעולה צבאית מקפת. אך יש כמה גילויי-פעולה לכל תנועות-מרי לוחמות, והם:

א. הפגנה — היכולה גם להיות משולבת בצורות אחרות של התנגדות-

(4) מהדוגמאות לכך: "העיר-העתיקה" של ורשה — ראה סיפורו של הגנ' בור' קומורובסקי, בחובי "מערכות", (זאת והקודמת), העיר הישנה (Cite) של מרסיליה אשר הגרמנים פוצצוה בעוד מועד, בידעם את המכשלה הצפויה להם כאן; ומלקח ארצנו: הרובעים הישנים של יפו ופילוס הנתיבות בהם, בשנות המאורעות (וכן ראה המאמר "דיכוי מהומות בערייהחומה", "מערכות" חוב' ל'). — המערכת.

אזרחית. כגון שביתה וכיו"ב. אין זו פעולה "צבאית" ממש. היא משמשת אות-מחאה ובטוי למלחמה פוליטית ומניע להתעוררות צבורית כללית. משתמשים בה על פי הרוב בהיאבקות סוציאלית ומלחמה פנימית ונגד שלטונות אזרחיים יותר מאשר נגד אויב צבאי-ממש⁵). שהרי בהפגנות מופעלים המונים בלתי מזוינים ומאורגנים על פי הרוב בארגון בלתי מושלם. אין בהפגנות כדי להשיג מטרה צבאית של ממש. או לעמוד בפני פעולה צבאית נגדית. מטבען של הפגנות המוניות בעיר, שדן מתנהלות במקומות הנחמים ביותר לפעולה נגדית (ברחובות רחבים, ככרות וכו'). וכיון שבלי ארגון מוקדם ויסודי קשה לשלוט בהמונים, — ופרט למשקלם הפיזי אין בידם אמצעי-התנגדות רבים, — לפיכך יכולה פעולה צבאית נגדית נמרצת, ולעתים אף פעולה משטרה בלבד, להשיג את מבוקשה.

נסיון של הפגנות בגרמניה, רוסיה ואוסטריה הוכיחו כי שגיאה חמורה היתה לשלב פעולת המונים בפעולה צבאית⁶. הנסיון מוכיח, כי רק מיעוטם של אנשי תנועות השהרור המאורגנות השתתפו בהפגנות עצמן, כחוט השדרה שבהפגנה, ורבים יותר עמדו הכן, כדי לחפות על ההמונים בשעת היתקלם ביריב או לעת פיזורם ונסיגתם (ע"י תפיסת משלטים מתאימים, פעולות הטיה והפרעה במקום אחר) ועוד. ואלו שילוב פעולה "מעין-צבאית" ממשית בהפגנה המונית, לא היה בו אלא כדי לגרום טבח להמונים, ולהכביד על יחידות לוחמות. אכן, עתים גם הפגנות שנסתיימו בטבח הביאו (בשילוב עם אמצעי התנגדות אזרחיים אחרים, כשביתה כללית וכד'). להישגים ממשיים. לדוגמא תשמש מהפכת פברואר הרוסית ב-1917. אבל רק הצטרפותם, בזמן אחד, של הרבה תנאים פנימיים מאפשרת דבר כזה⁷.

ב. פגיעות בודדות שכוונתן לעצבן את היריב ולערער את תקיפותו. המרחב העירוני היה נוח ביותר לכך, כיון שברוב הארצות ומסיבות חיי העיר, אין למעשה תריס מפני התנפלויות על חיילים ומייצגי שלטון אחרים, בתורת יחידים או בקבוצות קטנות, ביום ובלילה. כמעט כל תנועות-המחתרת במערב ובצפון אירופה ואף באיטליה ובצ'כוסלובקיה, השתמשו בדרך זאת. למותר לציין מה חמורות היו ההגבלות והסכנות שליוו תמיד קו-פעולה מעין זה, שהביא לעתים לידי טרור אידיבידואלי; וביחוד כשהארץ הנדונה אינה נתונה בידי כובש-עריץ ממש, רבה השלילה המוסרית והצבאית שבו; ואלו דווקא במצב ההוא — של עריצות-כובשים שאינה יודעת גבול — היתה פעולת-הגומלין של האויב גורמת, כל שכן בתחום עירוני, נזקים, שלעתים הויקו לתנועות הנקם והשהרור יותר משהועילו להן.

ג. פעולות התקפה וחבלת מטרות, שכוונו נגד המוסדות, השירותים והאמצעים החיוניים של השלטון — והן נוחות לביצוע בתחום העירוני, גם מפני אופיו הנ"ל וגם מפני שעמדות מפתח רבות כל כך מרוכזות בעיר — היו מרוכות בנסיון מלחמת תנועות-המחתרת האירופיות נגד הנאצים, ושל הצבא האירי

5) עם זאת יש ערך רב למשל, לשביתה הכללית בדניה (בסוף קיץ 1944) אשר פתחה שלב חדש במאבק נגד הכובש הגרמני, וכוחו היו צפונות אפשרויות דומות בתנועת המרי ושביתה מסה"ב (בהודו, ב-1942) שהתכוונה לשתק את מנגנון המלחמה הבריטי.

6) לא כן היה נסיונה של המהפכה הצרפתית הגדולה מ-1789 ועד 1792; אלא שמאז חלו תמורות רבות, ואלו הדוגמה של הפיכת פילוסדסקי ב-1926 אינה אופיינית, שכן לצד ההתקוממות פעלו שם כוחות גדולים של צבא סדיר. — המ ע ר כ ת.

7) אכן, אין להסיח מן הדעת שתנועות שהרור ומרי וכיו"ב הצלחתן או כשלונן תלויים גם במידת הבשלת ההיסטורית, החברתית והמדינית. — המ ע ר כ ת.

הרפובליקאי בזמנו. פעולות מסוג זה בתחום העירוני היו מגיעות להישגים ממשיים בזכות הבקיאות הטכנית היסודית באובייקטים השונים, השגת הידיעות הטקטיות הדרושות והתאמת הפעולה לצביון העיר. נזכיר רק את דוגמת המחותרת הפולנית, שהצליחה כמה פעמים, בערים שונות, להתקיף את בתי-המשפט הגרמניים, ואת משרדי הגסטאפו ולבצע פעולות-עונשין שונות בלי שיצליחו הנאצים להגיב במועד הנכון ובאורח יעיל. והשיא במעשים מסוג זה היה השיתוף שהוגשם כמה פעמים בין מטוסים בריטיים (המוסקיטו הנודעים) לחבורות הגריליה של ה"מאקי" הצרפתיים, — בין השאר, לשחרור לחמיי-מאקי אסירים.

ד. היאבקות מזויינת כללית, מתוך כוונה להשתלט על העיר: דבר זה יכול ללבוש צורת מרד המוני כללי או צורת "פוטש", — פעולת יחידות קטנות נגד "מרכזי-עצבים" מסויימים. ועוד נעמוד על כמה דוגמאות מנסיונות כאלה.

את השיטות הנגדיות, שאוחז בהן היריב, אפשר לחלק חלוקה זו:

א. פעולות-משטרה רגילות, בצורה פחות או יותר נמרצת, נגד הפגנות, התקהלויות וכו'.

ב. תגבורת סדרי-הבטחה, כגון: שמירה על עצמים חיוניים בעיר, פטרולים ניידים תכנתיים, יומם ולילה, בעיקר באותם רובעי העיר הבאים בחשבון כבסיסים ללוחמי-מחתרת, אם מפני בנינם הגוח לכך ואם מפני הרכב אוכלוסייהם. לפעמים מפנים וגם הורסים רובעים שלמים (כך עשו הגרמנים בכמה ממקומות כבושם.⁸)

ג. "סריקות-פתע".

ד. הגבלות שונות בחיים האזרחיים הרגילים, לרבות הטלת עוצר, אם לזמן קצר ואם לזמן ממושך, לעתות לילה וגם בשעות היום, כדי להקל על סדרי ההבטחה והחיפושים ולעגוש את האוכלוסים בעונש כלכלי או פסיכולוגי.

ה. פעולות-גומלין, כתשובה על טרור אינדיבידואלי ושאר פעולות כגון: מיקח בני תערובת והוצאתם להורג, הריסת בנינים ברובעים הנגועים, עונשין קבוציים על רחובות, רבעים או עיר שלמה.

בשעת התנגשות מזויינת במישרין בין צבא סדיר ולוחמי-מחתרת שבעיר, מנסים תמיד הכוחות הסדירים להשתמש בשלושה מיתרונותיהם: בכוח-האש המעולה שלהם, בניידות ובכורשר התמרון — כפי שנראה עוד להלן כשננתח כמה פעולות מן התקופה ההיסטורית של מאה השנים האחרונות. על ידי שימוש באר-טילריה מצליחים הכוחות הסדירים בקרבות-עיר להתגבר על המורדים המתבצרים מאחורי מתרסים⁹). כאמור דווקא העיר החדישה על רחובותיה הישרים והארוכים מסייעת להפעלת תותחים כלפי אויב מחוסר גשק זה¹⁰). האפשרות להגיע במהירות בעזרת כוחות ניידים (מחיל-הפרשים או אחרים) ממקום למקום, ולמנוע מראש את התרכזויות המורדים הוא יתרון שני, והאפשרות לעשות זאת בתנאי-עיר גדולה עם מיכּוּן הכוחות הניידים וכורשר תמרון, — כלומר: היכולת לאגף את המתרסים, או את בנייניהם המבוצרים של המורדים, ע"י פריצת דרך מבתים

8) ביחוד באזור "הנמל הישן", במרסיליה. המערכת.

9) דוגמה מובהקת — מרד מוסקבה, בדצמבר 1905 — המערכת.

10) מן המפורסמות הוא, כי את פילוס הרחובות החדישים והשדרות הרחבות בפריז, בימי נפוליאון השלישי, ביצע הפרפקט של סנה (או האוסמן) בכוונה למנוע החלקחת תדירה של נסיונות-מרד כמעט כל שנתיים, אשר ציינו, למשל, את העשור 1830—40 בפריז. — המערכת.

סמוכים. הוא היתרון השלישי — שגם הוא חוזר באופן קבוע בתולדות קרבות של עיר בין כוחות סדירים וכוחות מרי.

היום מוכשר הצבא הסדיר להגיע לניצול המכסימלי של היתרונות הנ"ל. "תותחיה-הכער" ותותחים נגד-טנקים¹¹ נותנים בידו כלי להתקפה לאלתר על מתרסים או בתים מבוזרים. טנקים ומכוניות-שריון הם אמצעי ל"נקוי" מתמיד של עורקי העיר העיקריים.

הראשונים הם, גם מכשיר לפריצות לתוך בתים. רמוני-עשן-גז-והצתה, עוזרים לפעולה בכיונים וברכבת התת-קרקעית. חיל הרגלים, — המצוייד בנשק אובטומטי קל, בזוקות, זרקאי-אש וחמרי נפץ, — מוכשר יותר מתמיד לקרב בתוך הבתים. אורח-הפעולה החדש ביותר של הצבא הסדיר בתוך קרב-עיר נגד מורדים, הוא השימוש באוירוני-קרב נושאי-רקטות או תותחים-אבטומטיים, בעיקר — נגד עמדות גבוהות, גגות וכד'.

כך נהגו האנגלים בקרבות נגד האלא"ס באתונה¹². האלוט מקטין במידה רבה את קשיי הקשר, שהכבידו עד כה על פעולת צבא סדיר בשטח בנוי. אפשר לאמר, אפוא, שבהתנגשות ישירה בעיר יש עכשיו לצבא סדיר חדיש יתרון-כוח כלפי כוחות מחתרת, הרבה יותר מזה שהיה לו בתקופות היסטוריות קודמות. במאמר הבא להלן נראה כיצד היו כוחות מחתרת אלה, בהתפתחות ההיסטורית, מסגלים את שיטותיהם לעובדה זו.

י. בר

מערכות עיר היסטוריות — ולקחן

נסיונותיהם של הכוחות המזוינים שבתוך תנועות שחרור להשתלט בקרב גלוי על ערים, אופי שונה להם לפי התקופה וההתפתחות הצבאית שבה, ולפי טיב התנועה המבצעת את הפעולות. ואף על פי כן נראה, כי יש נקודות משותפות לפעולות המבוצעות ע"י אירגונים שונים בתקופות שונות, גם מבחינה אופרטיבית וגם מבחינה טקטית. בחרנו מן הנסיון העשיר, מימים עברו ומן הזמן החדש, כמה דוגמאות טיפוסיות: הראשונה מערכת יוני 1848 של הפועלים הצרפתים נגד כוחות הריאקציה. זוהי דוגמה מובהקת לפעולה תוקפנית של כוחות עממיים בעיר בהיקף גדול. דוגמה שניה — מרד "השוצבונד" הוינאי ב-1934 — מבליטה את בעית הכוחות העממיים בעיר במלחמת-מגן. דוגמה שלישית — מרד הנאצים, להבדיל, בוינה ב-1934; זוהי פעולה העומדת בניגוד לשתי הראשונות, לפי שזוהי פעולת "פוטש", בניגוד לפעולה המונית המופיעה בהנ"ל. הדוגמה הרביעית — היא הקרב שאסרו כוחות-השחרור הצרפתים נגד הנאצים ב-1944 בפריס, והיא מסמלת פעולה תוקפנית של תנועת מחתרת בתנאים החדישים. ואכן, יש להקדיש תשומת לב גם לעובדה שזוהי הפעולה היחידה של תנועת מחתרת בעיר, מאלה שצוינו כאן, אשר נסתיימה בנצחון צבאי של כוחות המחתרת¹. וכן נביא עוד כמה דוגמאות על מנת להסיק מהן את הלקח הנכון.

(11) וכן תותחים א.מ. קלים — המערכת.

(12) ומאו נוספה דוגמה סוראבאיאה. — המערכת.

(1) אמנם, על רקע הנצחון מצבאיי-הכללי של גייסות הבריית על הגרמנים בחזית

צרפת. — המערכת.

ס ע ר כ ת יו נ י

שני נתונים מוקדמים יש להביא בחשבון ברצותנו להעריך נכונה את מרד פריז ביוני 1848.

- א. לרשות הפיקוד של המורדים עמד הנסיון העשיר של מרידות והפגנות לשעבר, למן המהפכה הצרפתית הגדולה ועד למהפכת פברואר 1848. נוסף לכך נמצא בפיקוד זה קצין מקצועי בעל כשרון מיוחד במינו, כרכוזי שמו, שידע להתאים התאמה מיוחדת את התכנית האופרטיבית ואת דרכי-הבצוע הטקטיים לתנאים המיוחדים של העיר מצד אחד ולאופי המיוחד של הכוח העממי מצד שני.
- ב. הכוחות-הפועלים היו מאורגנים במסגרת צבאית פחות או יותר. אירגון זה נתגבש מראש ב"בתי המלאכה הלאומיים"² שבהם נערכו הפועלים בחטיבות, נקבעו המפקדים, סודרו מחסני הנשק וכו'. הכוונה העיקרית לתכנית האופרטיבית היתה זו החזרות ומופיעה, כפי שנראה להלן, בכל התכניות של נסיונות השתלטות על ערים בזמן מן הזמנים: לתפוס את המרכז הפוליטי של העיר, שבפריז הם: האי של הנהר סנה, וכן האזור שבסמוך לשתי גדות הנהר, במקום שבו נמצאו העלייה, ארמון המלכות לשעבר (Tailleferis), בית הפרלמנט והקרקטים העיקריים, ושאר בניינים ציבוריים חשובים. פרט אופיני מן התכנית — הטיפוסי בעיקר לקרבות-עיר שהרקע להן הוא סוציאלי — היה שלבסיסים ומרחבי ההיערכות של כוחות-הפועלים היו הפרברים, האוגפים את מרכזה של פריז בחצי-גורן עגולה. ולכן ניתנה ממילא האפשרות של התקדמות קונצנטרית מכמה כיוונים למרכז אחד.

(2) ובגלל סגירת "בתי-המלאכה" ע"י הממשלה ניתנה הדחיפה האחרונה להתפרצות המרד. — המערכת.

בהתאם לכך היו כוחות המורדים מאורגנים בארבע „שדרות“. כל שדרה נתבססה על כמה שכונות של פועלים, והשדרות התקדמו מצפון, מזרח וגם מדרום-מזרח⁽³⁾ של העיר. בתכנון הובלטה הדאגה לפרטים טקטיים שלא לעתים קרובות אתה מוצא דוגמה בתכנון של פעולות עממיות. כל שדרה היתה מלווה פלגות-הבטחה אגפיות חזקות, שסגרו את כל הסימטאות המובילות לצדין, ושמרו מפני מכה באגפה של השדרה העיקרית. נוסף לכך היו בסיסי-היצאה מבוצרים ביצור חזק ע"י מתרסים, מתוך כוונה שישמשו מרכזי התנגדות, במקרה של כשלון ההתקפה או נסיגה.

מספרם של הפועלים שהתקוממו היה בערך 40,000 וכולם היו מצויידים רק ברובי-צבא או רובי-ציד. מספרם של כוחות השלטון עלה על 100,000⁽⁴⁾ ולרשותם עמדו שלושת האמצעים הטכניים הטקטיים של התקופה: ארטילריה, חיל-פרשים, ומהנדסים שנתמחו בפניו מתרסים ובהבער. היתרון, בין בכמות האנשים ובין בטיב הנשק, של כוחות השלטון הוא שהכריע, בסופו של דבר, גם בתוצאות הקרב, אם כי למורדים היה יתרון בתיכון הפעולות ובנצחונות הזמניים שנחלו תחילה.

התקדמות המורדים החלה ב-23 ביוני, בפעולות גישוש וסיור; ויחידות סיור קטנות הגיעו לקרבת המטרות הראשיות, אך נהדפו ע"י כוחות השלטון, שחשבו כי נצחון זה מסיים את כל הפעולה כולה. אך אור ל-24 בחודש ובשעות הבוקר, הגחיתו המורדים את המהלומה העיקרית, ובצהרים לא רחוק אלא 300 מ' ממטרתם הסופית — בשלב הראשון של התכנית — בית העיריה, זה מרכז-המהפכות המסורתי של פריס. אך נצחון זה הוא שהוביל את כוחות המורדים, משטח המתאים לתכטיסיהם ולנשקם אל חלקי העיר האחרים, שרחובותיהם היו ישרים ורחבים יותר — דבר שאיפשר לכוחות השלטון להפעיל את אותם האמצעים הטכניים-טקטיים שהיו יתרוןם — הארטילריה וחיל-הפרשים. בצהרי ה-24 החלו כוחות השלטון בהתקפת-נגד בלווית אש כדי 100 תותחים, — הופעה שהיתה בלתי נפרצת עד אז — במרידות שנתחוללו בעיר⁽⁵⁾. הסתערות חיל-הפרשים על הכוחות המתקוממים המוועזעים ע"י האש הארטילרית, הכריחה את הללו לסגת לבסיסיהם, לפרברי הפועלים⁽⁶⁾. אחר כך מחמת מחסור באמצעי קשר, רואים אנו חזיון החוזר ונשנה תמיד בפעולות מעין אלו, כלומר הפסקת אחידותו של הפיקוד והתפרקות כוחות המורדים לחטיבות, שאינן משתפות עוד פעולה זו עם זו. שני-הימים האחרונים של המרד היו ימי התקפות שיטתיות של כוחות השלטון על פרברי הפועלים, וחיסול המתרסים. נתברר שמצד אחד לא יכלו מתרסים אלה לעמוד בפני אש תותחים, ומצד שני לא היו הפועלים מאומנים לפעולה

(3) דהיינו, גם מגדות הסנה השמאלית. — המ ע ר כ ת .

(4) בכלל זה, כמובן, חטיבות רבות של „המשמר-הלאומי“ המיליצוני: כמעט כל „המשמר-הלאומי“ של פריס, וחטיבות רבות שרוכזו אח"כ, בהדרגה, מכל חלקי צרפת. וכן ראוי לזכור שגם צד הממשלה הספיק להתכונן — כיון שהתקוממות לא היתה בלתי-צפויה, אלא ציפו לה מיום ליום — ומיינסטריון-המלחמה ערך מראש תכנית לדכוי המרד.

(5) אמנם, עוד ב-1795 דיכא, כידוע, הגנרל בונפרט — באותה פריס — מרד נגד „זנב“ הקונבנט באש תותחים בראש זראשוונה. — בלי לדבר על השימוש בארטילריה נגד התקוממות מאי האנטי-צרפתית במרד 1808, או בשעת דיכוי מרד הדקבריסטים בפטרבורג (1825).

(6) יצויין, כי מלכתחילה החליטו מפקדי צבא-הממשלה והגנרלים קבניאק ולמורטייר — לרכז את חילותיהם רק באזורי העיר בהם שלטו לחלוטין ולמנוע בהם כל מגע עם האוכלוסיה המרדנית לפני פרוץ עצם הקרב, כאמצעי לשמור בפני כל „הדבקות“ רוחנית. רק עם הגוף מסע התנופה של המתקוממים תפס צבא השלטון בפועל ממש את מרכז העיר כולו. סיעה בידיהם הרבה העומדה שפועלי פריס מיעטו להשתמש בנכותם, שניתנה להם, להלכה מאז פברואר 1818 להצטרף ל„משמר-הלאומי“, והבטליונים של זה (ויחידות הרמנים בפרט) נשארו בהרכב חברתי אשר עשאם תומכי שלטון מוחלטים. — המ ע ר כ ת .

בשית"מגן נכונה. הם לא ביטחו את אגפי המתרסים, ולא נתבצרו בבתיים פנימה, וכך במרוצת המרד התפתחה בצבא שיטת שיגרה להתגברות על ביצורי המורדים: ריתוק חזיתו של המתרס, וחיל המצב שלו, ע"י אש תותחים ואיגוף, דרך הבתים הסמוכים — בעזרת הפירות ופיצוצים, או הצתת הבתים הסמוכים ע"י המנדסים.

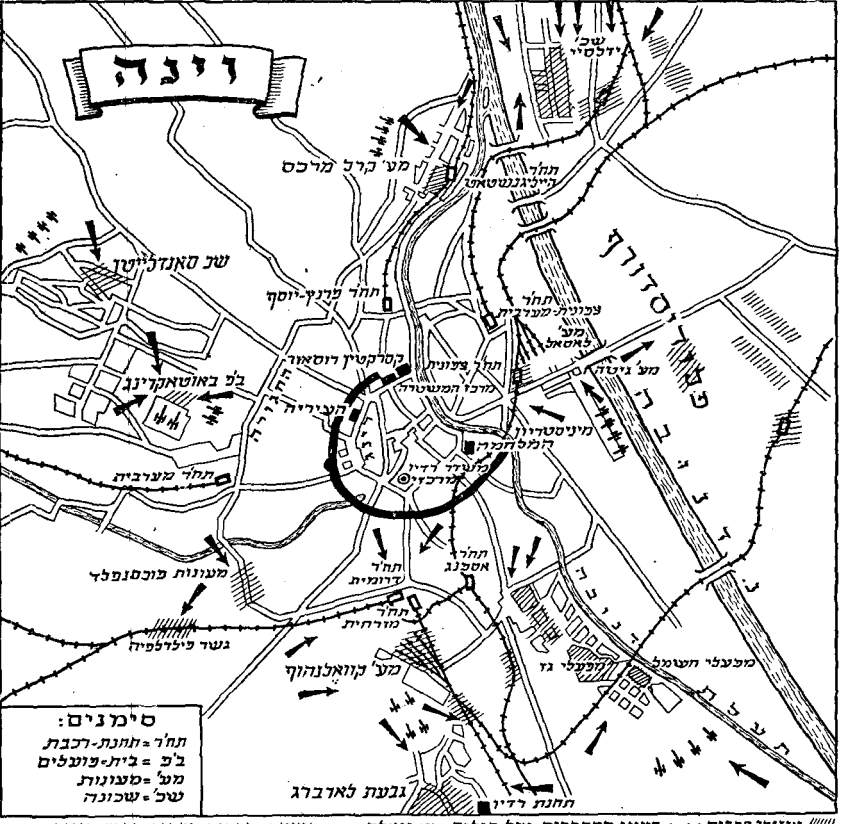
שיטה זו זכתה להצלחה גם באותם תחומי עיר שמבחינת בניינם היו נוחים למורדים יותר ממקום פעולתם בימים הראשונים. (ולאחר זמן אפילו במעוזם האחרון של המתקוממים, הלא הוא פרבר סנטראנטואן בעל מסורת המרדנות המהוללה עוד מימי הבסטיליה, ואבגוסט 1792, שבת המידות שבו ורחובותיו הצרים שימשו למגינים סיוע רב, — המער כת). יתרון הנשק והעדיפות באמצעים הטכניים וכאימון הטקטי (כגון: בחירת מקום נוח לפעולה) שהיו לצבא הסדיר, הכריעו את התיכונן הראשיתי ואת הגבורה המתמידה של המורדים. בלקח של מערכת יוגי השתמשו כוחות הריאקציה שימוש רב, (אגב לימוד גזירה שווה לגבי מצבים דומים), גם בשעת דיכוי של מרד ה"קומונת", ואלו המורדים חזרו באותה מערכה מחדשת על שגיאותיהם הרבות של לוחמי 1848. ומן הראוי הוא שגייחד בהודמנות ראוייה את הדיבור גם על הלקח הצבאי האירגוני הרב של מלחמת הקומונת, כדי לנתחו ולהסיק את מסקנותיו.

התקוממות יוגי נמשית על מרדות הערים מן "הגל השני", שנתחולל — והוכרע — במהלך מהפכותיה של שנת 1848 ביבשת אירופה (בקץ ובסתיו, ואף ב"1849 — פרג, דרוזן, וינה ועוד), וכדאי לציין כי מני אז ועד דצמבר 1905 במוסקבה, כמעט לא היה נסיון רציני למרד מיתרסים עממי ("קומונת" לחמו בטליונים מאורגנים של "משמר-לאומי" פריסאי שהיה אז פועלי בעיקרו) נגד צבא סדיר, כלומר, היה כאן גמר תקופה מסויימת בפרשת קרבות של מורדים.

מרד וינה - פברואר 1934

ההוכחה המובהקת כי להשתלטות מזויינת של כוחות עממיים על ערים ישנם תנאים מסויימים — שהם תנאים-שליקבע — היא העובדה, שעם כל הריחוק הרב בזמן ועם כל ההתפתחות הטקטית והטכנית העצומה המפרידים בין מערכת-יוגני 1848 ומרד ה"שןצובנד" 1934 — במידה רבה עמדו ב"שניהם לפתרון אותן הבעיות עצמן. לא נעמוד, כמובן, כאשר לא עמדו גם בדרגמה הקודמת הנ"ל, על הרקע הפוליטי והארגוני של מערכת מרד זו, ואלו מבחינה אופרטיבית וטקטית בלבד היה גם כאן תפקיד המרכזי של המורדים לחדור לטבורה של העיר, שבו רוכזו "מרכזי-העצבים" של המנגנון הממשלתי, גם בווינה, כמו בפריס, היו שכונות-הפועלים בסיסי המורדים; וגם כאן אוגפות הן את המרכז בחצי-גורן עגולה. לכך נוסף שיתרון כוחו של השלטון דומה היה ליתרונו ב"מערכת יוגני". אלא שיתרון זה מצא, כמובן, את ביטויו לפי התנאים הטכניים והטקטיים של התקופה. אמנם הצבא והמשטרה האוסטריים, והאירגונים הצבאיים הריאקציוניים (" לא היו מצויידיים ציוד חדיש ביותר; ובתחום נשקיה רגלים, הקל והמסייע, הרי שני הצדדים הלוחמים כמעט ששנתו ביכולתם. יתרון כוחו של השלטון היה גם במקרה זה בארטילריה, בכוחות הנייטיים (כלומר — המשוריינים), בחיל רגלים ממונע, באמצעי-קשר מעולים (שחסרו לגמרי למורדים), בחיל מהנדסים מאומן וברמה גבוהה יותר של אימון, וניהוג טקטי-כללי.

אך היתרון החשוב ביותר של הכוחות הממשלתיים היה בכך שמן הרגע הראשון היתה היזומה בידיהם, והמורדים לא עשו כל נסיון לקחתה לידיהם. כך למשל, על אף האפשרות שניתנה להם ביום הראשון של המרד, (שהיה בחזקת הפתעה לממשלה, על כל פנים במשך זמן מה) לחדור לטבורה של העיר, לא נעשה כל נסיון כזה, אף על פי שלמורדים היו כוחות ואמצעים מספיקים. ועוד זאת: חלק גדול מבכתי-הפועלים המשותפים, שהיו גם הבסיסים וגם מקומות הקרב העיקריים, נמצאו בקרבת קסרקטים ותחנות רכבת שלשם

זרמה, מצד אחד, תגבורת של אנשי "היימאר", בעיקר, אך גם צבא מן המחוזות הכפריים; ומשם, מצד שני, יצאו מוינה יחידות צבא ממשלתיות לשם דיכוי מרידות אחרות שנתחוללו ברחבי הארץ. והנה כל נסיון לא נעשה לסגור, או לפחות לרתק, את הכוחות הממשלתיים בקסקסיהם, או להפריע את חופש תנועתם הנ"ל, אף על פי שמבחינת תנוחתם היו בניגוד הפועלים בהזקת עמדות שליטות, ומבחינת מבנם הפנימי נתנו אפשרות להפעלת כלי נשק מכל המינים.

מבחינה אופרטיבית בלטה העובדה, שפועלי יזנה החלו לפעול באותו מצב שפועלי פריס הגיעו אליו לאחר כשלוש השנים; כלומר: בלי הנהגה מרכזית, מפוצלים לקבוצות שלא שיתפו פעולה ביניהן והיו קשורות אך מעט זו עם זו, והיו בעצם מחוסרי אמצעי-קשר כלשהם. גם כל מכשירי הקשר הציבוריים של העיר, (כרשת-הטלפונים, הדואר הפנימטי ועוד) והרדיו, היו בידי הממשלה. הפיקוד המרכזי עשה, אמנם, כמה נסיונות בלתי-מוצלחים להתקשר עם היחידות הלוחמות המבודדות; אך כיון שבמשך כל הפעולה כולה לא היתה למורדים שליטה גמורה על חלקי-עיר מסויים, אלא החזיקו בעמדות מפורזות מבודדות בלבד, אי אפשר היה לקיים קשר אמיתי; ולא זו בלבד, אלא הפיקוד גם נדד מנקודה לנקודה, כדי להתחמק מחיפושי המשטרה. וכך, מבחינה אופרטיבית, היה לכוחות

השלטון חופש גמור של תנועה ופעולה, ויכולת היתה להם לבודד לחלוטין את כוחות המורדים במרכזים; בו בזמן לא היתה למורדים אפשרות לערוך כל אופרציה שתהא משותפת, או שמטרתה תהיה יותר ממקומית בלבד.

מבחינה טקטית נתפתחה גם בארבעת ימי הקרבות בוונה שיגרה מסויימת בפעולות שני הצדדים. הפועלים נתבצרו בעיקר בבתים המשותפים, ובעוד כמה בנינים, וחץ מבמקומות בודדים לא הוכיחו ייזמה תוקפנית נגד תחנות משטרה או נגד מטרות חיוניות אחרות, וכמעט שלא ניסו לחסום את הרחובות במתרסים או באמצעים אחרים. — מכל מקום לא בממדים גדולים ובשיטתיות, ואלו כוחות הממשלה „ניקו“ את הרחובות ע״י פטרולים ניידים קבועים, אגפו את בתי הפועלים וסגרו עליהם מכל עבר, והציבו אל מול כלי נשקם הקלים של המורדים, ארטילריה, להרעיש את הבתים באופן שיטתי. לאחר הכנה זו החלה ההסתערות, וכיבוש הבנינים בזה אחר זה, לאחר כך חיפושים, ו„סריקות“ ומאסרים המוניים.

מן הראוי לציין עוד שלוש נקודות מיוחדות לפרשת וינה והן:

- א. המורדים לא השתמשו לחלוטין בתבלנות נגד שרתים ציבוריים או נגד מטרות חיוניות אחרות;
- ב. העובדה כי לרשות הממשלה עמדו כל אמצעי ההשפעה על הציבור כגון, הרדיו, עתונות וכיו״ב השפיעה הרבה;
- ג. וכגורם העיקרי — שיש להביאו בחשבון, אם כי במידה קטנה יותר, — גם בהעריכנו את מערכת יוני 1848[°] — יש לציין שההמון היה אדיש ולא סייע למורדים במידה מספיקה, וכדוגמה לכך ישמש כשלונה של השביתה הכללית[°].

(המשך יבוא)

8) במידה שהכתוב מדבר בהמון הבורגנות הזעירה והבינונית, זו שהלכה עם השלטון ביולי 1830 וששמרה על נייטרליות ידידותית כלפיה, בין כאזרחים ובין כ„משמר לאומי“, בפברואר 1848, נכוחים הדברים; ואלו המון הפועלים בפריס — כפי שבוטל ביחוד מתאורי ההגנה על פרבר סנט־אנטואן ועוד רובעים, — לחום לחם באופן המוני ובתקיפות עד נפל בנופלים. — המערכת.

9) זו שהוכרזה להלכה באוסטריה עם פרוץ התקוממות „השוצבונד“, אשר נגרמה ע״י איומי פירוק זינו מעליו. התעייפותם הציבורית של פועלי אוסטריה התבטאה ביחס אדיש לקריאת השביתה, ולדבר היו תוצאות גורליות, ביחוד באשר לעבדות מסילות הברזל, שהביאו תגבורות לממשלה. — המערכת.

מרד הפולנים בורשה — 1944

(המשך)

המירר זגוסה, שעמד בראש דביזית־הרגלים ה־27 של „צבא־המולדת” הפולני, שנלחמה לפני כך בפולין המזרחית, תחת הפיקוד הטקטי הסובייטי, באותה תקופה עוד פעלה לפי הוראות טקטיות סובייטיות, מסר, — מעשה נכון — את פקודתי הכללית לממונים הסובייטים שלו וביקש רשות לצאת לעזרתה של ורשה. המפקד הסובייטי המקומי הסכים תחלה לשלוח את הדיביזיה הזו לחזית־ורשה. אולם כעבור זמן הקיפו כוחות סובייטיים את הדיביזיה הפולנית הנ”ל ופרקו מעליה את זינה. ידיעות דומות הגיעו גם מלובלין, לבוב וכל האזורים האחרים, שנמצאו תחת שלטון הסובייטים.

* * *

החיים האזרחיים בורשה נכנסו והלכו למעין־משלול כללי, אשר הדבר שקיימו ונשאו היתה ההחלטה התקיפה, הפועמת בלב כולל, להחזיק מעמד בעיר, ויהי מה, עד שיבואו הרוסים, בשום מקום לא היה קו החזית רחוק ביותר. לעתים קרובות עבר קו זה בין קומות הבניינים, כשהגרמנים מחזיקים במרתף ובקומת הקרקע, ואלו הפולנים מחזיקים בקומות העליונות — או להפך. מכוונת־יריה גרמניות היו יורקות אש, בעד חלונות הרוסים, על פני סימטה צרה, אל חלל־החלונות שמהם היו הפולנים משילים את רימוני־היד, „תוצרת־בית”, שלהם. לעתים קרובות לא הפסיקו אלא 20 מטר בלבד בין המקום שבו געשו הקרבות לבין בתי־החולים, המטבחים הצבוריים ומרכזי העזרה, שכל אלה היו מקיימים חיים אזרחיים מאורגנים בתפתה זו.

כדי למנוע את הסתננותם של צלפים גרמניים לעת־לילה, נצטוו האזרחים להשאר בבתיהם אחרי רדת החשכה, וכל מי ששוטט ברחובות ולא ידע את הסיסמה, נעצר לשם חקירה. התושבים עצמם ניצרו מבפנים, בלבנים ואדמה, את דלתות בתיהם ושיירו רק פתחים צרים ביותר, אך גם פתחים אלה סגורים היו בחשכה ושומרים ע”י זקיף אחד מדרי הבית. כמעט כל בנין נהפך למעון, המוכן להתגונן בפני התקפה. בבתים פנימה ובחצרות חילקו ביניהם הדיירים את המזונות ואת התפקידים, ולמעשה היו חיים חיי משפחה אחת.

ביום ה־17 של הקרבות התחילו הגרמנים להרעיש את ורשה בתותחי־מסילת־ברזל כבדים (שקודם לכן השתמשו בהם במצור סבסטופול, הפגזים היו ארוכים 7 רגל כמעט, ומשקל כל אחד מהם היה טונה ומחצה). גושי־בנינים שלמים נהרסו מהדף־ההתפוצצות של פגז כזה. הגרמנים דייקו ביריותיהם דייק היטב בכוונם את אשם לעבר נקודות בעלות חשיבות איסטרטגית, כגון מפקדת איזוריות, עמדות־רדיו, או לעבר המחסנים ומטמוני־התחמושת שלהם עצמם, שנפלו לידינו בשעת ההתקוממות.

המפקד הגרמני העליון של ורשה פנה אלינו בקריאה שנכנע. הבטיח זכויות של צד לוחם לכל חיילי חיל־הפנים בשביים ואיים בהחרבת העיר והשמדת תושביה באם תידחה ההצעה.

פקדתי על הקולונל מונטר (שבאיזור פיקודו נמסר המכתב הנ”ל ע”י קצין גרמני

1) שמשום כובדם מוצבים הם, כרגיל, על פני „משטחות”־רכבת מיוחדות, ואינן מורדות, בדרך כלל, מנתיבי־הפסים גם בשעת הפעולה, לרוב מתחיל שימוש בצורת־הצבה זאת מכלי־היריה, שקוטנם כ־12 אינץ’ (300 מ”מ) לפחות, אם כי נודעו גם מקרים של כלי־יריה הקלים מהנ”ל במקצת. — המ ע ר כ ת.

שלוה, בחסותו של דגל-לבן) לא להשיב על מכתבו של גנרל פון-דס-בך. יכולנו להשיב תשובה חותכת אחרת. הקולונל מונטר פתח בסדרה של התקפות על עמדות מעוז של האויב, החל בבית-מרכז-הטלפונים בגיזרה המרכזית. בנין מוצק זה, אחד הגבוהים שבמטרון פולין, עדיין שימש קן להתנגדות האויב. כוחותינו הקיפוהו, אבל חיל-המצב, שנתבצר בתוכו, החזיק מעמד והמסיר אש בלתי-פוסקת מן החלונות הגבוהים על פני הרחובות הסמוכים. התקפתנו על מבצר זה חודשה עתה בעזרת אחד קשיש, למעלה מבן 60, שכבר קודם לכן ביקש להתנדב לשורותינו, אך הושב ריקם מפני זקנתו. אדם זה עקשן היה והחליט לפעול על פי דרכו. לפי מקצועו היה טכנאי לטלפונים והכיר את הבנין מתוכו ומברו. סמוך לבנין היו כמה חורבות. אחרי עבודה מאומצת — יחידי בלילות — שנמשכה יותר משבועיים, הצליח האיש לחפור מתחת לחורבות ודרך מרתפיהן — מעבר בן 100 מטר בערך, עד למרתפו של בנין מרכז-הטלפונים. אחר שסיים את מלאכתו, הודיע למפקד האיזורי על המעבר הסודי לתוך מעוז-האויב. על סמך ידיעות אלו החליט הקולונל מונטר להתיר את השימוש בתחמושת הדרושה לצורך ההתקפה.

למחרת, בשעה 2 אחרי הצות, נערכה התקפה דרך אותו מעבר. קרב עז ביותר התפתח בבנין פנימה, שבו ביצרו הגרמנים כל קומה, כל מסדרון. כוחותינו השתמשו במקשים, בהבקיעם לעצמם מעברים דרך הקירות. הלוחמים לחמו בתוך ענני עשן חריף. הגרמנים התנגדו בחמת-זעם. הם נלחמו על כל קומה, על כל חדר.

אחרי עשר שעות של קרבות כאלה הוכחד, לבסוף, האויב. הזקן הנ"ל, שחפר את המעבר, נפצע פצע קל בקרבו, הוענק לו, כפרס, אקדח ו-10 כדורים.

במשך הימים האחרים הבאים גבר קצב מערכת-התנופה שלנו במרכז העיר, ואנשינו זכו לכמה הצלחות בדומה לנ"ל, בהסלם כמה עמדות-מעוז גרמניות מבודלות ובלכדם תחמושת, שערכה היה יקר מפי. אך לא היה בהצלחות אלה כדי לזכותנו בנצחון על כוחות האויב העיקריים. וב-19 באוגוסט פתחו הגרמנים בהתקפה קונצנטרית על „העיר העתיקה“ בפקודה, שנמצאה לאחר כמה ימים על גופו של קצין גרמני הרוג היו מספרים מדויקים על עצמת הכוחות שהפעילו הגרמנים בהתקפה זו — על איזור, שבו לא היו לנו בסה"כ אלא 5000 איש, אשר רוב נשקם היה מתוצרת עצמית. המהלומה העיקרית באה מאת 10 בטליונים של חיל-רגלים, שנתמכו ע"י שני בטליונים של מהנדסים, פלוגה אחת של טנקים כבדים מסוג „גנר“, 20 תותחי-מונע משוריינים, 50 טנקים „רובוטים“ (מסוג „גלית“), שתי סוללות של תותחים בעלי קוטר 75 מילימטר, וסוללה אחת של תותחים כבדים בני 380 ס"מ, (מן הסוג שבו היו הגרמנים משתמשים להרעשת דובר אל מעבר לתעלת למנש), וכן חטיבות של מרגמות, ורכבת-שריון אחת. נוסף על כך, נתמכו הגרמנים במפציצי-הצלילה „שטוקה“. שתחילה היו מופיעים מעל שדה הקרב כל שעה, ואחר-כך כל 15 רגעים. ריכוז זה של אש כוזב כלפי איזור שכל שטחו היה קילומטר מרובע אחד.

. . .

כעבור ימים מספר לבש הקרב על „העיר העתיקה“ צורה של שגרה כל-שהיא. מטוסי „שטוקה“ הפציצו, והתותחים הרעישו, את העיר בכל שעות היום. אחר כך היו באים הטנקים-הגולמים, „גלית“, לפוצץ את המתרסים, ומיד בעקבותיהם התקדמו „הנמרים“ הכבדים, שירקו אש-תותח חזיתית מטוח קטן, ורק אחר כך באה התקפת-הרגלים, אשר, כרגיל, נמצאו כבר תוקפים חורבות. אנשינו הניחום תמיד להתקדם — בלי לאסור עליהם קרב — עד למטחי רימוני-יד, ולעתים קרובות עד לתוכו של בנין; ורק אחר שהמתינו עד קצה גבול האפשר היו אנשינו פותחים באש, והקרב היה מתחיל. לעתים קרובות היה זה קרב „גוף-אל-גוף“.

המחסור בתחמושת היה לנו כסיוט מתמיד. כל אחד הרגיש בכך; והדבר הטיל על כל אדם חובת שליטה עצמית כמעט אל-אנושית.

עם רדת הלילה נדמו מטוסי „שטוקה“, והתותחים חדלו מפעולתם כיון שהעיר-העתיקה

היתה כה קטנה, והעמדות הגרמניות כה קרובות לאיזור-המטרה, עד שבהרעשת לילה היתה סכנה לגרמנים עצמם. ואז היה מגיע תורנו לתקוף. לעתים קרובות חזרנו וכבשנו בלילה את אשר אבד לנו ביום.

להלכה, בילו חיילינו 24 שעות בקרה-האש, ו-24 שעות בנופש. אולם דבר זה היה להלכה בלבד, כשם שעצם המושגים „חזית“ ו„עורף“ היו מושגי הלכה בלבד. בכל האיזור כולו לא נמצאה אפילו נקודה אחת, שהיתה מרוחקת מן החזית יותר מ-500 יארד. כאשר יחידה יצאה את קרה-האש לשם „נופש“, פירוש הדבר היה, כי האנשים נסוגו 200 מטרים בלבד, ומיד שקעו בתרדמה.

כל יחידה, אשר הוצאה מקו החזית לשם נופש היתה מוזקת תוך 24 שעות „הנופש“ שלה להלחם בדליקות. הדליקות היו בחזקת קללה שלעומתה התקפות-הרגלים החזקות ביותר היו כאין וכאפס.

הגרמנים התחילו להצליח בהסתננותם לתוך עמדותינו. מיום ליום נצטמצם תחום אחיזתנו. לא יכולנו להמשיך בקרב על העיר-העתיקה אלא תודות לעזרה שהיתה מגיעה אלינו בדרך המחילות מזולבורג, וממרכז העיר. אכן רק כמויות קטנות של ציוד ותחמושת אפשר היה להגניב אלינו במחילות-הביוב, — כמה מאות רמונים, כמה תת-מקלעים ומכונות-ידיה מעטות ביותר — אך אפילו עזרה מעטה זו היתה רבת-ערך.

כמות הנשק היתה עכשיו כל כך זעומה, שאי אפשר היה עוד לחלקו בין חיילים פרטים, אלא לעמדות. הקולונל וואכנובסקי דן עם מטהו דיון ממושך בטרם יחליט, לאיזה מתרס יש למסור טומיגאן, ולאיזו מחלקה — עשרה רימוני-יד. ביום השביעי נקברו מחסני המזון שלנו מתחת לעיי המפולת. ומאז היתה מנת המזון היומי: מעט שעורה מבושלת, פעם ביום.

במשך הימים הקשים הללו נתחוויר לי, כי מבחינה פסיכולוגית רב כוח-התנגדותן של הנשים לאין ערוך יותר משל הגברים. הנשים קיימו את כל שרות-הקשר שלנו; הן עבדו בשרותים הרפואיים, ובידן נמצא מלוא הפיקוח על שירות-הסעד ועל חלוקת המזון לחיילים ולאזרחים.

* * *

את קשר-הרדיו שלנו כמעט אי-אפשר היה עוד לקיים. ב-25 באבגוסט הודיע קציין האיתות שלנו, כי שלושה מארבעת המשדרים שלנו נהרסו כליל במפולת בניינים, ללא כל אפשרות לתקנם. המשדר שנשאר לא פעל, אלא לסירוגין; לא נותרה לנו ברירה אלא להעביר את המטה למרכז העיר, שבו עדיין פעלו תחנות-רדיו, ולא היו נתונות לסכנה מתמדת כמו כאן, ב„עיר-העתיקה“.

בשעה 11 בערב (ב-27 באבגוסט) יצאנו לדרךנו. הכניסה למחילת-הביוב נמצאה בככר-קראשינסקי, במרחק 200 מטר מן העמדות הגרמניות, והיתה מחופה עיי רימוניתן ומכהיי שלהן. היה עלינו לעבור 200 מטרים, בערך, של שטח שהואר באור הבניינים הבווערים.

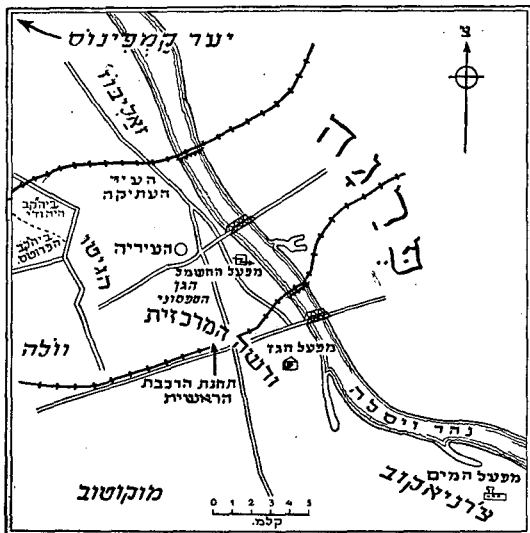
כשירדתי בפתח הצר לתוך המחילה, לא יכולתי שאת את הסרחון, והאוויר העז והחריף הדמיע את עיני.

נכנסתי למחילה ושקעתי עד ברכי בזהמה זורמת; הוכרחתי להתאמץ מאוד כדי להתגבר על רגש הסלידה-הגופנית.

כשיצאנו (לאחר 6 שעות — שנדרשו בשביל קילומטר וחצי, בערך) דרך היציאה הצרה, שיכרנו האויר. כולנו נענו כשיכורים. המבוא למחילה היה מוקף שקיחול ומוסווה.

* * *

בסקירה ראשונה עשה עלינו מרכז-העיר רושם חזק ומשונה. הרגשתי שנקלעתי, כביכול, לעולם אחר. הבתים עמדו עדיין על תלם, אחדים מהם על כל סיפי תלונותיהם.

המדרכות וכבישי-הרחוב היו שלמים ולא מכוסים עיי-מפולת, ונראה היה כי התושבים ביכולתם עדיין להתרחץ. במבט ראשון היה רושם, כי ורשה היה עדיין את הייה-שלום. לא עברו שעות מעטות וקולונל מונטר בא כדי לתאר את המצב בתוך העיר. המחסור בצרכי-מזון החמיר והלך במהירות רבה. כמעט כל המאפיות נחרבו. מלאי הלחם לא יספיק, אף בדוחק, אלא עד 8 בספטמבר. מחמת זעזוע-העצבים והמחסור בחלב, לא יכלו האמהות להניק את תינוקותיהן, והתמותה בקרב התינוקות היתה מדהימה.

דאגתי הראשונה היתה להציל את 1500 מגיני העיר-העתיקה, שעוד קיימו עצמם בעמדת-הרוץ זו אשר נידונה לכליה. תכניתנו הראשונה היתה לערוך התקפה מתואמת — מעברם ומעברנו אנו — כדי להבקיע פרצה בקו האויב. פעולה זאת, שהצריכה תיאום מחושב-היטב ומדוקדק בין שני גופי-החיל, נקבעה לליל ה-30 באבגוסט. בעיר-העתיקה היתה משימתו של הקולונל וואכנובסקי קשה ביותר. בלי לעורר את תשומת-לבו של האויב, היה עליו להסיג את כל כוחותיו ולהעבירם לעמדות חדשות, לשם ביצוע המבקע.

אך למראה החיילות הנסוגים, פרצה בהלה בקרב האזרחים: מתוך תשוקה נסערת שלא להיפרד מן הגייסות, זרמו התושבים ממרתפיהם, והסתובבותם וצעקותיהם עוררו את תשומת לב הגרמנים, שפתחו מיד באש על המתרסים העזובים. בקשיים עצומים הצליח הקולונל וואכנובסקי לחלץ את יחידותיו מהאנדרלמוסיה ולהחזירן לעמדותיהן בזמן, כדי שיוכלו להדוף את התקפות הגרמנים.

רק בטליון אחד מהעיר-העתיקה תעה, בשל הצטרפות המסיבות, והגיה ב"גן הסכסוני", באיזור מערך-הגרמנים. אך הודות לג' דברים: — יזמת המפקד, קרעי מדי ס"ס. בהם היו לבושים, ולשון פיקוד גרמנית בה השתמשו, הצליחו להגיע אל עמדות-הפולנים שבמרכז העיר, מבלי להפסיד אלא הרוג אחד ושני פצועים מאש המגינים הפולניים, עד התברר המצב.

אך בדרך כלל עלה הנסיון לחלץ את מגיני העיר-העתיקה בתוהו. לא נותרה אלא דרך יחידה להצלה: מחילת-הביבו.

זו היתה אחת ההחלטות הגורליות והקשות ביותר שהיה עלי לקבל בכל ימי מערכת ורשה. כדי להוציא אל הפועל תוכנית כזו, היה הכרח להוציא את כל האנשים מן הבאריקדות; ולמן הרגע שבו יכנסו האנשים למחילות שוב לא תהא לפניהם דרך לחזור. ובינתיים — עד הגיעם אל מקום-המוצא — יהיו האנשים שבמחילות חסרי-מגן. בכניסת אנשים רבים כליכך למחילות בבת אחת, היתה סכנה של התגלות לגרמנים. והלא פצצות גאז שיטלו פניהם, דרך פתחי-הבודקים, או גם כהלה בתוך התעלה, עלולות היו לחרוץ את גורל כולם לכליה.

אך לא ראיתי כל ברירה. מתוך רגש של אחריות כבדה ביותר, הוריתי לקולונל וואכנובסקי כי ינסה דרך-נסיגה זו, כפי שיראה לנחוץ הוא. לאשרנו, שיגרו הגרמנים שליחים, ובפיהם הצעה לשביתת-נשק עד חצות לילה, כדי שיוכלו לאסוף את חלליהם. וואכנובסקי קיבל את ההצעה, והוציא פקודות להתכונן מיד לנסיגה דרך המחילות. ואו החלה התנועה הרת-הסיכונים ביותר שבכל מערכת-ורשה. יחידותינו נסוגו בהדרגה מכל עמדה שהחזיקו בה. בחצות, בשעה שפקע תוקפה של שביתת-הנשק, לא נותר עוד איש במערכי-המגן של העיר-העתיקה. בזה אחר זה ירדו 1500 החיילים בפתח הצר של המחילה שבככר-קראשינסקי. הם נשאו עמם את הפצועים. אין להבין, כיצד — אולם עובדה היא זו.

השקט הגמור על הבאריקדות לא שינה בינתיים בכלום את מערכת-הזמנים הגרמנית בשעה 7 בבוקר החלו בהתקפתם הרגילה על העיר-העתיקה. מפציצי "שטוקה" כל 15 דקות, ארטילריה, "גליית", טנקים — ולבסוף, בצהרי היום, חיל-הרגלים, כשהסתער חיל הרגלים על העמדות הריקות, חשדו קציניהם, שנעשתה כאן תחבולת-מרמה. יחידותיהם הקדומות נעצרו ונתעו. אותה שעה עצמה הגיח המאסף של חילותינו — וקולונל וואכנובסקי אתו — מפתח המחילה שבמרכז העיר. הוא הצליח לפנות בשלום כל אחד מ-1500 אנשיו. את כיבוש העיר-העתיקה בהסתערות תיכנו הגרמנים עוד ל-19 באבגוסט. אך קרבנותיהם ויסוריהם לא ירשיעוהו של מגיניה ותושביה הביאו לנו רווח זה של 13 יום. וכל יום שהרווחנו קירב אותנו אל אותו יום של ההתקדמות הבלתי-נמנעת של הסובייטים, אשר יציל את ורשה.

* * *

מפקדתנו החדשה הוקמה בבניין, שנכבש זה עתה מידי האויב ובמרחק 300 מטר מעמדה גרמנית. מן הנסיון למדתי, כי המקום הבטוח ביותר הוא — הקרוב ביותר לקר הקרבות, כיוון שלא העיוו הגרמנים להרעיש, או להפציץ, מקומות, הקרובים כל-כך לעמדותיהם שלהם.

מעולם לא חדלתי מתבוע אספקת ההכרחי בדרך האויר; אך לא עוד האמנתי כי אמנם תבוא. הרעשת ארטילריה ומטוסים החריבה את מרבית מחסנינו. לאחר ה-2 בספטמבר לא היה עוד לחם. ממלאי התחמושת שלנו לא נותרו אלא 12 כדורים לחייל. לרוב-מולנו היה קטן יותר המחסור ברימונים, שיוצרו מחמרי-נפץ שנלכדו. והנה, ב-4 בספטמבר, נהרסה, סופית ובשלמות, מערכת-ייצור-החשמל. פירוש הדבר היה שאבד לנו מגע-האלחוט עם העולם החיצוני, וכי בתי-המלאכה לתחמושת חדלו מייצר תחמושת. אזי מצא חיל-האיתנים שלנו איזה מניע-בנזין, להפעלת מכונות-ה"דינמו"; וכעבור ימים מספר שוב החלו מספקים זרם כדי הפעלת מכשירי-האלחוט. בתי-המלאכה הוסיפו, אף הם, לייצר רימונים, אם כי בכמויות קטנות בהרבה.

* * *

רוח חיילינו עדיין היתה רמה, עם כל הסבל האל-אנושי. רק מחשבה אחת חידשה בי בכל יום את ההחלטה להמשיך במאבק: כל שעה עשויה להביא לידי חידוש האופנסיבה הרוסית בחזית ורשה. ההתקדמות הסובייטית היא בלתי-נמנעת. — מחר חמרתיים יכולה היא להתחדש.

ב־5 בספטמבר, השכם בבוקר, פתחו הגרמנים בהתקפה ארטילרית ואווירית, מרוכזת ורב־תוצמה, על פוויסליה, עמדתנו שבין מרכז־ורשה לבין הויסלה. ברור היה כי מתכוונים הם להבקיע, דרך מערך־העמדות שלנו, עד לנהר.

במשך יומים נמשכה ההרעשה, בהפכה את פוויסליה לאותו מין גיא־היגום שבתוכו סבלנו פעם ב„עיר־העתיקה“. אח״כ, עם הנץ השחר ב־7 בספטמבר, כינס חיל־הרגלים הגרמני בצוותא, כעדר, את הנשים הפולניות שנאספו משרידי „העיר־העתיקה“, והזליכנו לפניהן, אל תוך פוויסליה. בראותם את המוני־הנשים האלו האצים לקראתם, לא פתחו חיילינו באש. משהחלו להתמצא — ניסו לירות רק אל הגייסות הגרמניים, שהתקדמו מאחרי הנשים. אך היה זה מאוחר מדי. הנשים כבר נצמדו אל המתרסים, והגרמנים, בהסתערם על פניהן, פרצו פנימה.

לעת לילה עלה בידי חילותינו לעצור את הגרמנים על קו הרחוב הרחב, מעורקי העיר, נזבי־שביאט. פוויסליה אבדה לנו. אך עדיין החזקנו במרכז העיר; התקדמות האויב נעצרה.

ב־10 בספטמבר שמעתי את הקול, אשר לו צפיתי 41 יום. מעבר לוויסלה הגיע לאוזנינו רעם תותחיהם של הרוסים. אותה שעה הופיעו גם האוירונים הסובייטים בשמי הבירה. חיילים ובני־העם גם יחד נתמלאו התרוממות־רוח שלא־תואר. כל קדרות ואדישות נעלמו. המוני־אדם, שמראיהם כשל דחלילי־הפחדה, הגיחו ממרתפים, מריעים ושרים.

כשלעצמי, מלא־דאגה הייתי. הגרמנים הגבירו והלכו את עוצם הלחץ, של רגלים וטנקים, על עמדותינו ששרדו שבגדת־הנהר המערבית — זוליבורג, צ'רניאקוב ומוקוטוב. ידעתי כמה מיואש סבלם של חילותינו המדולדלים בגזרות אלו; רעב, תשישות, חוסר־תחמושת. הכרתי לדעת כי קיימת אפשרות שההתנגדות תשבר באותו רגע עצמו שבו קרובים אנו כ״כ להשגת מטרתנו. גזרות אלו — הן שהיו „ראשי־הגשר“ בוורשה בשביל הצבא־האדום. היה עלינו להחזיק בהם בכל מחיר, עד שהרוסים יכבשו את פרגה ויוכלו לרפות את הלחץ עלינו.

שלחת אל „ראשי־הגשר“ של צ'רניאקוב את שרידיו האחרונים של מלאי „רימוני מניה־וביה“ מבתי־המלאכה שלנו, כשם ששלחתי לשם גם את יחידות־החיל הטובות ביותר שלי אשר אפשר היה להסתור בלעדיון. על חילות ואספקה אלה היה להגיע לשם דרך צנורות־הביוב, בנתיבה ארוכה, רבת־„הקפות“ וקשה — והתקפות הגרמנים על צנורות־הביוב הוסיפו לקשיי המעבר בה.

שיגרת עוד קריאת „הצילו“ (ס.א.ס.) אחת אל לונדון, בבקשי זין ותחמושת. הוספת: „זה 12 יום לא היה לנו לחם“.

קבלתי את התשובה, כי הרוסים נאותו להרשות לאמריקאים להשתמש עוד פעם בשדות־חניה רוסיים, וכי פעולה רחבת־ממדים — כמאה „מבצרים־מעופפים“ — תערך תוך כדי ימים מספר.

קויתי כי עורה זאת לא תאחר את המועד. דבר לא יצא־מן המחשבות על כך שאילו נערכה הפעולה שבועיים קודם לכן, היתה מצילה את „העיר־העתיקה“ ואת פוויסליה. הכר הכרתי כי עכשיו יכולה היתה כל שעה להיות מכרעת.

* * *

כל הסימנים העידו, כי מסע־התנופה הרוסי העיקרי מתקדם בהצלחה. למוצאי ה־7 בספטמבר כבשו הרוסים את הקצה הדרומי של פראגה, שמעבר לויסלה; והארטילריה הסובייטית התחילה להרעיש את העמדות הגרמניות בוורשה, בצד הנהר שבו נמצאנו אנו. ב־13 בספטמבר הגו אוירונים סובייטיים מעל לעמדותינו המרכזיות והטילו הודעות המבשרות על פעולת־ניסיון של הורדת־אספקה. הם ביקשו שנסמן את ה„מטרות“ באורות בצורת כוכבים. בלילה הגיעו מישלכי־האספקה הסובייטיים הראשונים בדרך האויר; שקי

מזון משומר אמריקאי ותחמושת לרובים. רוב החבילות הוטלו בלי מצנחים, והקופסאות נשתברו בפגען באדמה.

אותו לילה הוריד מטוס גרמני "שטורץ" (2) חבילות בייסקוויטים במקומות בהם נפלה האספקה הרוסית. אנשים רבים הורעלו, לפני שהספיקו לגלות את הסוד כי הביסקוויטים מורעלים הם. רצו הגרמנים שהתפשט בקרב אנשינו השמועה, שהרוסים הורידו לנו מזון מורעל.

לילה אחר לילה הורידו אחר-כך הרוסים אספקה, ציוד ותחמושת למטרות המוארות שלנו. ב-15 בספטמבר קיבלנו שתי מכוניות-יריה כבדות, 50 "טומיגאננים", 11 מדוכות עם 500 רימונים ומספר שקי-שעורה. אף על פי שרוב הדברים נחרבו, משום שהורדו בלא מצנחים ואף על פי שהתחמושת שהורדה לנו היתה מתוצרת סובייטית ולא הלמה את כלי-היריה שלנו, — הוכיחו המישלכים הללו את שיתוף-הפעולה מצד הרוסים והשפעתם המוסרית היתה עצומה. חיילים ואזרחים היו הדורייבטחון, כי הרוסים יגיעו בשעות הקרובות ביותר. ב-14 בספטמבר כבשו הרוסים את רוב שטחה של פראגה.

הקרב על פראגה נמשך 3 ימים ונסתיים ב-15 בספטמבר, בשעה שהרוסים כבשו את הגדה המזרחית של הוויסלה. בשלהי-הקיץ שלט חורב, ומי-הנהר נמוכים היו שלא כרגיל, ובכמה מקומות לא עלה רוחבו על 250 מטר. עתה לא הפסיק אלא הנהר הזה, הנעשה צר ומימיו רדודים, בין חילותינו, המחזיקים בזולטיבורג ובצ'רניאקוב, לבין הצבא-האדום. עתה יכולנו לשמוע היטב את הרמקולים הסובייטים. הם שידרו מפראגה דברי תעמולה בגרמנית. אך עדיין לא היה מגע בינינו לבין הרוסים.

לפי הוראותי, שלח הקולונל מונטר שלושה פטרולים, בזה אחר זה, אל מעבר לוויסלה, כדי להתיצב במפקדה הסובייטית. הראשון לא הצליח לחצות את הנהר וחזר כלעומת שיצא. השני והשלישי חצו את הנהר בשלום, כשהם נושאים עמם דו"ח מדוייק על מקום עמדותינו ותנוחת כוחות האויב ועל עמדות ארטילריה גרמניות וכיו"ב.

בשעות המוקדמות של 16 בספטמבר הוצנחו שני קצינים סובייטים לרחוב וילצה, אחד מהם נפל על גדר-ברזל ונפצע פצעי מות. הקצין שנשאר בחיים הודיע לקול. מונטר, שבאו בשליחות המרשל רוקסובסקי, כדי לקבוע מגע עם מפקדת "צבא-הפנים". לפי ההוראות שניתנו לו אסור היה לו למסור כל אינפורמציה; כל תפקידו היה למסור למרשל רוקסובסקי דו"ח על המצב. אך עתה לא היו לו כל אמצעים למסור דו"ח זה, כיון-שחברו הוא שהיה האלחוטן, ובנפלו ניוזק מכשיר האלחוט שלהם נזקים קשים.

טכנאינו תקנו את מכשיר האלחוט שלו, ומונטר השאיל לו אחת מאלחוטאיות חיל-האיתות שלנו. היא שדרה לו דו"חים בנוטריקון שלו, שהסתיר, כמובן, מאתנו את תכנם. בוקר-בוקר היו תושבי-ורשה מתעוררים בצפיה שיום זה יהא יום גאולתה של העיר. במפקדתי ובישיבות המועצה היו כולם במצב של צפיה מתמדת לידיעה על תשובה לקריאות-הרדיו הבלתי-פוסקות שלנו או על שיבתו של אחד משליחינו.

בינתים סמכתי על פעולה אמריקאית רבת-ממדים, שהבטיחה לונדון, לאספקת צרכי רפואה, תחמושת ומזון כדי להקל על מצבנו החמור. יום יום הודיעה לנו לונדון, שיותר ממאה "מבצרים מעופפים" מוכנים להמריא; אך ערב ערב היה שירות השידור הבריטי מבשר כי הטיסה נדחתה.

כאשר, בסוף התכנית הפולנית של שעה תשע בערב, ב-17 בספטמבר, שידר ה" B. B. C. את המנגינה "עוד מאזורקה אחת הערב", שפירושה היה, כי תיערך פעולה לעת שחר — השתקף בפני אנשי המטה שלי, כבפני שלי, חוסר כל הגבה נפשית. הכינו לכך זמן רב מדי בדריכות מתוחה מדי. הודעה נוספת קבעה שלפי לוח-הזמנים יש לצפות שהמטוסים יגיעו לורשה בין 11 לפה"צ לצהרי ה-18 בספטמבר, ואכן, לעת הקבועה הגיעו המטוסים לורשה והצניחו את משלביהם על אף אש הארטילריה האנטי-מטוסיית הגרמנית. השמחה בעיר גבלה

בשכרון־חושים. אך לאחר הרגעים הראשונים והקצרים של הרגשת הקלה וחדווה לאין קץ, גידכדכה עלי נפשי דכדוך שהיה קרוב יותר מדי ליאוש. היה זה אחד הרגעים הקשים שבנסיוני בורשה. לא היתה אפשרית הפצצת־דיוק (במשלכיה־אספקה) של האיורים הקטנים שבהם החזקנו עתה. רוב המיכלים היו נופלים מעבר לקוינו, בוללה בעיר העתיקה, ב„פּוּוּסִלְה־בּ״ במקומות שבהם החזקנו שבוע קודם לכן, וכך לא זכינו אלא לראות את הממדים העצומים של העזרה שיכולנו לקבלה — לו ניתנה לנו במועד הנכון.

* * *

עדיין לא הגיענו דבר משני הפטרולים, שצלחו את הנהר בלי פגע ב־14 וב־15 בספטמבר. שלחתי פטרול נוסף, מתוך מאמץ להקים מגע טלפוני ישיר עם המפקדה הרוסית. כבלי הטלפון עברו לפראגה מתחת לנהר, ומהנדסינו ערכו תוכנית, שבה סומנו החיבורים הדרושים. מכתבי הודיע למפקד הסוביטי, שעובדי־הטלפון שלי יעמדו בתמידות על משמרם לאחר השעה השמינית ב־18 בספטמבר.

כדי לחזק במשנה־תוקף את הוכחת רצוני הטוב לגבי הסוביטים, החלטתי עתה לעשות עוד מעשה. תחנות־שידור סוביטית או תחנות שבפיקוח סוביטי, לא חדלו להאשימני כי הנני פושע־מלחמה, והודיעו כי אצטרך לעמוד למשפט על שעוררתי, מעשה־פרובוקציה, את התקוממות ורשה. ואף על פי שכניסת הצבא האדום לורשה היתה ענין שציפו לו יום יום, החלטתי לפרסם את שמי האמיתי וכן את שמות כל המפקדים הלוחמים בורשה, כהוכחה, שלא היו לי כל כוונות לעשות פעולות מחתרת נגד הסוביטים, או להסתיר מהם דבר. לא ניתן כל אות בכפל הטלפון של פראגה. על קריאות־הרדיו הבלתי־פוסקות לא נענינו.

אספקה סוביטית מן האויר נצטמצמה מיד לאחר הגיחה האמריקאית ב־18 בחודש, ועתה נשמעו במפקדה, יותר ויותר בגלוי, ספקות, אם אמנם נתכוונו הרוסים לצלות את הויסלה ולכבוש את ורשה.

בשעה 12.15 24 בספטמבר השיב הרדיו הסוביטי בפעם הראשונה על קריאותינו. הוא ביקש ידיעות מסוימות בענין עמדותיה של הארטילריה הגרמנית. קול מונטר שלח מיד את הידיעות המבוקשות והציע שתוף־פעולה טקטי. לאחר זאת הוחלפו תשדורות כמה פעמים כל יום. התשדורות הרוסיות נצטמצמו ועמדו רק על בירור של ענינים טכניים, כהטלת אספקה מן האויר ועסקי אש־ארטילריה. הם התעלמו מכל הצעותינו לשתוף פעולה טקטי.

מצב נואש נתהווה כשהגרמנים תקפו בחזקה את צ'רניאקוב, עמדת ראש־הגשר המבודדת שלנו, במרחק 250 מטר בלבד מן הרוסים שמעבר לויסלה. כשדוכאה ההתנגדות בצ'רניאקוב, ללא מאמץ מצד הרוסים לצלוח את הנהר בכוחות ניכרים, היתה ברורה המסקנה המשתמעת מכך. נפילת ראש־גשר זה על הויסלה, אשר הוחזק זמן רב כל כך במחיר גדול כל כך, סתמה את הגולל על כל תקוה לעזרה סוביטית אמיתית וממשית למגיני ורשה. ואכן, מיום נפילת צ'רניאקוב נפסקה כל עזרה.

הפעולות בחזית הסוביטית שכוו, והשקט היה נפסק רק ע״י התעוררות ארעית של אש־ארטילריה. מצב המזון היה לאחר יאוש. במרכז העיר היו לנו עד כה מקור אספקה אחרון, מחסן המכיל תבואה ושעורה, שרק בדרך נס לא נשרף. דבר זה איפשר מתן חופן גרעינים לאיש ביום. אך ב־20 בספטמבר דלל המלאי הזה.

כל הסוסים שבעיר הומתו ונאכלו זמן רב קודם לכן, וציד מתמיד נערך על כלבים, חתולים ויונים. רק מעטים מהם נותרו. במרתפים שבהם הגיעו בני־אדם לשיא של שותפות בחלוקת חופן חיטה אחרון, הגע הגיעו גם לשפל המדרגה של דרישת זהב ואבנים טובות במחיר פירור־מוזון אחד. תינוקות, שנתנסו ביסורי הימים האלה ונותרו בחיים היו חזיון בלתי נפרץ.

היה מחסור נורא במים. רמני־רובה גרמניים מצאו להם מטרות טובות בשורות

הארוכות של גברים ונשים ליד הבארות המעטות שבהן נותרו מעט מי־בוץ. בבתי־החולים ערכו הרופאים ניתוחים בלי סמי הרדמה. חסרו תחבושות; הם השתמשו בנייר כדי לעצור שטף דמם של פצועיהם. אנשים נתאדשו אפילו לצעקותיהם של קבורי מפולח. לא היה כוח לפנות את אבני החרבות.

ב־27 בספטמבר, כשהגיעני הידיעה שמוקוטוב נפלה, קראתי לאסיפה את כל אנשי המטה וחזרתי וסקרתי בפניהם את הנסינות, הרבים עד אין מספר, להביא לכלל שיתוף־פעולה צבאי עם הרוסים. מאחר שהניחו לגרמנים לחסל את ראש־הגשר בצ'רניאקוב — קרב שנערך ממש כנגד עיניהם, היתה רק מסקנה אפשרית אחת, שאין לצבא הרוסי כל כוונה לצלוח את הויסלה בימים הקרובים. כולנו הסכמנו שלא נעצור כוח להחזיק מעמד. על כן החלטנו לשלוח הודעה אחרונה למרשל רוקוסובסקי. החלטתנו להמשיך במלחמה או להכנע לגרמנים היתה תלויה בתשובתו.

בלחתי תשדורה באותו ערב, (27 בספטמבר), והאלחוטן הרוסי במפקדה הסובייטית אישר את קבלתה. תיארת בה את מצבם הנואש של האזרחים ואנשי־הצבא. הודעתני, כי יותר מ־72 שעות אי אפשר יהיה לשאת יסורי רעב ולחץ גרמני. אם לא נקבל סיוע, או הבטחת־סיוע תוך הזמן הזה, אאלץ לחדול מהתנגדות. שמנו בתשדורת זו את תקוותנו האחרונות ובמתיחות צפינו לתשובה.

ב־28 בדצמבר נתרכזו אש ארטילריה נמרצת והפצצות „שטוקה“ גרמניים על זוליבורז'. במשך כל היום וכל הלילה ההוא חיכינו לתשובתו של המרשל רוקוסובסקי. לא הגיענו דבר.

ב־29 בספטמבר שלחתי שליחים מיוחדים אל המפקד הגרמני, גנ' פון־דס־באך. הוא הציע את תנאי הכניעה, בהבטיחו זכויות־לוחמים בשבי לחיילי „צבא־הפנים“, ועוד נמנעתי מלקבל את ההחלטה האחרונה, מתוך תקווה שאולי תבוא תשובה ממרשל רוקוסובסקי. ואו החלו הגרמנים בהתקפה כללית על זוליבורז'. כל הלילה, אור ל־30 בספטמבר צפינו לכך, אך כל תשובה על תשדורתנו לא באה. למחרת היום השלמתי, על כרחי, עם העובדה שמרשל רוקוסובסקי לא ישלח תשובה לעולם. מצב מגיני זוליבורז' היה חסר תקווה, וכיון שלא יכולתי לשלוח להם עזרה כל שהיא, פקדתי עליהם להפסיק את מלחמתם. פקודה זו הגיעתם בשעה 6 לפנות ערב. בשעה 8, במוצאי 2 באוקטובר הוכן ונחתם הסכם־הכניעה. בפעם השניה במלחמה זו נאלצה ורשה להכנע בפני כוח חזק ממנה. כבתחילת המלחמה, כן בסופה, לחמה בירת פולין לבדד. אך התנאים שבהם לחמנו ב־1939 היו שונים תכלית שינוי מאלה שב־1944. או היו הגרמנים בשיא כוחם. חולשת בעלי הברית מנעה את עזרתם לורשה. ואלו ב־1944 נתחלפו היוצרות. הגרמנים צעדו במהירות לקראת כשלונם, וכולנו חשנו בהריפות, שדווקא נפילת ורשה תהא נצחונם האחרון, לפני תרועת־הנצחון המוחלטת של בנות־הברית.

אָתָּד הוּא הַחֲלוּם, אָתָּד רַק הַחַיּוֹן:

יְהִי גּוֹפְנוֹ זֶה מִבְּצָר — —

אֶל בְּכִי, אֶל תַּחְנוּנִים מִן הַמְּצָר.

חֵבֶר וְאֵחַ, הַפּוֹן!

משה בסוק.

הַדְּבָרַת מַהוּמוֹת

(רשמי-ספר)

רוב הקוראים העברים שבא"י אולי אינם יודעים, כי בארצות-הברית של אמריקה נפוץ למדי השימוש בצבא נגד התקהלויות בלתי-רצויות של אזרחי המדינה, או למניעת התפרצויות וכיו"ב — דבר, שאינו מצוי כלל, למשל באנגליה, מזה כמה דורות. סוג החיל המופעל לרוב בהודמנויות כאלו הוא „המשמר-הלאומי“, המתנדב והחובב-למחצה, מעין „הצבא הטריטוריאלי“ שבבריטניה, העומד לרשותו של המושל שבכל מדינה ממדינות ארה"ב. והמקרה הרגיל ביותר של הפעלתו — הוא שביתה גדולה או „מהומות גזעיות“, על רקע היחסים שבין הלבנים לכושים בעיקר (אגב, הסוג האחרון של מהומות, מתרחש כמעט רק בערי הצפון, כי בדרום אין הבעיה מתעוררת...). כידוע, עומדת אמריקה בסימן ועזועים גדולים בשל „שביתות-ענק“, ולא מן הנמנע הוא שכמה מהנחותיו של הספר הנסקר ברשימה הבאה עוד תדגמנה בידיעות העשיות להגיע אלינו. — המערכת.

הבעיה המוגדרת בשמה של הרשימה, נידונה ב„מערכות“ לעתים קרובות. (עיין: „הדברת מהומות בערי חומה“ מערכות גל' ל.), אך נראה הדבר, שעדיין לא מיצה עד תומה, ויש להוסיף וללבן את הצדדים השונים שבה.

הסיבה העיקרית לנטיה לחזור ולדרוש בעסקי ההשתלטות על מהומות נעוצה באופיין השונה ורבי-הצורות של מהומות אזרחיות בחלקי העולם השונים, בטקטיקה השונה שנוקטים משתתפיהן ולכן גם בתפיסה הטקטית המשתנה שבגישה להדברתן. לא הרי מהומות בנוסח השטחים ההרריים של צפון-מערב הודו הנערכות בשטח בלתי בנוי, ועל ידי חברות ילידים שיש להם מעין אימון והם בעלי תפיסה טקטית מקורית, הנעוצה בתנאי המקום, בסוג מתנגדם ובמסורת עתיקת-יומין של רוח-קרב — כהרי מהומות אזרחיות המובצעות על ידי המונים עירוניים והמתרחשות בשטחים בנויים וצפופים. ברור איפוא שאי אפשר לכתוב יחד את העקרונות הטקטיים לדיכואן של מהומות מהסוגים המנוגדים הנ"ל, או של כל צורות-הביגים, שבין שתי הדוגמאות הקיצוניות הללו. ויש צורך להגדיר תמיד באיזה סוג מהומות אנו עוסקים.

טבעי הדבר, שדווקא המהומות מן הסוג הראשון שדיכואן נפל בחלקו של הצבא הסדיר מאז ומתמיד — זכו לספרות צבאית ענפה, שעסקה בבעיה מכל צדדיה; ואלו דווקא סוג המהומות השני, שתפקיד הדברתו נפל לרוב על שכמ כוחות המשטרה — כמעט שלא נדון בספרות המקצועית הרשמית, או הרשמית-למחצה. יש איפוא ענין בהופעת כל ספר חדש, הדין ב„ענף“ זה של מהומות ולא רק מפני המחסור (כנ"ל) בספרות מסוג זה, אלא גם משום שספרים אלה נכתבים לרוב על סמך נסיונם האישי של מחבריהם. אך יש לעיין בהם בהבחנה ולבקש להסיק מהם את המסקנות הכלליות, שאינן טפוסיות ומיוחדות דווקא לאותו עם או ארץ, שמתאר המחבר.

הספר, שנעסוק בו ברשימה זו, אינו בטוי רשמי של הצבא האמריקאי, אלא כרוגמת ספרים רבים אחרים העוסקים בנושאים צבאיים מיוחדים, יצא לאור בהוצאה חצי-רשמית (ודווקא משום כך חשיבותם לפעמים רבה יותר, כיון שאין הן כבולות במסגרת הצבאית-הרשמית) ומביע את דעותיו הפרטיות של המחבר.

ספר זה דן בהדברת מהומות אזרחיות השייכות בעיקרן לסוג השני: מהומות בשטחים עירוניים באמריקה, ומטבע הדברים עוסק הוא במהומות ממינים שונים עד

מאד, החל מאלו הנגרמות אגב „פעולתם“ של גנגסטרים וכלה במהומות בעלות היקף גדול, המאורגנות על ידי ארגוני מחתרת, „סוכני אויב“, ונושאות אופי המוני ופוליטי. הספר מצטיין בשלוש נקודות עיקריות:

א. בניסיון להגדיר בבירור את סוגי ההמון מבחינה צבאית, דרך התארגנותו לפעולות, והשיטות הפיזיות והפסיכולוגיות להדברתו.

ב. בהבלטת יעילותו של השימוש בחמרים כימיים לשם השתלטות על מהומות המוניות בקרב־רהובות. ובפירוט הכלים השונים להפעלת נשק זה והדרכים לשימוש בו.

ג. בביסוס מבני־הצבא וארחי־הטקטיקה, הדרושים לפעולות מהסוג הנזכר, עד כמה שאפשר על המבנים הקיימים של הצבא, תוך הכנסת שינויים קטנים והכרחיים בלבד. על ידי כך מושגת האפשרות להפעיל לאלתר כל כוח צבאי בביצוע פעולות מסוג זה.

מאידך־גיטא לוקה הספר בכמה נקודות חשובות:

א. אף על פי שמוגדרים בו סוגי ההמון ומפורטת „הטקטיקה“ שלו, הושמט ממנו כמעט לגמרי הניתוח הטקטי של מהומות הנובעות מפעולה של גופים וארגונים צבאיים־למחצה („מחתרת“) ומסתפק הוא בקביעת הטקטיקה הנגדית (עיין בתרגיל הנספח לרשימה זו).

ב. פשטנית יותר מדי היא גישתו אל התאמת מבני־השדה למבני־קרב שבשטח בנוי.

ג. הספר מתבסס כמעט רק על הספרות המקצועית האמריקאית, שנסיגנה בבעיות הנדיונות קטן הוא במידה יחסית מן הנסיון שיש למצוא בספרים מעין זה בספרות־האירופית של הארצות האימפריאליות.

ד. לאימון הכוחות הצבאיים ולהדרכת המפקדים בבעיות הטקטיות המיוחדות מוקדש מקום קטן והגישה בכללה היא סכימתית מאוד.

* * *

בפרק „ההמון והאספסוף“ מציין המחבר נקודות אופייניות לפעולות ההמון, דרך התארגנותו והפסיכולוגיה שלו, — המפליאות בדמיון הרב גם למציאות במורח־התיכון, ולמהומות שהיינו עדים להן בארצות שונות וכן בארץ־ישראל, וביחוד בשלבים הראשונים של כל המהומות מסוג זה. נקודות אופייניות אלו הן: המון מוסת, המורכב מגרעין חזק ומאורגן, שהוא הסוחר עמו בהמשך הפעולות את הקהל העומד תחילה מן הצד ומתבונן. הקהל הזה נכנס לפעולה בעיקר לאחר ראותו את חוסר־האונים של הכוח המשטרתי והצבאי בשלב זה, המוגבל בפעולותיו בהגבלות פוליטיות ואחרות, (שבפניהן מזהיר המחבר). ולכן יש ענין רב בהנחה שקובע המחבר, כי הדרך הטובה ביותר להדברת מהומות מסוג זה הוא השילוב הנכון של פעולות תיכנון מקדמות ומפורטות, בפעולה פיזית תכופה ונמרצת ובשימוש הנכון בתחמושת כימית, — ובשלבים מאוחרים יותר, בנשק חם אבטומטי, שהוא התכליתי כאן.

השימוש בתחמושת־כימית — שהותאמה כראוי לצרכי הדברת מהומות, — נותן בידי הכוח הצבאי, את האמצעים היעילים ביותר להשגת תוצאות מכסימליות בעלות ערך ארעי, ועל ידי גרימת מינימום אבידות רציניות בנפש, — מתוך גישה זו של המחבר (הצריכה להיות אפיינית לא רק לכוח צבאי רגיל, אלא גם לגופים צבאיים אחרים, במידה שמטרתם היא הדברת המהומות ולא גרימת אבידות סתם) מפרט הוא את האמצעים הכימיים השונים לסוגיהם:

1. רימוני עשן — לשם השגת האפשרות של תנועה בהסתר לכוחות המדבירים.
2. רימונים מדמיעים — השפעת אלה מהירה ותכליתית, בהכריחה את האויב לעצום את עיניו ובגרמה למצב של חוסר אונים פסיכי ופיזי.
3. רימונים מדמיעים ומדהימים — הגורמים ברוב המקרים גם להתעלפויות ולא־יבוד ההכרה והשפעתם נמשכת עד 24 שעות.

לספר מצורפות טבלאות מאלפות על הכמויות שיש להשתמש בהן בטווחים השונים וכיו"ב, שלא כאן המקום להכנס לפרטיהם. המחבר מדגיש את היעילות של שימוש ברמונייזד הימיים להרגעת ההמון ולפיזורו, אך מורה על הערך הרב והתוצאות החשובות יותר שניתן להשיג על ידי השימוש ב„אקדוחים” או „רובים” מיוחדים להטלת רימונים מסוג זה, שיש בו כדי להגדיל את הדיוק והטות ועם זאת להתגבר על השפעת רוחות בלתי־נוחות, וביחוד רבה תועלתו בפעולה נגד מתרסים. בספר יש גם כמה תרגילים הבאים להראות על יעילות השימוש באמצעים כימיים לא רק לפיזור המונים, אלא גם לשם כיבוש בתים וטיהורם, וביחוד כדי לתפוס שבויים. כל האמור לעיל דורש, כמובן, לשם הבנתו המלאה, עיון מדוקדק ומקצועי יותר משברשימת־הערכה, והמתעניין בנושא זה ימצא בסוף הספר גם ביבליוגרפיה מקצועית.

מבנה היחידות: הבעיה של מבנה היחידה לפעולות מסוג זה, וביחוד בשטחים עירוניים, אינה חדשה בדרך כלל, והיא קיבלה פתרונות שונים צבאות השונים. הקושי העיקרי בקביעת מבנה נכון הוא, כיצד להשיג שנים באחד: ליצור יחידות קטנות לערך, אך בעלות אותו כושר לפעולה עצמאית הדרוש לדכוי מהומות בשטחים בנויים, או במלים אחרות: יחידות קלות לתנועה ולניהול טקטי, ושאיןן חסרות עם זה את הזין והשירותים השונים הדרושים לפעולותיהם. את הצעות המחבר בנידון זה, המעניינות מכמה בחינות והמתבססות בעיקרן על יחידות־המשנה הידועות — הכתה, המחלקה והפלוגה — כייחידות הטקטיות הנוחות ביותר לפעולות הללו — ננסה להביא בקצרה. (אין זה ברור אם בהצעותיו נהג המחבר דווקא לפי מבנה קיים, אם של צבא ארה"ב ואם של „המשמר־הלאומי” אשר למדינות הבודדות).

א. הכתה מורכבת, לפי המחבר, משנים־עשר איש, לפי החלוקה הבאה:

- 1) מפקד כתה — תת־מקלע; 2) 7 רובאים — רובים וכידונים (בתוך זה — 3 רובי־צייד מיוחדים; 3) 3 מקלענים — מקלען, עוזר־למקלען, ונושא תחמושת, — 2 רובים וכידונים, מקלע אחד; 4) סגן מפקד כתה — רובה וכידון.

נוסף לציוד זה מצוידות הכתות ברימונים. כתה אחת (כתה מספר 2) של כל מחלקה מצוידת גם בנשק כימי, לפי שצוין לעיל.

ב. המחלקה מורכבת משלוש כתות כנ"ל, וממטה מחלקה.

מטה המחלקה מורכב:

- 1) קצין מפקד מחלקה — 1; 2) סמל, סגן מפקד־מחלקה — 1; 3) סיירים מחלקתיים ורצים — 5.

עצמת המחלקה היא איפוא 43 איש.

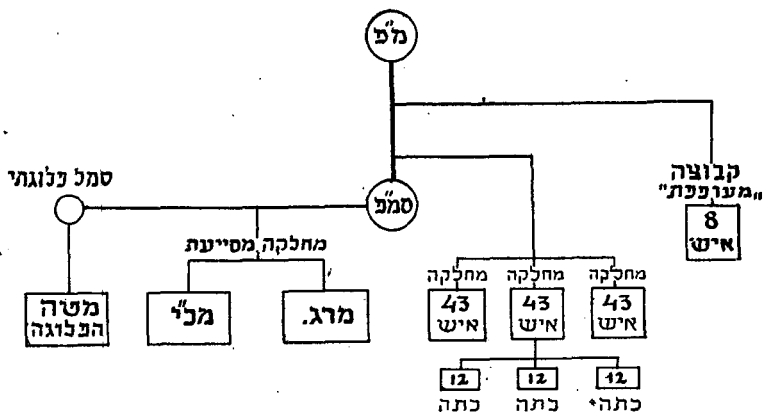
ג. הפלוגה מורכבת מ:

- 1) שלוש מחלקות כנ"ל; 2) מטה פלוגה: (א) מפקד הפלוגה; (ב) סגן מפקד הפלוגה; (ג) סמל פלוגתי; (ד) אפסנאים, נהגים וקשרים.
- 3) קבוצה „מעופפת” — בפקודו הישיר של המ"פ — 8 אנשים;
- 4) מחלקת נשק מסייע, המרכבת משתי כתות: (א) כתת מכונות־יריה קלות (טיפוס מכונות בין המקלע ומכונת יריה כבדה — כמעט דומה ביכולתה ל„כבדה” — או „בינונית” בצבא הבריטי — אך מקוררת אויר, במקום מים, והכן שלה נמוך לרוב וקל יותר; (ב) כתת מרגמות (טיפוס מרגמה בעל קליבר של 60 מ"מ — המקביל בתפקידיו למרגמת 2" (כ־50 מ"מ) האנגלית, אולם בנוי ומשוכלל בשיטת מרגמה 3").

במיוחד יש להרחיב את הדבור על הקבוצה „המעופפת”. הקבוצה הזאת המורכבת מ־8 איש בלבד, מתאימה בתפקידיה לכתת סיירים שמוצאים בצבאות אחרים, והנה מורכבת מטוראים נבחרים העומדים לפקודו הישיר של המ"פ, לשם ביצוע

תפקידים מיוחדים כגון סיורי-תצפית, סיורים-לוחמים וכן לעתים, לשם נסיון הכרעה בנקודת התורפה של הקרב. יחידה זו, כדוגמת כחה, "מספר 2", שבכל מחלקה, מצוידת אף היא גם באמצעים חימיים.

בסיכום, אפשר להציג את מבנה הפלוגה המוצע ע"י קול' ווד בצורה הגרפית הבאה:

מבנה הקרב:

כפי שהוזכר לעיל מרחיק המחבר לכת בנסותו להתאים את מבני השדה למבנה קרב בעיר (כך: "ראש-החץ" לצורתיו השונות, שורות אלכסוניות וכיו"ב). וביחוד מדגיש הוא את הצורך בלימוד מדוקדק של המבנים הנ"ל בצורת תרגול-סדר, ועל ידי כך מקטין את יזמתם של מפקדי היחידות לשנות ולחדש — בשעת בחירת המבנה הדרוש לכל מצב-קרב מסוים, מצבים שהם שונים ומשונים זה מזה, — את המבנה הטיפוסי לצורת קרב זו. עם זאת, יש עניימה במבנים המוצעים על ידו, ובעיקר בפירוט הרב הניתן לשימוש בכל מבנה ומבנה.

האימון והתיכנון:

הפרק על אימון יחידות לקרב-רחבות בהדברת מהומות, ניתן כאן בצורה חלשה מאוד. המחבר מסתפק בעריכת תוכנית לאימון בנשק ובתרגול סכימתי של מבני-קרב, — בשעה שהדרך היעילה ביותר לאימון מסוג זה (כמו בכמה צורות-קרב אחרות), וביחוד לאימון המפקדים, בדין הוא שתהא מבוססת בעיקר על ת.ט.ל.ג. (תרגילים טקטיים ללא-גייסות), ועל פתרון בעיות קטנות בשטחים בנויים. רק בדרך זו ניתן לו בוודאי למפקד, ללמוד ולהכיר את כל השוני, שבין קרב רגיל בשדה לסוג פעולות ממין זה. שינון מבנה-הקרב בלבד אין בו כדי לאפשר למפקדים לתפוס ולהבחין את הבעיות הטקטיות העדינות והקשות המתעוררות בכל רגע במצבים מהסוג הנידון.

מאידך גיסא, עמד המחבר על חשיבות התיכנון המוקדם לשם הצלחה בהדברת מהומות. פעולות תיכנון אלו בדין הוא שיעשו במרחבים השונים של המדינה — החל מיחידת-עיר וכלה במרחב פיקודי גבוה יותר, הכולל בתוכו כמה שטחים עירוניים. התיכנון המוקדם הזה מבוסס על כמה נקודות עיקריות, שאת תמציתן נמסור כאן:

1. קביעתן מראש של הסיבות האפשריות להתפרצות מהומות;
2. קביעת דרגות החירום, בכל אחת ואחת מצורות המהומות; ובהתאם לכך — קביעת תכניות חירום שונות ומודרגות.
3. סידור מפת המהומות-אפשריות של הסביבה. במפה זו יש לציין את מקומות

התורפה השונים של הכוחות המתקוממים, מקום מגורי מסיתים וכיו"ב, מקום אגודי ספורט וכל איגוד אחר העלול ליהפך לגורם המעורר למהומות או משתתף בהן.

4. בהתאם להנ"ל — סידור תכניות אלטרנטיביות, להשתלטות על כל אחד ואחד מן האובייקטים המסוגים הנ"ל בהתאם לצורך.

5. ארגון שירותי ידיעות מקיף, שמתפקידיו העיקריים יהיה: (א) לאסוף את כל הידיעות הדרושות לסידור התכניות המוקדמות הנ"ל; (ב) להעריך הערכה צבאית את המצב לפני פרוץ המהומות; (ג) לאסוף אינפורמציה במשך המהומות עצמן.

המחבר מדגיש, שהפיקוד על הדרגות השונות של שירות הידיעות צריך שיהיה בידי מפקדים בעלי רמה גבוהה למדי של השכלה צבאית, היות ותפקידם — לפי הגדרתו — אינו מצטמצם רק בהשגת הידיעות, אלא ביכולתם להכניס ב"הערכות-המצב", גם הצעות לפעולה מהירה וכיו"ב.

לבוש, יש לציין כמה עקרונות כלליים, המפורטים בספר במקומות שונים, ושיש בהם חשיבותמה; הללו נלקטו והובאו כאן ללא סדר מסוים:

1. פעולת ההדברה צריכה להיות מהירה ותכופה.
2. יש להכות ראשונה ובלתי הססנות, בטרם קיבלו המהומות אופי חמור.
3. בשטחים עירוניים יש לשאוף (המדובר הוא, בעיקר, ביחידות קטנות) להכות ולהפתיע את האויב מן העורף והאגף.
4. לעולם אין לאיים על המתקוממים, אם אין הכוונה או היכולת להוציא את האיום לפועל.
5. לעולם ישמור המפקד בידיו רזרב.
6. בדכוי התקהלויות יש להשמר מלהיכנס לתגרת "גוף-אל-גוף" עם ההמון.
7. כשהכות הצבאי מצומצם, ושטח הפעולות העירוני הוא נרחב, יש לארגן את הכוח בצורה זו:

- א. לחלק את השטח למרחבי-משנה ולהקצות לכל מרחב יחידת-משנה קטנה.
- ב. יחידה "מעופפת" תהיה ברזרבה, במרכז, לכמה שטחים מסוג זה.
- ג. יש להקים רשת-צפיות יחד עם שרות-ידיעות פעיל, לשם השגת ידיעות במהירות.
- ד. יש ללמוד באופן יסודי את כל דרכי התחבורה, הסימטאות, החצרות, מעברי הגגות, וכיו"ב בשטחים הנדונים.
- ה. כבין הוא שיהא תיאום גמור בין כוחות-הצבא הנ"ל ובין כוחות-המשטרה הרגילים הנמצאים בשטחים הנ"ל, ויש לקבוע את צורת הפיקוד המתואמת ותכנית הפעולה השלובה בכל מצב מהמצבים הצפויים.

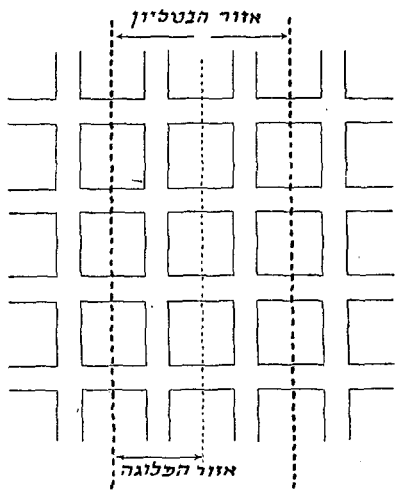
כסיום יש לומר, שהספר, על כל מגרעותיו, תורם תרומה רבת-ענין להכרת הנושא בו הוא דן.

התרגיל הבא, הלקוח מהספר הנ"ל יש בו כדי לאלף בשל "נתוני הפתיחה" שבו: פעולה צבאית לטיתור שטח עירוני ולפירוק הנשק מעל "מורדים", שהתבססו בו המורדים פועלים בשיטות יחידות-מחותרת צבאיות-למחצה. התרגיל מובא מן המקור, ללא שינויים. והרי "סיפורה-המעשה":

התקוממות שממדיה מסוכנים מתלקחת ב- גלוי ידוע שהיו שם ארגונים צבאיים חשאיים, רובע-זורים של עיר גדולה, המאוכלס רק ב- ושכמויות ניכרות של נשק ותחמושת הוטמנו בני גזע זר, שמלחמה לו עם ארצנו. משנראה — באותו אזור. ב"פשיטות" שפשטו פקיד-הב- הדבר שקרוב לוודאי כי יגרשום-בהמון¹, מת- טחון של המשלה המרכזית, נתפשו נתיני- מרד חלק מרובע-זורים זה מרידה מוינת ב- אויב רבים, וכמויות נשק ותחמושת ניכרות.

(1) דבר שקרה בעצם, ב-1942, לגבי התושבים היפניים של חוף המערב בארה"ב.

זוה של משטרה צבאית ישמשו תגבורת פלוגות הפועלות ברחובות — לצורך איסופם והובלתם אל שטח-הריכוז של כל השבויים שנלקחו בכל גוש וגוש. היחידות-התומכות שבכל בטליון (אלו הצועדות ב"דרג שני"), יקבלו מכוניות נוספות וצוותי-הטענה כדי לי קבץ ולאסוף למקום מבטחים את כל הזין והתחמושת שייאספו מן הבתים. הנשק והי תחמושת, שיימצאו בכל בית או בנין אחר, יוצאו מתוכו ויושמו על המדרכה על ידי היחידות-התומכות שבכל פלוגה.

והנה, נצטווה מפקדה של הפלוגה ג' להתקדם לאורכו של רחוב מסויים. אותו רחוב — שתי שורות רצופות של בניינים רב-דירות לו משני עבריו. בעורפם של הבתים הללו — תצרות פנויות וגדרות. רוב הגנות שטוחים, וכמעט שווים בגובהם. עתה מתחלקת פלוגה ג' לפלגת-רחוב, פלגת-גגות ופלגת-חיפוש. המחלקה א' היא פלגת-הרחוב ופלגת-הגגות כאחת. פלגת הרחוב, ובה שתיים מכ-תותיה של מחלקה א', תפעל על פני המדרכות ובתצרות-העורף של שורת-הבתים המזרחית והמערבית, כהתכתה לשורה. האנשים הללו יצפו, במיוחד, אל החלונות שמעבר הרחוב ממול. הם יקחו את השבויים שפלגת החיפוש מוציאתם מתוך הבתים והבניינים וידאגו למסירתם לידי השוטרים-הצבאיים, כדי שירי בילום אל העורף. נוסף על כך, יעזרו בערימתם את הזין והתחמושת שנלכדו, כדי שמשם יאספום היחידות-התומכות הבטליוניות.

רובע הזרים תופס שטח רצוף ומאוכלס בצפיפות בתוך העיר; וחלק הרובע שהתמרד בודד עד מהרה ע"י יחידות צבאיות, שנשלחו לשם כדי להתקוממות. רוכזו כוחות צבאיים שיש בהם כדי לאפשר התקפה נגד האזור כולו. את השטח מחלקים ל"רצועות" פעולה. ליחידות שישתרעו מקצה הישוב של הזרים ועד קצהו, עומקו של רובע-הזרים הוא, בממוצע, $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ קילומטר. סידור כזה יחייב, איפוא, "רצועות" בטליוניות ארוכות וצרות, אבל יאפשר אחזות-הפיקוד וימנע אנדרלמוסיה. לכל אחד מבטליוני-הרגלים נקבעה חזית-פעולה בת "גוש" בתים אחד², וכן מחד ציט של חזית-הגוש הסמוך שמעבר מזה ומעבר מזה. בטליוני-הרגלים הוא היחידה-הפועלת, המרכיבת את הכל. ואלו משימותיו: (א) השמרת כל כוח מתנגד. (ב) שביתתו של כל גבר מבוגר אף ועד מתבגר שבאזור. (ג) חיפוש נשק. (ד) איסוף נשק. הגברים החושבים — או שיהרגו, או ש-יפלו בשבי ויובלו לרחוב הקרוב ביותר. יחידות

ואלו הכתה א' של מחלקה א' — זו תצטרך לפעול על הגגות, ותחולק לשני חצאי-כתה, אחד-אחד לכל צד מצדי הרחוב. עם ראשית ההתקדמות יצטרכו חצאי-הכתה הללו לחזור אל הגגות דרך הבניינים הראשונים שבכל צד מצדי הרחוב — ומסיסתיים כדי בושם של אלה יתקדמו מגג אל גג עד שיגיעו אל האחרון שבגגות הגוש. מנקודה זו תוכל הפלגה לירות אל כל גילויי התגברות שיראו על פני הגגות או הבתים שמעבר ההוא של הרחוב הרוצה. או שיוכלו לירות לאורכו של הרחוב שבו פועלת הפלגה. הפלגה תצטרך להשאר על גגות הבתים עד שתעפיל פלגת-גגות חדשה אל גגות הבתים

(2) גוש (Block) פירושו — המרובע שבין שני הזוגות של הרחובות המגבילים; במילה זו משתמשים כדי לציין את המרובע עצמו, וגם את חזיתו לאחד הרחובות הנהל. חזית של "גוש" הנה, בממוצע באמריקה (לפי נתאי העיר, כמובן) מִסֵּעַ 50 עד 120 מטר בערך.

שמעבר ההוא של הרחוב החוצה. אני תצטרף פלגת-הגנות „הישנה“ להצטרף אל ערייחיה.

פלגת-החיפוש צריכה לכלול מחלקה אחת לכל אחד משני צדי-הרחוב. בתפיו של אש מכיי, מקלעים ורובים זוגות כתי-הסתרות מכל אחת מן המחלקות הללו דרך הרחוב ופורצת לה פרץ לתוך הבנין הראשון. ה„דרג-הראשון“ שבכחה זו הוא צות-מוחציי הדלתות. משנפרצה הדלת, מיד מציבים על ידה צופה, למנוע התקפה מעורף. איש שני מוצב במבוא-המדרגות, — למנוע איש לרדת בהן ולצאת. שאר אנשי הכחה מתחלקים זוגות-זוגות ובלא-שהיות מתחילים לטהר את קומת הקרקע, ואח"כ — את המרתף. כל אחד חייב להיות ער ולהזהר מפח"יוקשים.

לפני הכניסה לחדר בבנין שבו נתקלו בהתנגדות, יש לשבור שמשו בתוך הדלת, או לפרוץ חור בקיר-טיח, ודרך הפירצה יש להסיל לתוך החדר רימון-רסק. משיפתוצץ רימון זה — זונקים החיילים לתוך החדר פנימה כדי לסלק בכיודניהם כל אויב מתנגד או לשבותו. בדרך זו מחסלים או מכניעים את המתקוממים שבקומות התחתונות. כל מי שנכנס — זינו נפרק מעליו והוא מובל בהגבהת ידים מעל לראשו, דרך פתח הבית, כדי למסרו ליחידות-התומכות שבפלגת-הרחוב. אחרי כן מקשיבים אנשי-הכחה בריכות לכל בתקול של תנועה אשר בקומות העליונות, ובהשמע איזה צליל, גורות מיד יריות רובה למעלה, דרך התקרה³.

אחר מתקדם צוות-החיפוש אל הקומה העליונה — ושם, ככתחונה, עורכים טיהור. פלגת-הגנות צריכה לנוע בזרירות, בעקבות פלגת החיפוש, לתוך הבית הראשון שבכל אחד מצדי הרחוב. מש„טוהר“ הבנין, חוזרת פלגת-הגנות דרך העליה אל הגג.

משטוהר הבנין הראשון, יש לתת למפקד הפלגה את על כן (לפי הסכם מראש). צוות מחוץ פלגת-החיפוש, צריך לפשפש ולחפש

3) החשש כאן, כמובן, הוא מפני הטלת רימונים מלמעלה, דרך פצעים אשר יפרצו, לפתע, ברצפה של קומה עליונה שהיא תקרת הקומה שמתחתיה. — המערכת.

בכל בנייה-השירות, המוסכים, המחסנים ושאר מקומות-המחבואים המתאימים שבחצרות-העיר רף. את כל הגברים יש להרוג, או לשבות ולהוליכם דרך קומה א' של הבית, כדי לרכוש בידי המשטרה הצבאית. אחר כך מתכוננת יחידת-ההסתערות לשם כיבוש הבית השני. דבר זה אפשר לבצעו ע"י חרירה דרך פתחי החזית, או העורף, כפי שהוסבר לגבי הבנין הראשון, — אך לעתים קרובות אפשר לעשות דבר זה ע"י פריצת מבוא בקיר המסור תף שבין שני הבתים, או על ידי תנועת ה-אנשים על פני הגג של גזוטר-המקורה שבקומה א'.

הכתות הצועדות „בדרג השני“ נכנסות לבניינים עם היגות האות שכל הגברים, שהיו בפניהם, כבר נהרגו, או גשבו. הכתות הללו עורכות חיפוש שיטתי בכל הבית, חפשי ואסופי את כל-היזיק, חפשי ושיים על המדרכות, כדי לטענם על מכוניות-המשא המרכזות אותם. זוהי הדרך שבה יצטרכו כוחות-הצבא להשתלט על כל הבניינים שב„גוש הראשון“.

נאמר, לשם דוגמה, כי בשעה שהפלוגה ג' פותחת בהתקדמותה לתוך הגוש השני, נפתחת עליה אש מעבר מטרס-מכיי הנמצא בגוש השלישי, וכן מעבר קבוצת אנשים מזוינים שבמטרס גבוה יותר, הנמצא עוד מרחקמה אל עבר עורפו של האויב. ודאי שמפקד הפלוגה לא יתמהמה מלירות אש על מטרס מכונית-יריה במרגמה בת 60 המילימטרס שלו. בו בזמן, מפעילים כחה של תותחים נגד-טנקים, והללו פותחים באש אל המטרס בטווח של „כינוי-ישר“. מכוונת-היריה „קלות“ יורות באש אל מטרס האויב השני. אש-המרגמה תהיה כוודאי יעילה, והמטרס הראשון יפונה ע"י אנשיו, אשר יאוצו אל הקומה הראשונה של בית סמוך.

משנתפסו ה„גושים“, הראשון והשני, שב-רצועתו, נעצר הבטליון לאורך החזית של הרחוב-החוצה השני, עד שיבואו הידיעות שכל הבטליונים התקדמו עד לקו הרחוב-החוצה השני. דבר זה מבטיח אחידות התקדמותן של כל היחידות⁴.

4) אכן, ייתכן מאד שמבחינה זו חלו תמורות בנוהג המקובל בצבא האמריקאי.

התקדמותם של החיילות תהא בתוספת ללא סטייה, עד כדי זכורך רוחם של המתקוממים. הנה, למשל, אחדים מהם זונקים מתוך אחד הבניינים אל הרחוב ונסים אל עבר הצפון. פלגות הגנות שמשני עברי הרחוב פותחים

מיד באש אליהם, הצלפים — שהוחבאו לאורך הרחוב — משתקים אותם ע"י אש-חיפוי של מכ"י, מקלעים ורובים. כמעט בכל בניין של ימצא, כודאי "פח-יוקשים" מאיזה טיפוס שהוא, אשר יעלה במחיר חיים לגייסותינו.

ה ע ר ו ת - ס י כ ו מ

בשכיל קרבות-רחוב בנוסח קרב בית-אל בית, באזורים שמגינים עליהם בתקיפות אלה העוסקים במהומות, או אנשים מסוג אחר, המהירות הוא הגורם החיוני. נוסף על כך הכרח הוא, שתהא החלטה נמרצת ותוקפנית להדביר כל גילוי של התנגדות; וההתקדמות במהלך החיפוש דרך הבניינים צריכה להיות רצופה ומתמדת, בלי לגרוע מתנופתה.

אנשים מאומנים-היטב לא רבים, החרוצים ב"עבודת-צוות" ויד-בוטחת מנהלתם, יכולים ל"ערוך חיפוש בבית קטן ולהשמיד או לשבור את יושביו בשעה לא ארוכה. אלא שעל כל פלגה יש לשים משימה שהוגדרה בבחירות, ואת עבודתן של הכתות והצבאות-השונים בדין הוא לתאם כראוי.

לאחר שראשי היונים נפלו במלכודת פרסית, המונות אולם המצב היה ללא-מוצא, פנה כסנופון אל אנשי-החיל:

»במִתְחַמָּה, הֵן תִּדְעוּ, לֹא הַמְסַפֵּר וְהַלֵּחַ הֵם הַמְקַנְיִים אֶת הַנְּצַחֵן, אֵלָּא אֵלֶּה, אֲשֶׁר בְּנִצָּאִים נֶגְדַּ הָאֹיֵב בְּמִלָּא תוֹקֵן הַנְּפֹשׁ אֵינָם מוֹצֵאִים, לְעֵתִים קְרוֹבוֹת, יְרִיבִים אֲשֶׁר יַעֲמִד בְּהַתְּנַגְּדוֹתֵם לָהֶם. אַכֵּן, מְשׁוֹכְנֵעַ הַנְּנִי, חֲבָרִים, כִּי אוֹתָם הַאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים בְּכָל הָאֲמֻצָּעִים לְמַלֵּט אֶת חַיֵּיהֶם בְּמִתְחַמָּה אוֹבְדִים, כְּרִגְלֵי, וּמוֹתָם עָלוּב וּמְעַט־הַחֲרָפָה; בְּעוֹד אֵלֶּה הַמְּבִינִים כִּי הַמָּוֶת הוּא מְנַת חֲלָקוֹ שֶׁל כָּל אָדָם, וְהַלּוֹחֲמִינִי תוֹךְ שְׂאִיפָה לְמוֹת בְּקִבּוּד — אֶת אֵלֶּה רוֹאֶה אֲנִי לְעֵתִינִי קְרוֹבוֹת מְגִיעִים עַד לְזֻקְנָה וְשִׁיבָה וּבִימֵי חֲלָדִים נְהַגִּים חֲסִים מְאוֹשְׁרִים יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָאֲחָרִים. בְּהִיּוֹתֵנוּ מְשַׁכְּנֵעֵינִי בְּאֲמַתוֹת אֵלֶּה, שׁוֹמָא עֲלֵינוּ, בְּמִצַּב בּוֹ אֲנִי וְתוֹנִים, לְהַוֹדֵנוּ כְּאֲשֶׁרִים אֲמִיצֵי-לֵב וְלִקְרָא לְאֲחָרִים לְעֲשׂוֹת כְּמוֹנוּ.

מתוך "אנאבאסיס" (בסיגתה של הרבכה"ה) לכסנופון, המאה הר"ל לפני ספתי

מִיֹּרְגַנֵּי וּזְרָד

הַאִימוֹן — שָׁכְרוּ בִקְרֵב

עתה, מאחר ששכרו ההמולה והמבוכה שחוללה המלחמה, והגנרלים הזמניים חוזרים להיות קולונלים או מתכוננים לתמורה זו, הגיעה השעה לעשות את חשבונן של שיטות ההדרכה שלנו, אם רצויים שינויים כלשהם — הרי זוהי השעה לעשותם. לכאורה, לאחר שרכשנו לנו אותו אימון שנדרש כדי לנצח בשתי מלחמות כבירות, הגענו, בודאי, אל שיא השלימות. אך לדאבונו אין הדבר כך כלל וכלל. לעתים קרובות מדי לא הצלחנו להפיק כל מה שאפשר להפיק מאימון במטוח ומשאר סוגי הדרכה. האימון נעשה כל כך מפוצל ומפורק למדורים-מדורים, נפרדים ומסוגרים, וכל-כך שתגרני¹, עד שכרגיל דאגו אך מעט — או לא דאגו כלל — להראות לחייל איך להשתמש בשדה-הקרוב באימון שניתן לו. ייתכן, שהיה צורך בפיצול כזה למדורים-מדורים, אבל כמחיר בעד זה "זכינו" לתרגילי קרב, שנעזרו אמנם, להראות, כיצד מקיימים, למעשה, בשדה-הקרוב את ההלכות שגילמדו. — אך לעתים קרובות מדי זנחנו בשעת עריכת תרגילים אלה את האימון באורח עשיית הדברים, בהנהגה ובפיקוד, שהם-הם ההכרחיים לניהול קרב מוצלח. המיבחנים בתכנית-המינימום, "למשלוח אל מעבר-לים" (שכל אנשי דיברי זיה-נשלחת, צריכים היו לעמוד בהם, ואשר תוצאותיהם נרשמו בפנקסי הישגיהם ואשר מעל לכל הוחשבו בהם ה"זיכוי" ב"נקודות" וב"שיאים") חטאו והחטיאו — ולא הצליחו לתת לחייל תמונה בהירה בדבר השימוש באימונו בהיותו בשדה-הקרוב. לעתים קרובות מדי הושט החייל אל מעבר לימים, בלי שידע, כיצד להשתמש באימונו הלבח למעשה. רק מעט היה המאמץ הממשי, שהושקע כדי לסגל נושא מנושאי האימון אל תמונת-שדה-הקרוב הכללית. מילויין המדוקדק והשתגרני של דרישות, "התכנית למשלוח אל מעבר-לים" היה תכלית התכליות של כל תכנית האימונים — ה"אלף והתר" של כל מה שנעשה לפני שהדיביוזה, או משלוח-המילואים, הפליג מארה"ב. יש סיפור-מעשה על כך, שהיטלר לא פלש לאנגליה, בעיקר מפני שגייסותיו לא יכלו להתגבר על דרישות, "התכנית למשלוח אל-מעבר-לים". שנערכה בשבילם ע"י מטהו הכללי. אמיתותו של הסיפור הזה מופקפקת, כמובן. הגרמנים היטיבו להילחם. הם, דווקא, ידעו בשדה-הקרוב להשתמש במה שלמדו.

במשך כל תקופת אימונו לא נתייחדה תשומת לב מספקת לפעולה במתואם, בתוך יחידות-המשיגה וביניהן, ולטיפוח אחריותם של הסמלים בתורה מפקדים. המדריכים, המומחים-למקצועות-מסויימים, היו חסרים לעתים קרובות את הרקע המקצועי-הכללי המספיק, — ויותר מזה — את נסיון-הקרוב. מתוך כך יתגר מדי מצויה היתה ההדרכה על ידי ועד², שכל אחד מחבריו לא תדריך אלא במקצועו הוא בלבד. ממגרעותיה של השיטה הזאת הוא שהפכה את הסמל והקצין הנמוך

(1) בעל שיגרה.

לאנשים שמוליכים את החייל ממדריך־מקצועי למשנהו. אצל אותו מדריך היו גם המפקד־הנמוך וגם החייל נהגים מהדרכה נאה מאוד, — אבל במסגרת „מדורית“ מובהקת. בהיותו איש־המקצוע־האחד, לא ציין המדריך לעתים קרובות ציון ברור, מהי ההפעלה השימושית בשדה הקרב של הנושא שבו הוא עוסק. רבים מן הטוראים מוכשרים היו לקלוט את ההדרכה, ממש כקציניהם וכסמליהם; ולעתים קרובות רכשו לעצמם גם ידיעה רבה יותר מאלה שהועמדו עליהם כמפקדים. התוצאה היתה, שהסמלים והקצינים־הנמוכים, שמתפקידם היה לנהוג ביחידותיהם, נהפכו לעתים קרובות למעין סתם „מספר נוסף“ ביחידות־המשנה הועירות, ורק קיבלו שכר וענדו סרטים של סמלים — או פחיות של קצינים. למעשה הריחום מתפקידיהם האמיתיים מפני הדרישות הפסקניות של „התכנית למשלוח אל מעבר לים“. תפקידיהם האמיתיים היו ללמד — והם לא לימדו; לנהוג — הם לא נהגו; לציין את הפעלתו השימושית בשדה הקרב של האימון — הם לא ידעו איך לעשות דבר זה.

בדברים רבים נהגו כאילו היו אלה דברים שאינם צריכים ראייה, לדוגמה: מיור, ששירת כבר תקופה ניכרת, רצה לדעת מדוע עליו ללמד ירייה מרובה במצבי ישיבה וכריעה. מצבים אלה אינם מרבים בטחוננו של המשתמש בהם; ולדעתו, בדיון הוא להעדיף עליהם את היריה במצב־שכיבה. ועד שניתן הרובה בידו והביאו־הו לשדה שעשבי גבוהים — לא נודמן לו להעריך את הפעלתו השימושית בשדה־הקרב של הדבר שזה שבועות הוא מלמדו לאנשי הבטליון שלו.

לעתים קרובות היינו שוכחים תכלית שיכחה דברים שבהפעלה שימור־שית בשדה הקרב, ולא חשבנו אלא על הבעיות התכופות, של מדור־האימון המסויים, העומדות לפנינו. לדוגמה: בתרגיל אחד ל„מהרסי־הטנקים“² היו הטנקים ששימשו „מטרה“. נעים סתם ללא טעם והגיון, ללא מהסה, ללא סיור וללא סיוע של חיל־רגלים. תמונת־הקרב האמיתית לא הומחשה לעיני צוותי ה„מהרסים“. בתנאים כאלה לא נותר להם אלא לחכות עד שיגיעו לשדה־הקרב ממש, כדי ללמוד שם, הלכה למעשה, את השימוש בתלמודם. במסגרת של תנאי מציאות.

בתרגילי הסוואה אירע מעשה שהוצבו בלי־יריה הצבה שמנעה את היריה מהם, אף על פי שהסוואה כשהיא לעצמה היתה תאוה־לעינים. מכמה תותחים אי אפשר היה לירות אלא לכיוון אחד בלבד, ועצי מידות מנעו גם את האפשרות להסיט את הכלים האלה לצדדין.

באחד מתרגילי הסיור לא היתה מפה למפקדה של כתה אחת. התירוץ היה, שאותה שעה לא עסקו בלימוד קריאת־מפות, — ולא היה זה אלא תרגיל־של־סיור; ולכונאספו והוערכו הידיעות שהושגו באותו תרגיל עצמו, לא נצטרפו אלה למערך־אויב המתקבל על הדעת, מפני שבתחילת התרגיל לא תואר למשתת־פיו מצב־אויב מדומה מסוים שישמש מסגרת לפעולתם. כי התרגיל — לדעת האחראים — לא הצריך כלל ציון מערך מקומי מסוים של האויב ותנוחתו. היה זה „תרגיל־סיור, ותרגיל־סיור בלבד“. אכן, תכלית ריחוק היה תרגיל זה רחוק מהדגמת השימוש בתורת־הסיור בשדה קרב.

או ניקח לדוגמה את האימון על פני המטווח־הזעיר, בן אֶלֶף־האינטשים, (כ־25 מטר) במכ"י כבדה. בשעת מתן אש־אימונים זו לא נהגו, לרוב, לתת הסברה

(2) רכב משורין כבד ביותר, שתותחו אריר ביותר — והוא נועד להשמדת הטנקים — אשר הוא עצמו נופל מהם, לרוב במהירותו ובזריזותו. — המצרכת.

לסיבת צורותיהן השונות של המטרות. לא הוסבר, לשם מה למדנו את „חיפוש המטרה“ בקנה הכללי, והפנייה קנהו לצדדין. רק לעתים רחוקות ראית, אם ראית בכלל, שאחד המדריכים מציין את שימושם בשדה-הקרב של הדברים הנלמדים במטווח זה. את העניין הזה היו מניחים למדריך אחר וליום אחר. יכולת להתהלך לאורכה של כל שרשרת-יורים ולשאול את המכא"ם, מהו שימושה של המכ"י בקרב, — ולעתים רחוקות זוכה היית — אם בכלל זכית — לשמוע תשובה המנסה להקיף את העניין, — כגון: שהיא נועדה לחפות על שדה-מוקשים, לתווה קו סופי של אש-מגן לפני עמדותינו, „לסרק“ באש איזור מסויים, למנוע את האויב מלהשתמש בדרך מסוימת, לירות לאורכו של ואדי, „לאנפלד“ באש-אגף שרשרת-קלעים וכו'. בקש מכא"י שיצייע לפניך על עמדת מכ"י טובה, — ותשע פעמים מעשר לא יציין עמדה שתהא הולמת את דרישות שדה-הקרב. הדרכת הלוואי שניתנה היתה בעזרה-ראשונה, במעצורים שבמכניזם. ושאר עניינים שקשר להם לתירגול במכ"י וקצתם ללא קשר לדבר — אך לא הלכות למעשה בדבר שימוש המכונות בשדה-הקרב. לעתים רחוקות בלבד מצאת, — אם בכלל מצאת, — מכ"י המוצבת בעמדה טובה מן הסוג הארעי, שבחירתה בחפזון, או בעמדה טובה מסוג המאורגנות-היטב מראש, שכרטיסי-טוחותיה הוכנו, טוחותיהן נמדדו עד לנקודות החיוניות. שבשטח שלפני העמדה, בתורת הדרכת-לוואי לתרגול הטכני-בלבד.

כללו של דבר; האימון להפעלה השימושית בשדה-הקרב היה חסר לעתים קרובות. הדרכה זו נדחתה, „לאיזה פרק אחר של אימון“. (חפש פרק זה, — ולעתים קרובות לא תמצאנו כלל). התרגיל שבא אח"כ היה, על פי הרוב, בענין השימוש הטקטי במכ"י. אך פעמים רבות לא כלל תרגיל זה כל דוגמה של יריה; כי כללי-זהירות מנעו את השימוש באש, כהפעלתה למעשה בקרב. אכן, הנקודה, שצריך היה להדגישה בלי הרף, היתה זו: כל פעם שמשתמשים בכלי-נשק בשעת האימון, יש להטעים ולהראות בהתמדה את השימוש בו ואת הפעלתו בשדה-הקרב באופן „מאוזן“, כלומר מכלל בחינותיו השונות, — אם הנושא הוא מעצורים, ניקוי הכלי ושמידתו, יריה במטווח אלה-האינטש, ואם ביריית-קרב.

אתם בָּרֵכֶב וּבְפָרָשִׁים,
 אתם בְּסוּסִים וּבְשָׁנָהִים;
 אתנו מְחֵי מַעַט נְאֻשִׁים —
 אַךְ בָּנִים הִמָּה לְמַפְבָּיִם!

הפוס מֵלָאָה! וּלְעֵנּוּ
 אֲשֶׁר אָמַרְתָּם «פְּרָכְנִיָּה!»
 נֶאֱדָרָה שְׁנֵית בְּתָרוֹנָנוּ,
 אֲנִיָּתָנוּ עוֹ — וְלְאֵלֵנִי הַמְשׁוּעָה!

מבחן הקרב הראשון

בשבילי החלה המלחמה על גגות ה"קינרסטודיה" שבקיוב, אשר בו עבדתי ככמאי-סרטים. ביום המלחמה הרביעי, יום ד', 25 ביוני, ב־9 בבוקר, בהיותי תורן-הג'א על הגגות, עברו מעלינו מטוסים נאציים, שנתכוונו להפציץ את בית-החרושת הסמוך לאוירונים. ידיעותי הצבאיות היו מעטות מאוד, ולא ידעתי, כי אם ניתקות פצצות מן המטוס ממש מעל לראשך — הרי בחלקך אתה כבר לא יפלו. ואמנם, הפצצות שנועדו לאותו בית-החרושת, נזרקו מעל לראשי בדיוק. בטלפון, שהוצב בצריח-התצפית שלי, קראתי בקול לעמדת-הפיקוד אילו מלים חגיגיות, כגון „אבוד אבדתי, אך לא איכנע" — ונפלתי אפיים ארצה. בחכתי למיתה.

ודאי האמנתי אותה שעה בלבב שלם — כתמהונים רבים אחרים — כי הנה בעמדתי זאת בשירות „אוטואביאחים"¹) שעל הגג, תלוי הרבה מהלך המלחמה הזאת. להלן נמשכו קורותי הצבאיות בפולטבה העיר, בשדה כדור-הרגל של האיצטדיון, אשר באורח דחוף שקדו שם על אירגונה של דיביזיית-הקלעים ה-264 של אנשי-המילואים הרשומים בגליל הצבאי הקיובי. בימי יולי האחרונים הדהירתנו איוו רכבת מטורפת עשר שעות רצופות ועם שחר הביאתנו עד הדנייפר, אל תחנת לפליאבה הנידחת, בין חולות גדתו השמאלית של הנהר (כמה קילומטרים מזרחית לקניב). היינו לבושים חולצות-צבא חדשות בתכלית; שם, בתחנה, נתנו רובים חצי-אבטומטיים שהבריקו במלאכת-חרט שמקרוב נעשתה ובשמן-מכונה. כעבור מעת-לעת, עמוסי סגינים גלולים, רימונים, אילפסים, חצינו את הדנייפר, ולאחר שעברנו עוד כ־20 קילומטר מערבה, דרך הכפר סטיפוצ'י, יצאנו אל קריה-עמדות הקדומני. הלכנו במסע דחוף, ולעתים — בדהרה. מכנסני-חיל, שתגורת-שלי-אברזין קושרות אותם, לא החזיקו מעמד על בטני וגלשו בלי הרף, הסגין הגלול היה נותר וחונק את הצוואר, האילפס שנתקשק ברובה, הזעה שטפה את הפנים. לפנינו היתה הארטילריה משמיעה קולה בבהירות, נשמעו ההתפוצצויות של פגזי-מרגמות, מכ"י החליפו-שיח ביניהן. הרגלים שנתפשו וכאבו, כעס-שלי-עלבון שם מחנק לגרון. מאחורינו היו תמונות של פיגוי קיוב ושאר ערי אוקראינה, שהיטלראים הנחיתו עליהן מהלומות של חיל-אוויר ודיביזיות ממוכנות.

הדיביזיה שלנו תפסה גורת-חזית בת 10 קילומטר, בערך, בחפזתה של דרך חשובה. את דרכי בחיית-הקרב החילותי בחזקת סגן-מפקד-המחלקה. לאמיתו של דבר, תחלה היתה לי משרה מכובדת יותר — רב-אפסנאי של הרגימנט. אך במשרה רמה זו לא החזקתי מעמד אלא שעתים בלבד. והדבר היה עוד באותו האיצטדיון שבפולטבה. אי-שהמלחמות האמיץ קלונל-המשנה מקארוו. בכוננו את הרגימנט שלו במהירות ובשקידה, הציב לפניו בשורה את חברי-המפקדים ובמהירות הבזק חילק ביניהם את התפקידים: אתה תפקוד על פלוגה פלונית, אתה — על פלמונית, וכן הלאה — אך בא לידי מבוכה כשצטרך למצוא רב-אפסנאים לרגימנט. משום-מה בטוח היה, כי לפיקוד יצלה כל אדם ואלו רב-אפסנאים לא, ויכול להיות אלא איש משכיל, ומשחילק את התפקידים לכולם, תזר והשיב את שורת-המפקדים והחל לבדוק את מידת השכלתם. משנודע לו, כי גמרתי חוק-לימודים במכון-התיאטרון ואח"כ — באקדמית-הקולנוע, פסק מיד — בלי שתביכהו אפילו מעט העובדה, שלשני האולפנות הללו גם יחד לא היתה כל זיקה לא

1) קיצור השם „אגודת ההגנה האוירית והחמימת הסוביטית" — מעין „הג'א" ב.ס.ס.ר. — המערכת.

לעסקי צבא ולא לענייני משק — שהנני אוצר ממש לרגימנט ואוכל להיות אפסנאי מצוין. מניה וביה הטיל עלי קולונל המשנה לקבל דגים מלוחים לצרכי כל הרגימנט. המכסה לכל חייל היתה 82 גרם דגים מלוחים. 982 חיילים היו בעין. דגים ניתנו לי בסך 682. תלשנו קרשים מאיו גדר ודיפדנום בדגים. לעיני, כחיילים בסך, נצנצה מערכת של דגים נוצצים מרושעים, ואני עמדתי עליהם והוגעתי את מוחי איך לחלקם ביושר. נתברר כי בשקלנו 82 גרם של דגים ארורים אלה, נתקלנו בבעיית חלוקת ראשים וזנבות. מכל מנה היה הכרח לקצוץ או את זה או את זה. קצת מן החיילים קיבלו את החלק הטעים ביותר והשאר — רק כרסים וזנבות. כללו של דבר הורחתי מכהונת שר המשק. ביקש מפקד הרגימנט לשלחני אל עומקו של העורף מרוב מבוכתו למראה אולת-ידי בהילכות האפסנאות.

„נו, להיכן אתקעך? השכלה צבאית יש לך? בשירות-הפעיל?“ שימשת?“
„שימשת כמתופף“ — השיבותי. קדורנית ואובד-עצות פישק המפקד את ידיו. כעבור יום, ברגשמה של אי-נוחות, ברטנו לו ריטון של מורת-רוח מתחת לחטמו, מינני לשמש סגן-מפקד-מחלקה.

כעבור שלוש שנים, כשפקדתי על דיביזיה של פרטיזנים, סיפרתי פעם אחת, בנשף-של-זכרונות, לפרטיזנים על בעיית ההצבאית הראשונה; חלוקת הדגים-המלוחים; סגני לענייני-המשק, ששה זילברגלייט, אמר או אמירה של תוכחה: — איי-איי-אי, חבר גנרל, הכיצד יכולת לפתור את השאלה כאשר פתרת? צריך היה לתת לכל אחד תצירדג, ואח"כ לתת הוספה — ראש או זנב; ועוד היו נשארות לך מאה-מאתים מנות ברזרבה. רק או הבינותי, כי לא לאפסנאות נולדתי.

* * *

אך נשובה-נא אל הכפר סטיפנצ'י, שכ-300 מטר ממנו, — בתוך שדה-סלקים תפסה לה קרמנן הדיביזיה ה-264, שעדיין לא נצטיינה בשום דבר. היה זה לעת שחר, בר-2 באבגוסט 1941. חפרנו לנו הפירות-מגן קטנות. אחדות מהן חפירתן החלה בידי מי שהוא שקדמנו כאן. הגענו אל סטיפנצ'י קודם לכן, — וכנהוג בטרם קרב, שלחנו קבוצות-קבוצות קטנות אל איוו גינה, והמדריך-הפוליטי היה מקריא לפנינו בקול עייף את השבועה, והיינו חותמים עליה כמו דינו. זכורני, שנתבלבלתי מאוד. כשבשעתו הושבעתי, הצדעתי במועל ידי, מעשה מכונה, אל המצחיה, ושכחתי, כי בידיה-השמאלית רובה, ובמצב כזה אין מצדיעים. המדריך הפוליטי הניד בראשו מנוד של תוכחה:
אי-לך, חבר סגן-מפקד-מחלקה!

* * *

משתפסנו את קריהמגן ונתחפרנו — הגרמנים כאילו עקבו אחרינו — החלה ההכשרה הארטילרית. עלי להודות, כי בהכשרה הארטילרית" היא — הראשונה שבה נוסיתי בהי — לא עצרתי כוח. כשפתח האויב באש חזקה, וחלתי אחרנית ויצאתי מתוך חפירת-היחיד, ופתאום, אין להבין איך קרה הדבר, נמצאתי בטבור השדה, בתורי, כפי הנראה, „עמדת-פיקוד“ לעצמי, שתהא קרובה ככל-האפשר אל הכפר. בחייו של כל חייל יש שעת-משבר כזאת, בה נחתך גורלו במלחמה. איך יפעל בה: כפחדן, — או כבעל-גבורות איש הפקר, או פשוט, כאדם ישר? והנה, שעת „משבר“ כזאת באה גם לי, בקרבי הראשון. בשומי את פעמי לעבר אותה „נקודת-פיקוד“ שלי, על פני הדרך הרחבה, שעברה

(2) תקופת-שירות התקינה של מגויסי-החובה בימי השלום — להבדיל מאלה המועברים, בלא-שירות פעיל, ישר אל חיל-המילואים. — המערות.

בתוך שדה סלקים, ובהחשי יוטר ויותר את צעדי, ראיתי בתוך בור עמוק וצר עד מאוד את ראשו של המדריך הפוליטי שכבר הכרתי. בשרבבו ראשו מן הבור, אמר לי: „אי לך, חבר סגן-מפקד מחלקה! ואני השלכתי את יהבי עליך יותר מעל כל אחר. בכל זאת, הרי איש משכיל אתה!“

אותה שעה חידשה סוללת „מרגמות רגימנט“³ של האויב את האש הרהוטה שלה, בחרשה את קוונה הקדמני. נמצאתי מיד באיזו תעלה קטנה שאנשי ה„קולחוז“ הפרוה לשם שמירת הסלק, זכורני שהתקשיתי מאוד לדחוק את כרסי הבמאית לאותה תעלונת צרה ובכל זאת, איד־שהוא נסדרתי בה. כעבור עשרה רגעים, בערך, פתחו הגרמנים בהתקפה, מן הצד החלו לעקפנו תת־מקלענים. אחד מחיילי מחלקתנו נשא קולו וזעק: „את המפקד הרגו!“

וכאן הבינותי, כי מקומי בתוך המחלקה; אך פתאום ראיתי כי אנשי המחלקה קמו ממקומותיהם ונשאו רגליהם על פני שדה־הסלקים. אותה שעה ראיתי את הגרמני הראשון צורר־כדורים תת־מקלעי עבר קרוב־קרוב אלי. כדורירסק פצחו קול על פני עלי־הסלק. בחור גרמני צעיר, בבגדי־הסוואה מתוצרת־עצמית, עשוי־עלים שנקשרו אל יריעת־שכמיה, ותת־מקלע בידיו, היה זוחל וקרב אלי. כנראה, שאת צלחת־המילואים של כדורני לא החזיק בין שיניו. לי נדמה אז, כי זהו פגיון או בכלל משהו אימתני. אך הגרמני לא השגיח בני. הוא החל לירות אל מחלקתנו הנסה, וראיתי בנפול שנים או שלושה מחיילינו, נשאתי עיני אל המקום, שבו צריך היה להימצא המדריך־הפוליטי. הוא לא היה שם, וכאן נצנצה מחשבה בלבי: „אסור־לברוח במלחמה. אפילו לסגת צריך כשפניך אל מול פני האויב.“ תת־מקלען אחד היה קוטל לעיני מחלקה שלמה של גבות־אדם. בהיות הגרמני כמה פסיעות ממני, נזכרתי כי הנני מפקדה של מחלקה זאת, לפי שהמפקד — נהרג.

יש בקרב רגעים של סילוק־דעת. ניתנה אמת להיאמר, כי גם במאות הקרבות שלאחר כך נודמן לי להתנסות במצב־חוששים זה, ותנה גם בעניין קרב זה, שהוא לי קרב ראשון בחיי, איני זוכר בדיוק, מה קרני אחר כך. זכורני רק זאת, שתת־המקלען הגרמני היה מוטל מת ואני עמדתי על ידו. אך גם עכשיו איני בטוח בחסון גמור כי אמנם אני הוא שהרגתי. הכרתי שבה אלי רק בשעה שהגרמני היה כבר ב־רמינג. לקחתי את תת־מקלעו — מלקוחי הראשון — הדבקתי במרוצה את המחלקה, והכרתי את האנשים לקבל עליהם את מרותי. ציויתים לתפוס עמדות־בשכיבה, להשיב אש, ואח־כ, לפי פקודה, לסגת, ושוב לשכב ושוב לירות. כך נמשך הדבר, אולי כמה רגעים בסך־הכל, ורגעים שנדרשו לנו כדי לעבור בריצה מאה־מאה־וחמשים מטר, ולהיכנס לתוך החפירות שהיו בקצווי הכפר. נשתקענו באותן החפירות, ופתחנו בקרב־מגן הד־גונו ומייגע, שלעצמו של הדבר אינו אלא חליפת־יריות.

מה עוד נקבע מן הקרב הראשון בזכרוני? אנשים פלונים נעו כמובל ידיים על פני שדה־הסלקים אל עבר המקלענים הגרמנים, שגם הם קמו מעל האדמה והלכו לקראתם. הם קרבו זה אל זה הלוך וקרוב. היו אלה המשה אנשים, הגרמני היה אהד והרחק מאחוריו. נגרר „מספרו השני“ (עזרה־המקלען — המערכת). ההחלטה שהחלטתי — מאליה באה לי. פקדתי „אש!“ למחלקה, שכבר היתה כפופה למשמעתי בהחלט — ובמטח אחד, מכמה מקלעים ורובים, קצרנו את כולם: גם את אלה שרצו לפיל בשבי וגם את אלה שנתעתדו לשבותם.

כך נסתיים הקרב הראשון שלי. עוד שני פרטים, שנשתמרו בזכרוני לאחר הקרב: צלצול באוניים משפעת־היריות העצומה וצמאון איום. תפסנו מערך־הגנה בחפירות. בא הלילה. הצבתי משמרות־וקיפים ואנשי־הצפית.

3) לפי המונח הרוסי — מרגמת 3.3 אינץ', הדומה בתפקידיה למרגמת "3 הבריטית.

החיילים הפנויים, שצנחו מרוב עייפות אל קרקע החפירות, ישנו. אני לא יכולתי להרדם, והנה דווקא אז, בלילה, נתחוויר לי לחלוטין כי אסור במלחמה לתת גב לאויב. חייל ההופך גבו לאויב, מעורר בלבו את הבטחון בנצחונו, ומלבד זאת משמש הוא מטרה מצוינת לכדוריו. בבוקר הרבינו שיחה על כך עם החיילים, ובקרבות הבאים, שנתחוללו יום־יום, ראיתי כי אמנם ירדו האנשים כראוי לסוף דעתי.

היה זה אור ל־3 באבגוסט 1941, בלילה ההוא, במוסקבה, לקול רעם התותחים הא־מ, נולד בני, יבגני.

* * *

הקרבות בקצווי הכפר סטיפנצי התפתחו מיום ביתר עוז ויתר חימה. במשך ימים מעטים נתחוללו לא פחות מתריסר התנגשויות בשצף־קצף ותגרות קטנות, רבות עד אין מספר, שבהן נודמן לי לקחת חבל; כבר הרגשתי עצמי כחייל ותיק. המחלקה, שעליה קיבלתי את הפיקוד בימי הקרב הראשונים, נידלדלה מאוד, ממש כפלוגות וכבטליון. כעבור כמה ימים, לאחר שזכיתי לותק השימושי של פיקוד על מחלקה, ואח"כ גם על פלוגה, הספקתי לעבוד זמן־מה במטה־הבטליון, אח"כ שוב פקדתי על פלוגה, וביום הקרבות העשירי פקדתי על בטליון, שהיו בו קצת פחות ממאה איש. עמדנו במצב של הגנה כל הזמן באותו מקום עצמו. את הפצועים היו מובילים אל העורף, ומסביב לעמדות המגן שלנו צצו הרבה תלי־קברים רעננים. ועל הדרך עצמה, סמוך למטה־הבטליון, היה קברו של המדריך־הפוליטי שעשאני חייל.

בקרב הראשון, שזכרתיו ביותר, נתעלם מעיני המדריך הפוליטי, ורק כתום הקרב נודע לי, כי החיילים ראוהו בשדה־הסלקים פצוע בגרונו. בלילה זחלנו — כמה אנשים — לאותו המקום, ומצאנוהו כבר מת. נשאנוהו אל מאחרי הקו הקדמוני, ושם קברנוהו.

* * *

הבטליון, אשר נפל בחלקי הפיקוד עליו לאחר ארבעה מפקדים שנתחלפו במשך הימים המעטים האלה, מורכב היה ממאה לוחמים, שנתחשלו בקרבות בלתי־פוסקים. מערד־ההגנה שלנו השתרע ימינה ושמאלה ממסילת ברזל שהוליכה מתחנת מירונובקה אל מעברות־הדניפר שליד קאניב. מירונובקה היתה בידי הגרמנים, קאניב — בידינו. הבטליון שלנו חיפה על אותה מסילה, שלאורכה ערך היריב מסע־התקדמות עיקש וזועף. משקבלתי עלי את הפיקוד על הבטליון, מיד העתקתי את המטה ואת עמדת־הפיקוד שלי אל הבית הקיצוני שבכפר סטיפנצי. חשבתי, כי אם ייצא המטה בצד מן המסילה, יראו בכך החיילים את כוונת הפיקוד להישאר מן הצד לציר התקדמותו של האויב. העתקת מושבו של המטה — תמרון פשוט זה — נטע בקרב לוחמינו רגש של בטחון. האנשים נוכחו, כי אין הפיקוד מתכוון למסור לאויב את המסילה, אלא יעמוד כאן יחד אתם, וזמן המסילה לא יסתלק.

אך לא הייתי בעת ההיא אלא סתם חייל אמיץ־במקצת. מתחת לסף ההכרה הבינותי, כי עדיין אינני מפקד — ואלו לל מוד כבר, אחרתי מן המועד. ללמוד — צריך היה קודם לכן.

עתידה של עבר-הירדן

כיצד עתידה עבר-הירדן להתפתח מבחינה חומרית. — דבר זה עודנו שנוי בהשערות. ארבע-חמישיות ממנו הן מדבר, ונדמה הדבר כי סופם להתמיד בכך. אמנם, נעשו קדיחות לבקשת מים, אך הן לא הצליחו; והגבול שבין מדבר שממה לארץ-זרועה ונושבת עודנו כמעט כשהיה בימי הרומאים. אולם בחלקה של הארץ ישנן אפשרויות של עיבוד. אפשר לגדל בננות בעמק-הירדן. ייתכן כי יימצא נפט, או שם או במקומות אחרים. יציד זאת: נמלת של עקבה, שבימי המלחמה נבנתה שם בריכת-מעגן לסירות-פריקה (אם כי מאז ועד עתה עדיין לא הוכנסה זו לשימוש מסחרי כל שהוא), אולי עתיד להיות נמלה של עבר-הירדן בהא-הידיעה. ידוע הדבר, כי החברה המנצלת את המלחים והמחצבים של ים-המלח שוקלת את האפשרות להשתמש בעקבה להעברת חלקי סחורותיה הנמכרות בשוקי-המזרח, במקום בדרך של עכשיו, הדרך הארוכה ורבת-ההוצאות: מיס-המלח עד ירושלים במכונית, משם לחיפה ברכבת, ומשם באניה דרך תעלת-סואץ אשר בה, אגב, משלמת החברה מס-תעלה בסך 5 שילינג לכל טון, וכן יכולה חברת-הפוסטים של עבר-הירדן להשתמש בעקבה שימוש נוח הרבה יותר מן השימוש בכל נמל אחר.

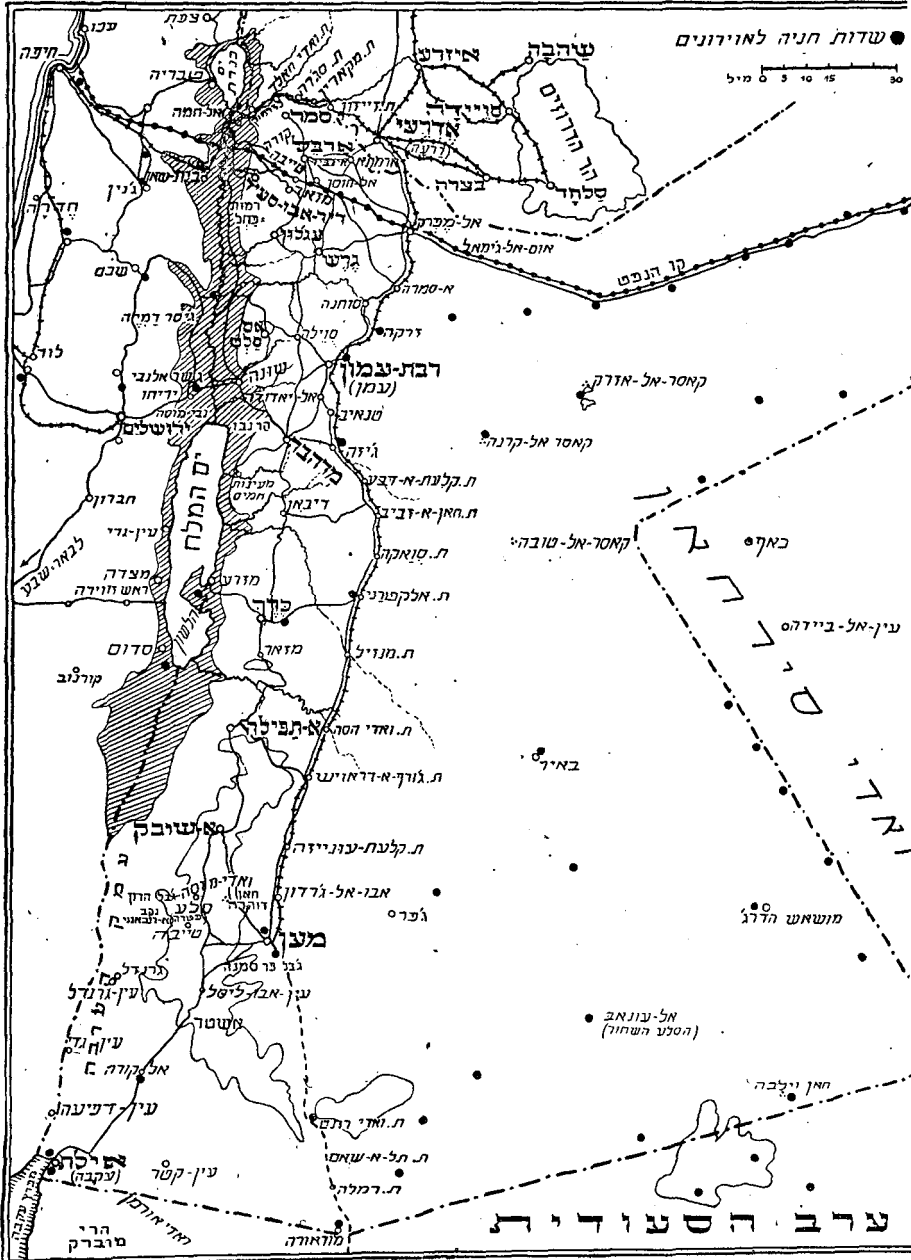
אך מוטב לנהוג זהירות בהערכתן של האפשרויות בעבר-הירדן. כאן הופרחו כמה זכמה תכניות-ענק וכמעט את כולן נשא הרוח יחד עם אבק המדבר. ולא הערבים לבדם הגם כאן בעלי חלומות; בימי המלחמה ניצח חיל „המהנדסים המלכותיים“ על בנייתה של דרך חדשה, בכיוון הדרומי, אל עקבה. בשביל חלק מאותו כביש — כברת-הדרך שבין גוויריה לואדי-איתם (הזכור, יפה לקוראיו של ת. א. לורנס) — בחרו בערוצו של נחל אכזב. באו הגשמים וספחוהו ושמועה שמעתי כי עודו עומד בחורבנו. ואין זה כלל דבר הבא לחדש איזה נסיון שעדיין לא בא כמותו! בהיותי בפעם האחרונה בעקבה, נוכחתי לדעת כי התעסקותם העיקרית של כמה מתושביה של קריית חמד זו, הדומה לפרח-הלוטוס, היתה מלאכת התיקונים בכביש המוליך צפונה — והליצנים היו אומרים, כי אנשי-היער נותנים להתפלל לגשמים, כדי שתזדמן להם מלאכה מפרנסת.

עבה¹ ביסודה ארץ רומנטית, וכיון שהמדבר הוא בה חלק כל כך גדול, מן ההכרח הוא שאין לו תקנה. בעיני המערב יש תוספת-הכוח לאותו תבלין רומנטי בזכותו של „הלגיון הערבי“ רב-ההדרות-החילה, — אותו חיל-משטרה. בן אלפיים איש מימי השלום, שבימי המלחמה השתמשו בו לצרכים צבאיים והרחיבוהו כדי עצמתו הנוכחית, בשיעור עשרת אלפים איש². חיל זה, שנוסד ע"י פיק-פחה וכיום הוא נתון לפיקודו של גלאב-פחה, גא על דברי ימיו המהוללים. הוא שייך לעבה³ ובעיקרו גם חיילו בא לו ממנו — ואף על פי כן — שלא „כחיל-הספר לעבר-הירדן“, שהוא גוף-גיס קיסרותי, שנוסד ב-1926, נכון היה לגיון זה לשרת גם מחוץ לגבולותיהן של עבה⁴ וארץ-ישראל. באיזו מידה יש לזקוף לזכותו של הלגיון הערבי הזה את סילוקו של האויב מעיראק ומסוריה ב-1941 — דבר זה הוא

(1) כידוע, עולה עצמתו המספרית של הלגיון על המספר הנקוב כאן, אלא כנראה, גורע כאן המחבר את חטיבות הג'נרמריה, המשטרה וכיבו"ז הנכללות בלגיון, ואפשר נב עוד אילו יחידות מיוחדות.

שדות חניה לאוירונים

0 5 10 15 20 מייל

ערב הסעודית

הרי סוברק

עין קטר

עין דפיעה

עין ח'א

עין ג'רדל

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

עין ח'א

ענין להיסטוריה שעדיין לא נכתבה בשלימותה! עכשיו — אפשר להניח — לכש-
יתמיד השלום בעולם, יחזור הלגיון, בעיקרו, לשמש בתפקידו כמקיים סדר ושיטור,
אף על פי שכמעט אין ספק שהכושר הצבאי הטמון בו, יקויים גם להבא בדריכות רבה.
אגב כאן המקום לציין, כי לא תהא זו מחכמה אם יסמכו על מצב-שלוה
ממושך יותר-מדי בתוך ערב עצמה²) ישנם סימנים רבים לכך, שבהתגלות אותה
חולשה בשלטון המרכזי, אולי יתאוו הנוודים לשוב ולעסוק במלאכת-הפשיטות.
כלומר: לשוב מן המדבר ולעסוק שוב במה שנקרא, בשעתו בשם „בילוי-זמנם
הלאומי". יש לקוות, שהדברים לא יגיעו לידי כך. אם יתחדשו פשיטות-הנומלין
בין השבטים, אין ספק שה„לגיון הערבי“ עתיד למלא תפקיד רב בהשתלטות
על חזיון זה.

ואשר לעתידה המדיני של האמירות, — זו הצפויה בקרוב להיות למלוכה,³)
עדיין לא הגיעה השעה להרבות בסברות. דובר על הקמת מעין פדרציה רופפת
עם עיראק, או על יחסים הדוקים יותר עם סוריה, או קשרים מרחיקי לכת יותר
עם ארץ-ישראל, או עם חלק מארץ-ישראל. אך כל אלה אינם אלא דברים
שבהשערה, עליהם יצטרך להתחילט לא רק עבר-הירדן; יוחלט בהם רק לאהר
הימלכות ב„ליגה הערבית“ שעבר-הירדן חבר בה. ברגע זה דיינו אם נאמר שכל
הערבים (!!), ככל הבריטים, מסכים מאד לחווה שנתחם בלונדון, וכי לעת
עתה מציאותה של העצמאות מספקת כדי להעמיד-בצל את החלומות — שאולי
הם בני הגשמה, ואולי משוללי ממשות הנם — בדבר אחדות ערבית פוליטית,
הרבה יותר רחבה ומהודקת.

סעיפי הבטחון, ההגנה והצבא

בחווה בריטניה - עבר-הירדן 1946

להלן מובאים כאן הסעיפים בעלי התוכן הצבאי והגנתי מתוך התעודות
שנתפרסמו ושעליהן יתבססו מעתה גם עצמאותה של עבה⁴) וגם הברית הבריטית-
עבר-הירדנית. האמת ניתנה להיאמר, כי הסעיפים הללו הנם בתעודות הללו לא רק
חלק גדול מבחינה כמותית, אלא הם גם עיקר תוכנם.

סעיף 3: מוסכם הדבר בין הצדדים הרמים עושי-החווה, כי האחריות
להחזקת הסדר הפנימי בעבר-הירדן וכי, — במסגרת התנאים שפורטו להלן בסעיף
5. — להגנת עבר-הירדן בפני תוקפנות מתוך, הם חלקו של הזד רוממות אמיר עבר-
הירדן.

סעיף 5: אם יהא אחד הצדדים הרמים עושי-החווה נתון במצב של פעולות-
איבה כתוצאה מהתקפה מזוינת ע"י צד שלישי, הרי הצד השני יבוא מיד, — אמנם,
המיד בגבולות האמור בסעיף 12 (בדבר ההתחייבויות בפני הסתדרות האומות-המאחדות
— המערכת) — לעזרתו, כצעד של הגנה-עצמית קיבוצית. במקרה שתהא סכנה במישרין
של התחלת פעולות-איבה, יתאמו ביניהם הצדדים הרמים עושי-החווה מיד את אמצעי-
ההגנה הנחוצים.

2) הרמז, הגלוי למדי, יכול להתיחס רק להתנגשויות בין נאמני השושלת הסעודית
לבין אלה של ההאשימות, כשבריטניה עומדת לימין האחרונים; או למצב כללי פרוץ העלול
להשתרר בין שבטי צפון-נגיד באם תבוא תקופת תהוירובוהו פוליטית בערב עם הסתלקותו
של אבן-סעוד הישיש.

3) הדברים נכתבו לפני המלכתו של האמיר עבדאללה. — המ ע ר כ ת.

סעיף 6: כדי לאפשר את מלויין של התחייבויות הגומלין, שצוינו לעיל בסעיף 5, הסכימו בנייהם הצדדים הרמים עושיהחווה לתקנות שנקבעו בתוספת לחוזה הנוכחי.

התוספת, שצורפה לחוזה בריטניה—עבר הירדן משנת 1946, אינה, בעצם, אלא מה שנקרא בלשון השיגרה הדיפלומטית הסכם צבאי; לפיכך מן הראוי לתתה כאן במילואה.

ה ת ו ס פ ת

סעיף 1: הוד-מלכותו המלך רשאי להחנות כוחות מזוינים בעבר-הירדן, במקומות חנייתם ביום חתימת החוזה הנוכחי ושאר מקומות אשר יוסכם עליהם; והוד-רוממותו האמיר יתן את כל ההקלות הנחוצות לשיכונם והחזקתם, לרבות להחסנת תחמושתם ואספקתם, והחכרת כל שטחיהקרקע שיידרשו לכך. — כל זכויות פרטים על קרקע כזאת, — יופקעו, לכשיידרש הדבר.

סעיף 2: הוד-רוממותו אמיר עבר-הירדן יתן הקלות בכל זמן לתנועתם ואימונם של הכוחות המזוינים של הוד-מלכותו המלך ולהובלת אספקת הדלק, כלי-הזין, התחמושת ושאר חמרים, הנדרשים לכוחות הללו, — באויר, בכבישים, במסילות ברזל, בדרכימים וצינורות-נפט, ודרך גמלי עבר-הירדן.

סעיף 3: כוחותיו המזוינים של הוד-מלכותו המלך יהיו זכאים להשתמש במערכותיהם שלהם לתחבורת-הקשר, לרבות האלוט.

סעיף 4: הוד-רוממותו אמיר עבר-הירדן ישמור, יקיים ויפתח במידת הצורך, מתוך התיעוצות עם ממשלת הממלכה-המאוחדת, את הנמלים וקווי-התחבורה שבעבר-הירדן והחוצים אותו, הדרושים לתנועתם התפשית והחזקתם של הכוחות המזוינים של הוד-מלכותו, והוא יפנה אל הוד-מלכותו, שיסייע בידו, ככל אשר יידרש לתכליה הזאת.

סעיף 5: הוד-מלכותו המלך יחזיר לקופת הוד-רוממותו האמיר את כל ההוצאות שיחולו על ממשלת הוד-רוממותו בקשר להמצאת ההקלות שהוזכרו בסעיפים 1, 2 ו-4 של התוספת הזאת, והוא יתקן — או יפצה — כל נזק שמקורו בפעולות הכוחות המזוינים, של הוד-מלכותו, פרט לנזקים שייגרמו בפעולות צבאיות אשר ייערכו בהתאם לסעיף 5 של החוזה הזה, כתוצאה מהתקפה על עבר-הירדן.

סעיף 6: עד שיעשה הסכם בין הצדדים הרמים בעלי-החוזה, שיגדיר את פרטי חסינותם של כוחות הוד-מלכותו המלך שבעבר-הירדן לגבי עניינים שבשיפוט ובמסים, יוסיפו הללו ליהנות מן החסינות לגבי דברים אלה הנהוגה כלפיהם כיום.

סעיף 7: הוד-מלכותו המלך לא יבוא בכל חביעה שהיא בדבר מסים וארנוניות עבר-הירדניים כל שהם על מקרקעין הנחזרים ע"י הוד-מלכותו, או השייכים לו, או על המטלטלין שלו, לרבות תשלומי-המכס על סחורות המובאות או מוצאות ע"י הוד מלכותו או למענו.

סעיף 8: הוד-מלכותו המלך יתן סעד כספי להוד-רוממותו האמיר בכיסוי הוצאותיהן של היחידות הצבאיות אשר לכוחות האמיר, ככל הנדרש להבטחת מטרותיו של הסעיף ה-5 שבחוזה. על עצמתן של יחידות כאלו יוסכם בכל שנה ע"י הצדדים הרמים עושיהחווה. והוד-רוממותו האמיר יתן לבא-כוחו של הוד-מלכותו בעבר הירדן את האפשרות לעמוד על כך שהסכומים הללו יהיו מוצאים לתכלית שלה נועדה.

סעיף 9: כיון שרצויה זהות האימון לאורח-הפעולות בין הצבאות עבר-הירדני והבריטי:

(1) יעמיד הוד-מלכותו המלך את כל הקצינים הבריטיים, אשר שירותם יידרש, כדי להבטיח את יעילות היחידות הצבאיות של כוחות האמיר;

(2) הודי-מלכותו המלך:

(א) יתן להודי-רוממותו אמיר עבר-הירדן כל הקלה אפשרית להשתלמות הצבאית והאווירית של קצינים עבר-ירדניים בבתי-הספר להדרכה מיסודם של כוחות הודי-מלכותו;
(ב) יספק נשק, תחמושת ציוד ומטוסים ושאר חומרי-מלחמה, בשביל כוחות הודי-רוממותו אמיר עבר-הירדן.

(3) הודי-רוממותו האמיר:

(א) יכסה את הוצאותיהם של ההדרכה והציוד שהוזכרו בסעיף (2);
(ב) ידאג לכך שיוגם וכן ציודם היסודי של כוחותיו לא יהיו שונים בטיפוסם מאלה של כוחות הודי-מלכותו המלך;
(ג) ישלח את כל אלה מאנשי הצבא שבכוחותיו המסוגלים להשלה לחיזה לא-יץ לתכלית של אימון — אל בתי-הספר, האולפנים ומרכזי-האימון הצבאיים מיסודם של כוחות הודי-מלכותו.

ס 97: לפי בקשת אחד מהם יועצו ביניהם הצדדים הרמים עושר-החוזה, בכל עת שתדרש, כדי לשקול אם רצוי להכניס, לפי הסכם, שינויים כל שהם בתקנות ה תוספת הזאת, כדי להגשים את תכליותיה הגשמה שלימה יותר.

אפשר שיש בסעיפיהם של החוזה והתוספת, — מלבד ערכה הכללי המקובל של הלשון הדיפלומטית השגורה, — גם כמה נקודות הטעונות ביאור מיוחד. כך, למשל, מתמיה במקצת הבטוי, החוזר ונשנה (משמע, שאיננו מקרי) בדבר "היחידות הצבאיות שבכוחות האמיר" — שהן הן שבריטניה תכסה את הוצאותיו (סידור, שנדמה, כי לגבי מדינה עצמאית לא היו לו אח ודוגמה למן המאה ה"ח, כשנסיכים גרמנים היו משכירים את גייסותיהם לשירות הבריטי באמריקה, למשל). אפשר שהכוונה כאן לחלקו הצבאי (כיום — רובו המכריע, תשעים אחוז ויותר) של "הלגיון הערבי", — לעומת חלקו המשטרתי ("משטרת-ערים") והג'נדרמריה ("משטרת-מחוזות"), כי החלק הצבאי הזה הוא שיצטרך לשאת בקיום תקנות סעיף 5 הנ"ל. ואין פירושו של דבר, אלא שצבא עבתי כולו, המנופח כ"כ לעומת צרכי הארץ הקטנה (אין כיום מדינה בעולם שתקיים יחס כזה בין צבא לאוכלוסייה, כארבעה למאה), נמצא מעתה בתלות שכרו וקיומו מברי-טניה הגדולה. וזה, כמובן, בלי להביא בחשבון את "חיל-הספר לעבר-הירדן", שדמי החזקתו באים מבריטניה ומארץ-ישראל. כפי שכבר צוין ב"מערכות", צריך היה הישוב העברי שבארץ-ישראל, — נוכח ממדים אלה של "הלגיון-הערבי" ולמען קיומו של שיוון יחסי אתו, — להתחזק בימי שלום לא בריגדה מוגברת בלבד, אלא לפחות דיביזיות רגלים שלמה, בתקן-המלחמה המלא, ונוסף על כך בריגדת-שריון. סעיף 9 של התוספת (זה שבכוחו כבר הכריזו אברהם-יפחה האשים, ראש ממשלת עבתי ומיניסטר-ההגנה שלה, כי נוסף להיותו הטוב והמצויד שבמזרח-התיכון, ייהנה צבא עבר-הירדן בקרוב גם מעוצמה אווירית משלו) מכוון, בין השאר, לקיים מונופולין בריטי בהכשרת קצינים עבר-ירדניים ובהשתלמותם. המדובר על "ההקלות והאפשרויות" שיתן האמיר דין לאפשר — במידה שבריטניה תחליט על כך — הקמתם וקיומם של בסיסי-אוויר-וצבא בכל היקף שהוא. מבחינה אובייקטיבית, במידה שאין מביאים בחשבון בלתי-אמצעי גם את ארץ-ישראל, באים כאן בחשבון, בראש וראשונה, איזורי-מה בשכנותה הקרובה של עקבה הנמל — מצד אחד, ושטחי המדבר-למחצה והמדבר הגמור שבראשיו "הפרודור" אל עבר עיראק, ובסמוך לו, — מצד שני.

עוֹזָה וְעִקְבָּה

לרגלי המשא ומתן לפינוי הצבא הבריטי ממצרים, נתפרסמה ב„אימאג“ שבקהיר רשימה בשם הנ”ל, שאף על פי שאין בטחון גמור בכמה מן הפרקים שבה, מכל מקום כדאי ליתן כמה קטעים מתוכה. האופייניים לשיקולים המנסרים כעת בחלל עולמן של המדיניות והעתונות במזרח-התיכון.

מאז מסעי־הצלב נחשבה עוזה, יחד עם אשקלון, כ„מפתחה של מצרים“; בעצם שימשה מפתח כזה גם לאלכסנדר מוקדון, ועוד לפרסים שקדמוהו. לעומת זאת שימשה מאז „מפתחה של ארץ־ישראל“ לגבי הבאים ממצרים; כך, היתה העיר הארצי־ישראלית הראשונה אשר נלכדה ע”י נפוליון במסע סוריה שלו. מלחמת העולם הראשונה הבליטה הרבה את עוזה; בהיותה סלע־המחלוקת של שלוש מערכות, שימשה אחת הנקודות הבצורות ביותר בקיום התורכיים הגרמניים.¹

השיקולים, שמלפני שלושים שנה שיוו לעוזה ערך חיוני להגנה על ארץ־ישראל, הם המשום לה עכשיו תפקיד חיוני במערך החדש הצפוי של הכוחות הבריטיים במזרח־התיכון. יש לה, לעוזה, מים כדי צרכיו של חיל־צבא גדול. הסביבה — אין כמוה לאיכסון מתנות ושדות־אוויר. עוזה חולשת על דרך־החוף החשובה ביותר, המובילה מצרימה. כל החיל הנגיד זילנדי וחלק גדול מן החיל האוסטרלי, שהופעל במלחמת העולם השניה במזרח־התיכון, שוכן ואומן בשעתו בסביבות עוזה. המחנות העצומים, שניבנו בשנות המלחמה הראשונות, הורחבו אח”כ, והשתמשו בהם חילות־ברית שונים (בין השאר — גם הקורפוס הפולני השני). „אונרא“, אשר השתמשה במהנות אלה במשך תקופת־מה, פינתה אותם, בזמן האחרון כדי לשוב ולפנות את המקום לצרכי הצבא. אפשר לומר, בבלי חשש טעות, כי המחנות שבחבל עוזה, שכבר הפכו למיתקנים של קבע, מספיקים כדי שיכון חמשים אלף איש במישור שאורכו 50 ק”מ בערך שרוחבו כ־20 ק”מ, בין ההרים החרבים של פנים הארץ לבין דיונות החול, השוממות גם הן.

חיל התעופה אינו מתכוון להתנות בחבל עוזה אלא מפציצים קצרי טוה־פעולה. אך פרט לעובדה ששיקולים כלכליים אוסרים להפוך שטח גדול יותר של אדמה הניתנת לעיבוד לשדות־אוויר הגדולים, הנחוצים למפציצים ארוכי־הטווח, הרי המתקנים שבחבל לוד, שהורחבו במידה ניכרת בזמן האחרון, גראים כמספיקים לשכן בהם מטוסים בעלי טוהי־פעולה מרוחקים. (כידוע, פעלו אוירודרומים שבחצי הדרך בין לוד לעוזה פעולה רבת ערך להפצצות במדבר המערבי כבר בקיץ 1942, וכן לפעולות בבלקן — המערכת).

אם שאלת התקנתם של מחנות אויר בסביבות עוזה, תלויה רק בשיקולים איסטרטגיים וכלכליים, — הרי שאלתו של נמל עוזה היא בעיה טכנית ממדרגה ראשונה. ברור הוא, כי אין עוזה יכולה להיות נקודת מעוז איסטרטגית אמיתית, כל זמן שיהא הכרח להעלות את התגבורות והציוד בנמלה של חיפה. הצפונית הרבה יותר, ולהוביל אח”כ בכבישים או במסילת־ברזל, שיכולתה אינה מספקת. הנמל הקטן, 4 ק”מ מעוזה, מכוסה כולו בגבעות־חול געות, והעגינה הפתוחה בו כרוכה בסכנות.

התנאים לבניינו של נמל־קבע אינם נוחים ביותר. בכ”ז מביאים בחשפון תכניות לבניינו של נמל מלאכותי מערבה מעוזה, שאפשר יהיה לנקות פעם בפעם ולהחזיקו במצב חיפה לשימוש במשך עשיריית שנים לפחות. עד שזרמי הדרום שבים לא יסתמרו מחוש בחולותיהם. נמל חדש זה יהיה אז קשור אל איזור המחנות ע”י מסילת־ברזל, שתחצה את הדיונות.

* * *

(1) עיין בקובץ „מחנות“ במדור „בשערי ארץ־ישראל“.

באר-שבע, שחשיבותה האיטרטגית אינה פחותה משל עזה, חולשת על דרך-חוף המובילה אל פורט-סעיד, ועל דרך פנים הארץ, המובילה לישראל אל התעלה, עם הסתעפות הפונה אל סואץ העיר. אך בשעה שההסתעפות לעבר סואץ אינה אלא שביל משבילי המדבר, הרי את הדרך ישמעאלית—באר-שבע, הפכו בשנות המלחמה לנתיב-עורק למכוניות⁽²⁾. באר-שבע, מימיה מועטים כל כך, שנדמה כי אין כל אפשרות לקיים בה בקבוע כוחות יזכרים. ההכנות שמסביב לבאר-שבע מצמצמות במיתקנים המאפשרים להעתיק לשם, לפי אות-אזעקה ראשון, כוח מספיק לאורך הכביש המצויין, בן 50 ק"מ, המקשר את עזה עם באר-שבע. מסלולי המראה אשר נקבעו בבאר-שבע כבר יש בהם כדי לאפשר פעולה של מפציצים קלים משני הבסיסים גם יחד.

* * *

יותר מעזה מצויה עכשיו עקבה, במצב שאינו הולם כלל את פירסומה ואת חשיבותה האיטרטגית. זוהי עיר-חוף מנוונה קטנה, שאוכלוסיה — מאות מספר של דייגים, המצוטפפים מסביב לחורבה למחצה של מצודה תורכית. אך מצבה הגיאוגרפי מיוחד במינו. זהו הנמל הקרוב ביותר למזרח הים התיכון, — והנמצא, עם זה, מחוצה לו — העומד תדיר לרשותו של הצבא הבריטי. המעגן שלו מוגן בידי הטבע, ואין מכשולים רציניים להקים שם נמל ממדרגה ראשונה.

עקבה, השוכנת בעצם בתוך השטח של עבה⁽³⁾ (כידוע סמוכים זל"ז שני הפתחים הצרים, מספר ק"מ כל אחד, של ארץ-ישראל מזה ועבר-הירדן מזה, לחוף מפרץ עקבה, — המער) הנה קשורה ע"י דרך חלישה עם עמאן (מעבר לזה עם עמאן ורשת הדרכים של ארץ-ישראל ושל סוריה וכביש בגדד. — המערכת) ועם מסה"ב ה"חגי'אזית". סלילתה של דרך מעין זו מן החוף הארצישראלי של המפרץ עד לבאר-שבע היא דבר קשה. אך לגמרי לא קשה כמו, למשל, סלילת כביש בורמה בשעתו. קודם-כל, עתידה דרך חדשה כזו להיות קצרה לאין ערוך יותר, כי — זהו אחד הגורמים החשובים ביותר בסיטואציה האיטרטגית כאן, — אין כלל, באיזור הגבול המצרי הארצישראלי, מרחקים הראויים לצייון במסגרת מושגים של המלחמה החדשה. דרך חדשה באר-שבע—עקבה, שכפי הנראה ויתכן מאו"י שבניינה יבוצע השנה, לא יהיו בה יותר ממאתיים ק"מ, שרק 50 ממנה יעברו דרך חבל הררי וקשה. את המרחק עזה-עקבה (היינו: ים-התיכון—ים-סוף) אפשר יהיה, איפוא, לעבור אז במכונית טובה ב-5 שעות בערך — היינו: בזמן מועט יותר מן הנדרש לאניה למעבר התעלה.

יש לחשוב שהמחנה הצבאי, שמתכנים אותו ליד עקבה, לא יהיו לו אותם ממדים שיש למתקנים של סביבת עזה. קודם כל דלים שם המעיינות והבארות; ושנית — אקלימה הוא אקלים של ג'הינום. אבל עקבה תהיה בודאי בסיס אוירי למפציצים קלים, כיון שנעשה רק עכשיו הסכם עם עבה⁽⁴⁾, הנותן לחיל-האוויר-המלכותי בשטחי עבה⁽⁵⁾ אותן הזכויות עצמן שיש לו בארץ-ישראל.

עזה — לצבא-הבריטי, — ועקבה — לצי הבריטי — עם באר-שבע כתחנת-ביניים מבוצרת שבין שתיים אלו — יש בהן כדי להוות קו של 300 ק"מ בערך, הנמצא במרחק ממוצע של 250 ק"ג מן התעלה, ממש כאילו היו חילותיה של בריטניה שוכנים בפורט-סעיד ובסואץ.

(2) עיין במערכות ב-ג, הרשימה "כביש א"י-מצרים", מאת ה' רזילי.

שבטיה הסוררים של דרום-פרס

נוכח האשמות-הגומלין בדבר מתן זיון למורדים בפרס (בצפון-המערב — או בדרום) ע"י מעצמות מתחרות, יש עניין בהגבתו של סופר "הטיימס" הלוונדוני, — שביקר לא מזמן בפרס, — ובתיאורו את מצב הדברים מן הבחינה הבריטית — המ ע ר כ ת.

שמועות חסרות-שחר נפוצו בזמן האחרון בחלקים מסויימים של העתונות הפרסית, שהממשלה הבריטית עסקה ועוסקת בטיפוח רוח המרי והתסיסה בקרב אנשי-השבטים ואפילו מספקת להם כלי-נשק, והלא מזה מאה שנים ויותר הציבה הממשלה מטרה לעצמה למנוע את סחר-הנשק במזרח-התיכון, פרט לממשלות תקינות ויציבות — ולו רק משום שדרכם של כלי-זין "לשוטט" מיד ליד לפי הצרכים הכלכליים והמדיניים המקומיים השונים, ועד מהרה צצים הם ומופיעים במקומות בלתי-צפויים ובלתי-נוחים כלל: (1).

ריזה-שאח המנוח (שהודח מכסא-המלוכה בשלהי 1941) עשה כמיטב יכולתו להשכין סדרים בקרב השבטים; אך תקו המחמיר שנקט — באסרו עליהם את גדי-דויתיהם הרגילות בתורם אחר מרעה לצאנם ובקרבם, ובגורו עליהם להתיישב תישי-בות-של-קבע במקום ששם מצאתם יד-השלטון — הביא לידי התרוששות לא רק את השבטים עצמם, אלא גם את הארץ כולה. כתוצאה מכך, הרי המשטר הרפוי אשר הוקם ע"י ריזה-שאח, בהיותו משולל יסודות כלכליים, נסתלק עם הסתלקותו של הלז מן המלוכה. ועוד גורם החמיר את המצב חומרה יתירה, הלא היא התפר-קוּת-ארגונו של הצבא הפרסי, שבאה בעקבות התמורה הנ"ל (ושל הטלטלה הגדולה שטולטל צבא זה ע"י הבריטים בדרום והרוסים בצפון בשעת כניסת חילות-הברית לאירן), והעובדה כי הוא הפסיד אלפים מן הרובים החדישים שלו, שעברו לידיהם של השבטים פורעי-החוק ביותר. ובשעה שסמכותה של הממשלה המרכזית נתערערה במידה רבה, בה בשעה גדל כוחם הלוחם של השבטים, אחדים מראשי-השבטים, אשר לפני כן היו נתונים להשגחה בטהראן, שוחררו; ועד מהרה אירעו מהומות קשות בפרס (הכונה גם פרסיסתאן, בדרום מערבה של פרס), וכן באיזורי דאשטי-זסנגיסתאן, ומעל לכל — בכורדיסתאן הדרומית (2). אייסדרים אלה — הסבו ענין ודאגה במישורין לממשלה הבריטית, הואיל והיתה בכך סכנה למשלוח העזרה בשביל רוסיה דרך פרס. בשעה שהפעלתה של מסה"ב, מן המפרץ-הפרסי לטהראן, נמסרה עד-מהרה לידיים אמריקאיות, נשארו החילות הבריטיים האחראים לבטחונן של כל מסה"ב, וגם לבטחון הדרכים, שלאורכן נעו שיירות-המכוניות לעבר רוסיה. את התחבורה בכבישים שבמערב צריך היה להבטיח פני אומי הכורדים; בסיסים בריטיים ואמריקאיים חשובים היו מוקפים שבטים ערביים שבחזוּיסתאן; בשעה

(1) דוגמה מעניינת למקרים מעין הנ"ל משמש המצב בתקופה המאוחרת יותר של מאורעות 1936-39, בגבור השמועות שממשלת תורכיה מתעלמת בכוחה מהברחת נשק ממזרח ארצה לארץ-ישראל, מתוך הנחה שבדרך זו — בשל מחיריהן ה"מופקעים" שבארץ, יתפרקי ממילא שבטי הכורדים הסוררים שבתורכיה מחלק ניכר מרוביהם... נמצא, שהישוב היהודי לוקה בשל דברים שבין תורכים לכורדים. — המ ע ר כ ת.

(2) כורדיסתאן הדרומית — בהרי מערב-פרס, מול הקטע המרכזי של הגבול העיראקי.

שבת שקאי — יושב מסביב לשירו ובושיר, במערב פרוסיסתאן, והוא גדול שבטי הנוודים מהמוצא התורכי אשר בפרס (מונה כ-300,000 נפש).
 שבטי הבכטיארים החזקים — מרכזם בהרי כוויסתאן ולעבר איספאהן.
 שבטי הלורים והכורדים — מרוכזים בהרי המתוזות הנקראים ע"ש שבטיהב.

שבטי פרוסיסתאן נגעה בקצה האחד, בדרך בושיר ובקצה השני — בשדות הנפט, החיוניים להנהלת המלחמה.

הבעיה החשובה ביותר היתה שטחה של פרוסיסתאן. בתחילת 1942 היו אי-הסדרים שם המורים כל כך, שבטליון בריטי נשלח אל ג'ס-סאראן, מקום שבו נמצא אחד החשובים שבמעיינות הנפט. אך עוד יותר מדאיגות היו השמועות על הקשר בין כמה מראשי הבכטיארים, — שלזמן-מה כרתו כמין בריו; ביניהם — ולבין שנים או שלושה גרמנים, שהיו משוטטים על פני הארץ בתחפושת. הממשלה הפרסית לא יכלה להטיל את מרותה; ונסיון, שנעשה לפרוק את הנשק מעל שבטי הקסאני, נסתיים בפירוק-נשקה של הפלגה הפרסית אשר הוטל עליה; התפקיד הנ"ל.

בקיץ 1943 נלכד חיל המצב הפרסי בסמירול על כל זינו וציודו. הממשלה הפרסית פתחה אז במדיניות של פיוס, אשר הקלה באורח זמני על יחסיה עם אנשי-השבטים, אולם לא היה בה כדי לעזור לבעלי-הברית. לבסוף, כדי לכוונן בטחון בשביל עורקי-השיירות של האספקה לרוסיה — הוכרחו השלטונות הבריטיים לשאת-יולתה כמיטריץ עם נסיר, מראשי-השבטים של הקשגאי; הלז הסגיר את הגרמנים אשר בתחומיו ובשכר זה קיבל שטר-מחילה לעצמו, שפטרן מעונש על עבירותיו הקודמות נגד בעלי-הברית.

עיקר הצרה הוא, שעד שיאורגנו מחדש ארגון ראוי כחותיה המזוינים של הממשלה הפרסית, אין הממשלה מסוגלת להטיל את מרותה על רבים משטחי-השבטים; ואף כשאפשר יהיה להטיל מרות זו, יקשה בכל זאת, להשליט מצב של בטחון אמיתי, ולישב בדרך צודקת את העניינים עם השבטים; והכרח הוא שאנשי-השבטים יהיו משוכנעים, כי ממשלת-טהראן אינה לפי מהותה ממשלת דיכוי בלבד. אכן, ראשית-דבר חייב הצבא הפרסי להשליט את סמכותה של הממשלה; אבל בעקבות החיילים צריכים לבוא רופאים, מורים ופקידים שישיכילו לכבוש את לבם של אנשי-השבטים לאורח-חיים של ישיבת-קבע יותר, ולסלק את הפיתוי, בן-הדורות, לשפר את חלקם ע"י פשיטה-בגדוד.

ר ש י מ ו ת ק צ ר ו ת

חזיונות של פריקת עול בצבא האמריקאי בגרמניה

מקומות „החלה לפגוע בשמם הטוב של קחי" לות האלה". על כן פקד הגנרל מקנרני, שהוא המצביא על „זירת אירופה" שבצבא ארה"ב, על כל מפקדי היחידות, „לשקוד על חידוש המשמעת, דבר שמעכשיו הוא תפקידם הצבאי החשוב ביותר". תקנה זו באה אחרי שקציני הרפואה של הצבא הציעו הצעות בדבר רי בוי התירגול ועימול הגוף, כדי למעט בין החיילים באירופה את אחוז המחלות המניעות שעלה במוצע ל-11 מקרה כשנה בין כל 1000 איש. בראש ראישה תלה את קולר התנוונותה של המשמעת. בצבא בחיסול המהיר מדי של חטיבות הצבא שהיו באירופה, בחי לופיאנשים תכופים יותר מדי בתטיבות, וכ בואם של משלוחי מילואים חסרי-גסיון. הוא מנה את האמצעים הבאים להרמת הרוח הצבאית וחיווק המשמעת. א) תכניות אימונים חדשות, שיניחו לחיילים פחות פנאי ופחות מרץ להסתכך בצרות; ב) „כיבוי-אורות" ב

כמה מן הידיעות שהפתינו וזיענונו אח ציבורינו לאחר סידרה של „מקרים" קשיי הרושם שבמחנות הפליטים היהודיים בדרום גרמניה, עוררו בלי משים את המחשכה בדי ברי הטיבות שיכלו להביא אנשי צבא של ארה"ב לידי שיכחת מטרותיה של המלחמה האחרונה ועקרונות המשמעת והסדר הצבאי ולהתחברות עם יסודות מפוקפקים מקרב ה אוכלוסייה הגרמנית, לדחיקת רגלם של הניד חיים היהודים ולפגיעה בכבודם. בסיכוחי חצ בו של צבא הכיבוש האמריקאי, אשר נתפר סמו בעתותה הצבא שבארה"ב באפריל ומאי ש. ז. יש משום מתן תשובה חלקית על הש אלות האלה.

בסוף אפריל נאלץ הגנרל יוסף ט. מקנרני להכריז על שיבה למשטר של חיי קסרקטין ותגבורת תרגול בכיכרה-התירגולת, כדי לה ציב תריס בפני „התנוונות המשמעת בקרב הגייסות שבאירופה", כהגדרתה, אשר בכמה

שעה 23.00 לכל החיילים, פרט לבעלי תעודות הנהגות טובה; ג) פיקוח חמור יותר על כלי נשק, משפט צבאי על נשיאת נשק שלא כחוק; ד) פיקוח נמרץ יותר על מחלות מידיות; ה) עונש מהיר על פרענת חוק או פגיעה באזרחים. נוסף על כך נתחייבו כל אנשי הצבא להחייב בשעה שבע בבוקר.

הגנרל מקנרני הפריך את רמזי העתונאים, כי ירידת המשמעת באה כביכול משום חתי רותיהם של הקומוניסטים, המתנכלים לפגום את יעילות הצבא. לדעתו, היה זה פרי תהליכי הדמוקרטיזציה, וענין שעל הצבא לבדו לספלו בו. לדבריו, מתקרבת כעת "זירת אירופה" למצב של יציבות שהדעת סובלתה, שבו אין עוד מקום לתירוצים ש"מפני מהירות חילופי החיילים והקצינים", אי אפשר לעשות פעולות של ממש כדי לעקור חזירות שליליים. הוא טיפס, כי "המשך הסובלנות גבני עבירות שבמשמעת ייחשב לסימן של כשלון המפקדים".

כעדות לנפילת הרוח הצבאית וירידת המשמעת ציין גנרל מקנרני את החזיונות הבאים: א) השתתפות בשוק השחור ושכרות מופרזת; ב) ריבוי העדרות מן המחנות בלא נטילת דשות, ושאר הפרות משמעת באחוז מופרז; ג) ריבוי תאונות מכוניות; ד) ריבוי מופרז של מחלות מיניות; ה) העדר כללי של דרי-

כות ונוי במראה האנשים ושל קיום מצוות נימוסין של הצבא (הצדעה; ו) נטיה להתלוננות על שלטונות הצבא ועל חובות החייל. קצין הפיקוח הרפואי למחלות מיניות ב"זירת אירופה ציין, כי אחוז התחלואים הללו עדות חותכת היא לירידת הרוח הצבאית והמשמעת. מן הממוצע של 52 מקרים על כל אלף איש עלה האחוז באיזורים מסוימים, עד כדי 427 על כל אלף והוא הוסיף: "אין ערובה, כי האחוז לא יגדל לכשיחמיר המסור במזון ותגבר נכונותן של החבורות למכור עצמן בעבור שוקולדה וצרכי חיים שיש לחיילים. התרופה היא: להגביר את המשמעת, תוך הדגשת התירגולת, המיסקרים, המיפקי דים, הקפדה בעניני הנימוסין, תירוש ההתייצבות במפקדי שחרית וערבית. הדברים ה"אלה לא זו בלבד שירחיקו את החייל המתבל מן הרחובות אלא גם יחדשו בו את גאוותו החיילית.

אך עם כל חשיבותם של הגורמים שצוינו כאן, אין להתעלם גם מן הרקע הכללי של רוח אנשי הצבא האמריקאי, אשר לחמו באומץ רב, אלא שלרובם לא נתבררו מעולם מטרות המלחמה וסיבותיה העמוקות יותר, ומשבא השלום, היה להם כל השירות לזר. — לצד זה של המצב עוד יצטרפו "המערכות" לתזור ולטפל בו.

קרבת מולך-המלחמה

מושג יותר מוחשי, על קצב העליה של היקף הקרבות במלחמות העבר וזמננו אפשר למצוא ברשימה הבאה של מקרי המוות שנג-

מספר חדשי פעולות-הקרוב בשל קרב	סה"כ של מקרי-מות בקרב-ופצועים מדי-חודש	המלחמה
80	4.044	מלחמת העצמאות (1775—1782)
30	1.877	מלחמה נגד בריטניה (15—1812)
20	1.721	מלחמת-מכסיקו (48—1846)
48	110.070	מלחמת-האזרחים (65—1861) (אבידות-הצפון)
48	74.524	מלחמת-האזרחים (65—1861) (אבידות-הדרום)
4	345	מלחמת אמריקה-ספרד (1898)
19	50.510	מלחמת-העולם הראשונה (18—1917)
44	201.367	מלחמת-העולם השנייה (45—1941)

מתוך כל הנ"ל אפשר לראות, כי שפך הדם האיום ביותר — לעומת גודל האוכלוסיה — נגרם לארה"ב, במלחמת האזרחים הממדר שכת. לפי שאם גם עלו במלחמה האחרונה אבידות צבא ארה"ב על אבידות הצפון והי דרום גם יחד ב־65—1861, הרי מבחינת היחס האחוזי למספר התושבים הכולל, פחותה היתה הפעם "תמותת-הקרוב" מבאותה מלחמת-אזרחים אכזרית.

מן הראוי לציין עוד, כי עיקר שפיכת דמם של האמריקאים היתה, לאחר הכל, על אדמת אירופה הישנה — ובשמי-אירופה (772.626 נפגעי-יקרב, ובכלל זה 160.045 מתים — באירופה ואפריקה, לעומת 170.596 בכל זה 41.322 מתים — בניירת האוקיינוס הדי שקט. אכן, תוך המספר הכולל של 943.222 נכללו גם 114.205 שבויים וכן 56.867 נעדרים. הממוצע של האבידות הכוללות באירופה ב־7 חדשי הקרבות האחרונים היה 59.000 ובדצמבר 1944 — השיא — 81.000.

אין צורך לפקפק בשלימות-המספרים מימי מלחמת-העצמאות (ובמידת-מה גם מלחמת 1812), עת פעלו לא רק חטיבות-צבא סדירות, אלא גם מיליציות לרוב, וגם תבורות בלתי-סדירות לגמרי. אך, בסופו של דבר בולטת העליה העצומה במספר הנהרגים והמתים מפציעיהם — דבר, שבראש וראשונה, שהוא כמובן, תוצאה של העליה העצומה בהיקף-הצבאות (לגבי ארה"ב — מימי מלחמת-העצמאות ועד למלחמה האחרונה — עליה ב־שיעור יותר מפרימא! ואולי גם פרימאטים!) אך יש לזכור, כי מספר הפצועים הנשארים בחיים — וכן אחוזם — עליה כלי ספק הרכה יותר מפני דרכי הריפוי החדישים, המקטינים מאוד את אחוז המתים מפציעיהם.

עם זאת יש לזכור עוד, שבמלחמות-העבר היו לעמים חללי המחלות והמגפות למי-גידון עולים הרבה על קרבות-הקרבות. והנה, בעשרות השנים האחרונות חלה, מבחינה זו, תמורה מכרעת — ובצבא האמריקאי, אולי יותר, מבכל צבא אחר.

לקראת „בטחון-אזרחי“ בריטי-ערבי במזרח-התיכון

המאמצים המתמידים של ועד-ההגנה אשר לארצות-הברית ולקודה להביא בהורגה לירי אחידות-היגיון בין שתי הארצות — צריך שתהא להם הקבלה במזרח-התיכון, אשר בו, מן הדין שצידוד-המגן המצרי הוא אשר ייחשב בתורת אבי-דוגמא תקין למדינות הארץ זור כולו.

מובן שה"צידוד המצרי" אינו אלא צידוד הבריטי של צבא-מצרים, ובנוסף לכך כמה טפוסים-נשק וצידוד אמריקאיים שגם צבא-ברית-טניה משתמש בהם. באופן שמשמעות-ההמלצה המצוטטת — האחדות צבאות המזרח-התיכון הערביים (בכלל זה — טוריה והלבנון, שיסוד זיונם היה אחר), — כענפי הליכוד העולמי של כוחות הקיסרות, ליתר יעילות בשתוף הפעולה בינם לבין בריטניה, ובקשר עם זה — עיין הרשימה „גוש-צבאות אחידים בעולם“, (בחובי „מערכות“ ל־ג'ל־ד; עמ' 108), שהמגמה שצוינה בה משתקפת עכשיו גם לגבי ארצות ערב החוסות בצל בריטניה.

בימי יוני האחרונים נתפרסמה מטעם „יר גייטר פרס“ האמריקאית, הידיעה, כי מקור דיפלומטי (אמריקאי או בריטי?) בחושנגטון העיר, בענין הידיעות ממצרים על האפשרות שכתוצאה מה"מ"מ המתנהל יוקם „ועד הגנה אנגלו-מצרי“, „בדומה לוועד ההגנה האמריקאי הקנדי הקיים“, — כי אכן עלול סידור כזה להוות את המסגרת להגנת המזרח-התיכון, ש־יהיה בה כדי לסייע להבטחת יציבותו של אותו איזור.

לכך יש להעיר, שסידור מעין זה, שיהלום את מגמתו של „כינוס-המלכים הערביים“, יכול לשמש גם מוצא מהשלב הנוכחי של מו"מ בריטי-מצרי, בתתו צודה נאה להמשך השארותם של הכוחות הבריטיים בקודות ידועות במזרח-התיכון, בתור בעלי-ברייתו הקולקטיביים של המזרח-התיכון הערבי, אם רק יושג הסכם מעין זה עם מצרים — יש לשער כי הרחבתו תבוצע בהתאם לנ"ל.

כ־כ ציין אותו „המקור הדיפלומטי“, כי

כוח-הצי הבריטי במזרח הים-התיכון — בתהליך פירוקו ?

פקידי-כספים ומוחסנים אזרחיים של האר-
דמירלות הבריטית.

אנית-הסיוור "סיופרב" יצאה את נמל-חיפה לפני ימים מעטים, ולאחר שבמשך השנה ה-
אחרונה שהו שם כמעט בתמידות סירת או
שתיים מסקוודרון הים-התיכון, נראה כי לא
תוסיף להיות קשורה בחיפה אלא פלוטילה
אחת של ספינות-משחת (כשש מספרן, כר-
גיל).

הסה"כ של ידיעות אלה מפתיע למדי נוכח
המגמות לסילוק כל כוחות-צי בריטיים מ-
מצרים ומאזור-הסואץ. אין לדעת
עדיין האם כאן התגלות של איזה מפנה יסודי
במדיניות-הצי הבריטית לאורך-ימים, או שכאן
צירוף-מסיבות מקרי של זמן-המעבר, ושעוד
יתחדש כוח-צי בריטי ניכר יותר או בחיפה,
או בקפריסין או שמא בקירנאיקה? או
שמה, בכ"ז בפורט-סעיד?

עם חיסולו, מ-25 ביוני, של "מחנה-הצי"
שלרגלי הכרמל, מתבלט והולך תהליך חיסולו
של בסיס-הצי שנתקיים בשנות המלחמה ב-
חיפה. נסגרים והולכים גם מוסדות-צי אחר-
רים שפעלו בחיפה, וכבר נתחשל כמעט לגמ-
רי כל מנגנון תיקוני-הספינות שהיה ביטודו
של אותו בסיס (ראה את הצינון ב"צדור"-
הידיעות שבחוב' ל"גלד" של "מערכות", עמ'
120, בדבר החזרתו לקפריסין, ללא-החלפה,
של בית-המלאכה לבדק-הספינות).

בסיס-הצי אשר בבירות ייסגר כליל
עם סוף החודש, שהוא תחום-הזמן להוצאת
הכוחות הבריטיים מארצות-הלבנט, ואלו ב-
קפריסין לא יישאר אלא קציני-צי אחד,
כנציג קבוע, וכן מתפרק מנגנונו של "קציני-
הצי הקשיש לאזור-הלבנט", אשר כיהן בחיפה,
והמינוי עצמו יתבטל. משיצא את הארץ,
ביולי הקרוב, קפיטן הצי קורבט, שנשא ב-
תפקיד זה, יוסיפו לפעול בחיפה, רק מספר

מחירה של דיביזיה — מהו ?

הלהטות אחרי ניפוח ערכן הצבאי, ע"י
ריבוי תוארי-חטיבות, — גופלות, למעשה,
הרבה במשקלו הממשי (בכסף — וכערך צבאי)
של ציודן, ויש שהוצאות-ייצור קטנות
יותר (בבריטניה, למשל, ואולי גם בצרפת
ועוד) עשויות לצמצם את ההוצאות הכס-
פיות, מבלי לגרוע הרבה מן היעילות הש-
מושית של הציוד. מכל מקום משמשים המספ-
רים, שהובאו כאן, נקודת-מוצא נאמנה להת-
מצאות במושגי ההשקעה הכספית (והמקורות
הטכניים) לקיום חטיבות-צבא חדישות ויעילות.
המספרים, שפורטו כאן, מתייחסים ל"השקעת-
היסוד" בדיביזיה החדישה, ולאן שאלת
הוצאות החזקתה — בין לגבי הספקת כל
הדרוש לאנשיה, הוצאות התחמושת לאימונים
ההובלה וכיו"ב ובין בכל הנוגע לפחת הויון
ולהחלפתו והדרכתה, — הלי' זו סוגיה בפני
עצמה; ושעור ההוצאות השוטפות הללו בכל
שנה תלוי לאימנע ברמת-החיים הממו-
צעת שבאותה ארץ, וכן — בכושר-המשקיות
של מנגנון-המנהלה אשר לצבאה.

הדו"ח של ראש-המטה לצבא ארה"ב לשנות
1943-45 מציינ, — אגב תיאורו של היקף
עזרת אמריקה לבעלות-בריתה בתחומי "החכר-
והשאל" בציוד צבאי — את הסכומים
הדרושים לציון המלא של דיביזיות ה-
דו"ח קובע, כי העזרה הנ"ל (זו של ציוד
צבאי, כאמור) עלתה על 20 ביליון (כלשון
אירופה — 20 מיליארד) דולר. והנה, דיבר
זית-שריון (לפי תקן-הציוד של צבא
ארה"ב) ההוצאות לצידה עלות במילואן
ל-34 מיליון דולר (כ"כ 81/2 מיליון לירות,
לפי שערי-הדולר הרשמי בימינו), ואלו ציודה
של דיביזיות-רגלים (ושוב: של ארה"ב),
הוצאתו 10 מיליון דולר (כ"כ 21/2 מיליון ל-
רות). ולפי חישובו של הגני מרשל (ראש-
המטה בתקופת הדו"ח), היה היקף העזרה הנ"ל
בציוד הצבאי מספיק לציון של 588 דיביזיות-
שריון — או של 2.000 דיביזיות-רגלים —
לרשות בעלות-בריתה של אמריקה.
כמובן, שחטיבותיהן הצבאיות של מדינות
רבות, מסוג הנחשלות או הלולות יותר, — או

לחידוש קיומו של צבא "חילים-בשעות הפנאי"

הנבחרים: "צבא טריטוריאלי זה — אמר הוא — קוט יוקם מחדש. והריני סמוך ובטוח, כי יאלפים מרובים מבינן אלה אשר למדו במשך המלחמה את מלאכת החייל יוסיפו לרענן את יכולתם, ואף להרביץ תורה לאחי רים, בתוך מסגרתו של הצבא-הטריטוריאלי, האזרחי-המתנדב."

את העובדה כי צבא-אזרחים מתנדב, חיל המורכב אנשים שרק שעות מעטות בשבוע יש באפשרותם להקדיש לאימונים, מוסיף להיות בעל ערך חיוני למערכות ההגנה הלאומית גם בתקופה חדשה זו של טכניקה צבאית — יש לראות מהודעתו של מיניסטר-המלחמה הבריטי, ג' לוסון, ב־27 ביוני בבית-

כושר-הנוער לטיס-מגן בבריטניה

קדטים יכולים (ושוב: ביחוד לגבי שירות האוויר) להיות גורם חשוב להפגת חומרת הבעיה: "כוחות-מגן של מתנדבים, או של מגויסי-תוב-ה?" אבל אחד הקשיים העיקריים הוא שעם גמר המלחמה, ועם רצון הרבים להכנס אישי-איש למקצועו ולחזור למסלול חייו במשלח-ידו, באה הפחתה ניכרת במספר הקצינים והמדריכים העומדים לרשותה של הפעולה הזאת. כיון שגודל התענינותם של הנערים בטיסה הוא האבן השואבת בכוח רב כ"כ אל "קור" ההכי האווירי, הוחלט להעמיד לרשות ה"קורפוס" מספר מטוסים מיוחדים, לארגון "הטסות" של קבוצות קדטים, ולהתבוננות בלחי-אמצעית.

אך אחד היסודות החשובים של מפעל-ההכשרה היא הדאיה. סבורים כי ה"קורפוס" הוא ארגון-הדאיה הגדול שב-עולם. הוא מקיים 90 בתי-ספר לדאיה; בשנת 1945 אומנו 6,000 קדטים שהגיעו באימון זה לרמת "מגביה-יעוף" (כ־90, ען 100, רגל לגובה), ונערכו 200,000 המראות-דאונים.

מיניסטר האוויר (לורד טנסנגייט, לשעבר — הקפיטן וג'וזף בן) ציין, כי אין ספק שערכו של "הקורפוס" כארגון-נוער הוא רב, אך-רצון המיניסטרוני הוא בראש וראשונה, לעודד הרהורי-גיוס בקרב הנוער, ולהכשיר טירונים טובים ככל האפשר, לחיל-האוויר המלכותי. המגמה היא לתקן-שלקבע בן שבעים וחמשה אלף נער ב"קורפוס ההכשרה". אחוז מסוים מהם יוכה להיות גם מאנשי "צוותי האוויר", כלומר המשמשים בטיסות ממש (לער-מת אנשי "שירות-הקרקע"); אך מקובל הוא

אגב דיונים בבית-הלורדים נתברר, כי עם גמר-המלחמה, לא תשנה ממשלת הפועלים את היחס אל ארגוני-ההכשרה-הצבאית לנוער הבריטי. בשנים שלפני המלחמה ביטלה מפלגת העבודה, כידוע, בימי שלטונה בעיריית-לונדון את התמיכות ל"גודדי-הקדטים" ליד בתי-הספר, מתוך יחס שלילי לצורת האירגון והחינוך הזאת, מחמת עודף הצבאיות שבה. ואלו עכשיו מתכוונת ממשלת הפועלים דווקא לטפח כמיטב היכולת את כושרו הצבאי של הנוער, לקראת אפשרות של מצב-חרום מחודש, בלי להביאו לידי פטריוטיות או לארמיות נפרות, או לרוח של צבאיות לשמה, וביחוד אמורים הדברים לגבי כושר-הטיס של הנוער הבריטי.

בשנות המלחמה מילאו "הקדטים-של-האוויר" הבריטיים, שאורגנו ב"קורפוס-ההכשרה-האווירית", תפקיד רבי-ערך. אלפים רבים מהם הספיקו להגיע לשירות-של-ממש בשורות חיל-האוויר המלכותי, מצוינים בידיעות, באורייני-טעיה וענין בדברים-שבמקצוע. אכן, אי-אפשר היה להימנע מהצטמצמות מסוימת עם חלוף תומרה-הסכנה. לעומת מאה וחמישים אלף ויותר קדטים שהיו לפני כמה שנים, היו ב־31.1.45 "רק" 116,000 קדטים ועמם כ־7,500 קצינים (ועוד כמספר הזה מדריכים אזרחים); אך דרגת הארגון, הציוד והיעילות עלו בינתים. בינואר 1946 נשאר רק 67,000 קדטים, 5,000 קצינים ו־3,000 מדריכים. אך מספרי-התחילות אינם רעים כלל. בשלושת חדשי נובמבר-ינואר האחרונים נרשמו ב"קורפוס" 6,250 נער. וגם כיום מקוים, שארגוני

כי קדש, שנהנה הנאה שלמה מתכנית-אימוניו, יהיה בעל סיכויים הרבה יותר טובים להמנות עם "צוותי האויר", שעיני רבים נשואות אליהם, מ"טירוך" רגיל בחיל-האויר. עד כאן — דברי המיניסטר וראוי עוד

להוסיף על כך, כי גדודי "קורפוס-ההכשרה, האוירית" שליד כמה מבתי-הספר הנודעים באנגליה, ישמשו ודאי גם כאחד המקורות החשובים לחבר-הקצינים לעתיד לבוא בחיל-האויר הבריטי.

צבאה החדש של צ'כוסלובקיה

צ'כוסלובקיה משרידי "ארמיה-קדאיובה" הפר לנית ומחברות ה"קזקים" הרוסיים של ולאסוב.

גם הנשיא בנש דיבר (אל באי-כוחה של "אגודת-ההגנה" הצבורית) על הצבא הצ-ס החדש. הוא הדגיש את הצורך בחינוך לקראת כושר-מגן גם של הגברים וגם של הנשים בארץ. בין השאר אמר הנשיא, לקול תרועות המקשיבים:

"אנו מכוונים את צבאנו — ומחדשים את יסודותיו; וכן הגנו משליטים בו את עקרון האחדה, ובעשותנו זאת, לא נזניח את הלקח שקיבלנו מן הצבא-האדום. אך עינינו נשואות גם כלפי המערב, וכסופו של דבר נבחר באותם הדברים שייטיבו להלום את מסיבותינו המיוזרות. יהיה לנו צבא בלי גרמנים ובלי הונגרים. אף על פי שחינוכו ואימונו העתידיים של צבאנו יהיו פוליטיים-מובהקים, מכל מקום אין לבנותו על פוליטיקה מפלגתית. זקוקים אנו, כדבר שהזמן גרמו, גם לחוק חדש בדבר החינוך-לתפקידי-ההגנה, שיהא לא רק הולם את מסורתנו כפי שנתהוותה, אלא גם יסייע לנו להסדיר את ענייני-ברייתנו עם בעלי-בריתנו.

"החזיל השויצרי", שבועונם של אנשי חיל-המיליציה של אותה מדינה קטנה, מוסר את הפרטים הבאים על צבאה המתארגן-מחדש, של הרפובליקה הצ'כוסלובקית, הקמה לתחייה.

מיניסטר-ההגנה הצ-ס, גנרל-הארמיה סור' בודה מסר בועדת-ההגנה של הפרלמנט הודעה על מעמדו של הצבא היום. ממנה מתברר, כי בשאלות הארגון והציוד יעמוד לו, לצבא הצ-ס למופת הצבא-האדום של ס.ס.ס.ר. לשם המשכת הכשרתם הצבאית תקבל מעכשיו האקדמיה הצבאית גם מועמדים מחוסרי השכלה תיכונית, בתוך זה גם סמלים. הנשים יוכשרו הכשרה צבאית בת ששה חדשים, ביחידות-נשים מיוחדות בפיקודן של נשים. כדבר-שבחידוש נקבעה כהונתם של "קציני-תרבות" מיוחדים שתעודתם היא להחזיק, בכל התנאים, את רוח-הקרב של החיל ולטפח בקרב הצבא את הרוח הדמוקרטית. הודעת המיניסטר מציינת, כי ההרכב הפוליטי של הצבא הוא טוב, וכן טובה בו המשמעת. כך הצליחו יחידות-הצבא, אשר עליהן הוטל תפקיד זה, לסכל את מזימותיהן של כמה וכמה קבוצות-חבלנים גרמניות ולחסלן (הפוננה, כמובן, גם לגרמנים-חבלנים מקרב תושבי צ-ס). ל-עומת זאת לא נסתים עדיין טיהורה של

— בשום מקום אין אנו בטוחים, אל איפוא לנו להיות שאננים. עלינו להיות תמיד כאנשי צבא בדרךם הקשה: פועלים, מסדרים ונכונים.

י.ת. ברנר

משמר הארץ היודעים אתם את התשובות

גם השאלות: — היודע אתה —

א. את תפקיד מחלקתך?

ב. את תפקיד כיתתך?

ג. את תפקידך אתה?

2. המכיר אתה את מפקד גדודך, שלישי, את שאר מפקדי הפלוגות ושאר קציני הברטליון, לפי מראיהם ובשמתם.

לעולם אל תחמיץ הזדמנות להודיע, מי ומהו קצין זה או אתה.

אם ראית קצין שאינך יודע לפרש בשמו, שאל את הממונה עליך ויודיעך (!) ככל שתראה להכיר את קציניך, כן תמנעט אפשרות שתתפתה לדברי אחד ממתענייני של היטלר. אל נא תשכח, כי רבים כאלה עומדים לפי קודתו. (אף על פי שעבר זמן רב מיום שכתבו הדברים, אין לומר כי הם נתישנו כבר לגמרי. — המ ע ר כ ת)

3. היודע אתה, אין לבדוק את תעודות הזהות של קציני, ואילו שאלות יש לשאול כדי להזהר כח בזהות נושאה?

בקש את קציני מחלקתך שיראו לך את העודותיהם, ולפי הפרטים שבהן עבד לך את השאלות לעצמך.

4. היכול אתה, ע"י בדיקת תעודותיהם של חייל, או איש מאנשי הצי או האוויריה, לעימוד על מידת מהימנותם של נושאי התעודות? בקש את חבריך בשרותים המזוינים למיני המ, שיראוך את ספרייהתשלומים ואת תעודותיהם שלהם — ועל פיהם למד להכיר בין האמתי והמזויף ע"י הגרמנים.

5. היודע אתה את הדרך המסותרת והקצרה ביותר מעמדתך למטה מחלקתך, למסותיהן של המחלקות הסמוכות, למסות פלוגתך וגיודך?

ייתכן שרוכבי אופנוע גרמנים יפשטו בריחובות עירך, או בשבילים אשר בסביבות כפרך, ואף על פי כן אנוס תהיה לעבוד, כש-

אחד החיזיונות רבייהענין שבימי מלחמת העולם השנייה היה „משמר-הארץ“ הבריטי צבא-האזרחים הזה נזקק גם לצרכים מיוחדים באימון אנשי.

רשימת השאלות הבאה נועדה, בשעתה, לבחון את רמת האימון וכושר-הפעולה של אנשי-דרגות שב„משמר-הארץ“. אין מפקדיו סבורים, שיכולתו (או חוסרי-יכולתו) של איש מאנשי „משמר-הארץ“ להשיב, בשעת הצורך, על אחת השאלות הללו, יהיה עשויה לשמש אותו הפרש קטן, שלפעמים הוא-הוא שהיה חותך אם לנצחון ואם לכשלון את המערכה שעמדה להיערך.

מפקד של פלוגה במשה"א מספר ב„דפנס“, כי כל אנשיו נשאלו שאלות אלו, וכי מפקדיו המחלקות מאותהים היו בדעתם, שבפעם לימוד התשובות היה אימון רבי-ערך.

כמה מן השאלות תיראנה, אולי, מוזרות, — ביחוד לחיילים ותיקים; אך עלינו לזכור, שמלחמה זו — מלחמה מזורה היתה, ושה„גנבסטרים“ הנבחרים של היטלר נהגו להשתמש בתחבולות-ערמה בלתי רגילות.

המפקד נהג תחילה להציג תחילה בנפשו את השאלות האלה ולהציב לעצמו ציונים על תשובותיו. דעתו היא, כי אם תדע להשיב על שבעים אחוזים מן השאלות, — הרי אין ידיעותיך לקיוות, אלא, — מוסיף הוא — לא תהא ראוי לתפקידך עד אם תדע את כל התשובות על כל השאלות.

ואלו היו שאלותיו והערותיו שבצדך:

1. היודע אתה מהו תפקיד פלוגתך בעת פלישה?

במקום משמעת עוזרת באה כדורנו משימעת של הבנה, ועמדה — גם מההבמה לייזמה. אין אדם מסוגל למלא את תפקידו כהלכה, אלא אם כן יודע הוא את תפקידו יחידתו ואת כוונות מפקדה. ועל כן נשאלות

בידך ידיעות חיוניות. הלא הסיור אינו מלא כה שקצינים בלבד צריכים לעסוק בה. חרבתו של כל חייל וסמל היא לסייר מראש שטחים ודרכי-תנועה, שיתכן כי יזדקק להם. 6. הבדקת בחזרה את מידת התאמתה של מסכת הגז שלי?

זכור, שאם תיפגע ע"י גז, יהיו שני אנשים אחרים עוסקים בטיפולם בך. ה"בוש" יבחר להרעילך כגו במקום להרגך, לפי שבי דרך הזה הוא גורם יותר שיבוש לארגון כוחותינו.

7. התמיד הגז נושא עמך את החבושת שירתה השדה בכיס הנכון (זה שנועד לכך), והיודע אתה איך להשתמש בה?

8. המוכנה עמך תמיד מנת מזון מתאימה? כידוע, כשתקרא להתכנסותך, עליך, כידוע, להתייצב כשעמך מזונו. טוב תעשה אם תשמור בצקלונך פחית קסנה של בשר-שימור, רימ, חבילת ביסקוויט ותפיסת שוקולדה; אפי שך להשתמש בהם פעם בפעם ולהגית טריים במקומם.

9. היכול אתה בחשכה ללבוש את חזיתך למצוא את רובך, תחמושתך ושאר ציודך ומנות מזונותיך?

זכור, כי הזמן יהיה יקר מכל, ויתכן שאור רות-החשמל יופסקו. אליגא חסמוך על פנס הכיס החשמלי, אלא עשה כמעשה אבותיך והחזק גר וגפרורים במקום שתוכל למצאם בחשכה.

10. אם מכונית לך, האם היא כתיקונה? מה מצב הטוללות? הצמיגים? הדלק? השמן? ה"מיס"? המשאבה? הכלים? התמיד מחזיק אתה את מפתחות מכוניתך ומוסכך באותו מקום עצמו?

11. אם אופניים לך, האם הם כתיקונם? הצימיגים? המעצורים? המשאבה? הכלים? ה"כל" בן לתקונם? המנורה?

12. האם נעליך כתיקונך?

אל תאריך לנעלן עד שכבר יהיו פסולות אפילו לתיקון. מסרם לתיקון מיד לכשיהיו צריכות לכך. אם עליך ללכת או לרוץ במדרונות מכוסיעש, יהיו סוליותך מסומרות במסמרים רבים וחזודים.

13. השומר אתה את רובך, או שאר כלים, כדרך ששומרת תרגולת על אפרוחה היחיד? 14. היודע אתה, מה עליך לעשות במקרה, שאין כמעט לשערך: בנפלך. בשבי האויב במקום ליהרג על ידו? ..

15. היודע אתה את מספר הטלפון של מסות מחלקתך, פלוגתך וגודך, וכן שאר דרכי הקשר עמהם שאולי תצטרך להם?

16. היודע אתה, איך תקבל את מזונך לאי-חר שתתיצב לאות-ההתכנסות?

17. התדע לטהר עצמך מן הכתימה, לאחר שהזלף עליך גז נוזל. .

18. היודע אתה להכיר בין מטוסים בריטיים לאויבים? וכן ברוב של שריון?

19. היודע אתה את סדר-הדברים הנכון בכתיבת תשדורת?

כתיבת-תשדורות צריכה נסיון, אם יודע אתה את ראשי-התיבות הצבאיים המקובלים השונים, השתמש בהם — אך אל תמצא חרשים משלך, ראשי-תיבות משלך. עלולים לי-היות למכשול ולסכנה.

20. לבסוף, היודע אתה את כל התחבולות להכיר בין חייל בריטי — לגרמני הלבוש ב"מדי-קרב" בריטיים ודובר אנגלית רהוטת?

כמעט ודאי הדבר, שאנשים כאלה יהיו בין הפולשים. יש הרבה תחבולות ערמה טובות כנגד זה, — טובות מכדי לספרן; אך קצת ניד יודעים אותן. שאלם ויגידוך, וכשתרען — נצרך בלכך, עד שתבוא השעה להשתמש בהן.

שאלונים כאלה וכיוצאים בהם נערכו והורכבו כנסו לשימוש ביחידות שונות של "משמר-הארץ" הבריטי. תוכנם ופרטיהם נשתנו, כמר כן, פעם בפעם בהתאם לאופי המקום ולטיב היחידה — וכן לפי התקופות השונות. היו ימים, שבהם היתה סגנת הפלישה אקטואלית יותר; והיו ימים, שבהם חששו בעיקר לחב"ל לוח בודדות. ההבדל הרב בסיבן של השאלות בא מתוך הבדלים התנאים בעיר ובסביבה כפרית. היו הבדלים בין חוף לפנים-הארץ, בין יחידה ותיקה לטירונים, אבל עיקר ה"דיעה האינדיבידואלית היה משותף לכולם — והיה, כנראה לברכה.

אספורט המנוע הצבאי בחיל המיליציה השווייצרי

כלל: נסיעה לפי מפה ושעון; קליעה בקרבין; הטלת רימוני יד, נסיעה לפי שמיעה; בחינות ההתמצאות התצפית והזכרון. ונסיעה בשטח מבותר קשה — כשרמת התביעה הועלתה במידה. ניכרת לעומת הכינוס הראשון. כיון שהכינוס נמשך רק יום אחד, הוגבל מספר המשתתפים והועמד על 170 צוותים, בני שני אנשי מגן, כלומר: אנשי מיליציה מכל הדרגות ומכל סוגי החיל הממונע, ובתוכם — 70 צוותים בעלי אופנוע או אופני מנוע, 70 במכוניות נוסעים קטנות, 30 במכוניות משא. מעניין הציון, כי בחירת המתחרים נקבעה מתוך כוונה „שהתחרות תשקף את היכולת הממוצעת של אנשי המגן הממונעים שלנו, ולא את הישגיהם של יחידי הסגולה“.

ידוע למדי ערכו הרב של הכושר הטכני הספורטיבי בשימוש באופנוע ובמכונית הקלה, אשר נתגלה בשנותיה האחרונות של המלחמה האחרונה, וביחוד בשעת פלישות הגרמנים לפולין ואח"כ להרי נורווגיה ולמערב. „כזו שרמנוע“ זה, של הגרמנים, התבסס, כידוע, במידה לא מעטה על שנות הפעולה שלפני כן של „קורפוס אנשי המנוע“ שליד המפקדה הנאצית — ארגון ספורטיבי צבאי. חיל המיליציה של שוויצריה ההררית הסיק מזה את מסקנותיו וכפי שמספר „ירחון לקציני כל סוגי החיל השווייצרי“, נערך בסוף 1945 כי נוסדה התחרות השווייצרי השני ל„אספורט המנוע“ הממונע. המרוץ היה לאורך 35 ק"מ בערך ובחר מתוך מגמה להעמיד את הוצאת הדלק ובלאי הצמיגים על המינימום. המבחן

א ר ג ו

הגנדרמריה הצבאית האמריקאית בגרמניה

בחיל הפרשים, או שמורתן מושרשת בו, כי תוצאה מהפיכת רגמנטים גודעים של פרשים ליחידות טנקים לפני שנים מספר, החיל עזר מן לטפל בקרוב בבעיות סיורי הפטרולים בגבולות, אופרציות של „חפשות פוס“ (כלי נשק, סחורות אסורות, אנשים בלתי רצויים), ופטרולים צבאיים בפנים האזור. הוא ישתף פעולה עם המשטרה הצבאית, עם „קורפוס הריגול שכנגד“ ועם המשטרה הצבאית הגרמנית. ההבדל באיגון הגנדרמריה הזאת לעור מת צבא תקין, הממייב פעולה חוץ מצול ליחידות משנה קטנות, יבוא לדיד גילוי בי אחוז למעלה מן הרגיל של קצינים וסמלים. למפקדת החיל שתימצא בבמברק (בפרנקוניה המערבית שבצפון באווריה) יעמדו שלוש בריגדות, אך גם 9 רגמנטים נפרדים המורגנים לפי צרכי הפעולה בחבלים שונים, וכן גונדה נפרדת אחת שתועסק בגייסות אולפן ליד בית הספר של החיל, להדגמות התנסות בפיקוד וכיו"ב. כן הוקם בית ספר מיוחד למדריכים בשביל החיל החדש. לחיל, הובטחו, כאחד הפיתוינות (חלק מאנשי

כיבוש ושליטה ממושכת בארץ זרה מחייב בים סוג מיוחד של כוח צבאי בעל אופי ואיגון מיוחדים. אשתדק הודיע צרציל, כי באיזור הצרפטי בגרמניה יקוימו תפקידים אלה (להבדיל מקיום חיל מצב איסטרטגי) ע"י הגנדרמריה צבאית ממונעת. עכשיו הולך ומתקדם חיל מסוג זה לשמירת האיזור האמריקאי בגרמניה וגבולותיו. — ובשני תפקידיו אלה גם יחד ימצא הציבור היהודי ענין רב.

חיל הגנדרמריה (Constabulary) אשר עליו מספר ה־ Army and Navy Journal האמריקני, ימנה 38.000 איש ויכול לטפל בכל מצבי צדק שהוא. סיסמתו — „ניי דות, עירנות ומידת יושר“. בסמלו קבוע ה ב ז ק כסמל המהירות וכוח המחץ שלו בי קיום הבטחון הצבאי והאזרחי גם יחד. החיל, בפיקודו של המיור גנרל הרמון, הולך ומתארגן תחת תסותן של מספר חטיבות נבחרות, ברובן חטיבות של חיל פרשים ממונע, טנקים וחיל רגלים משורין, החונות בדרום גרמניה. הוא יכל אנשים ממבחר חטיבות הקרב האמריקאיות, וביחוד אותן שקשורות

היו מתנדבים), מדים משובחים ונאים ביותר, בין לשירות ובין לעת-פנאי. עם זאת "מובטח" יחדו של כושר גופני ויכולת אישית "של האזר פי המורכב אשר לתפקידיהם הכפולים, כחיי גם אימון נמרץ ביותר, ונדרשת רמה גבוה במ לים למופת וכמשטרה מיוחדת".

לחיל הגנדורמריה הזה, החדש בתכלית, תצורפנה יחידות מטוסים (שני מטוסים קלים עומדים לרשות כל גונדת גנדורמריה, ר"3 -

מבט יפה

דוגמה לטקטיקת-מצור זעירה

לכל רגימנט), מחלקות אופנוע מיוחדות, קצין ר-25 חיילים, תועסקנה בליווי אישים חשובים, בסיוור פטרול ובפיקוח על התנועה על פני הכבישים העיקריים. כן תהיה לכל רגימנט גנדורמריה מחלקת אופנוע. אך כל רגימנט יכיל גם מחלקת-פרשים, שנועדה לפעולות בשטח חים מיוערים או הרריים, או לדיכוי מהומות ולקיום שליטה על המונים.

הקטע הבא לקוח מן התאור המפורט של קרבות קוהימה (בשעת המיבקע היפני להודו באביב 1944 - עיין "מערכות" כ"ז-כ"ו (המ דור מן "התזית הנשכחת"), אשר הופיע ב"רבעון הצבא" הבריטי. הקטע עוסק בשלב מסוים של הגנה על "גבעת חיל המצב" בתוך קוהימה, לאחר שהוחלפו מגיניה הקוד-מים ע"י אנשי רגימנט "ברקשייר" הבריטי, ויש בו כדי להמחיש את תנאי הפעולות של יחידות לא גדולות במגע מהודק וממושך עם האויב.

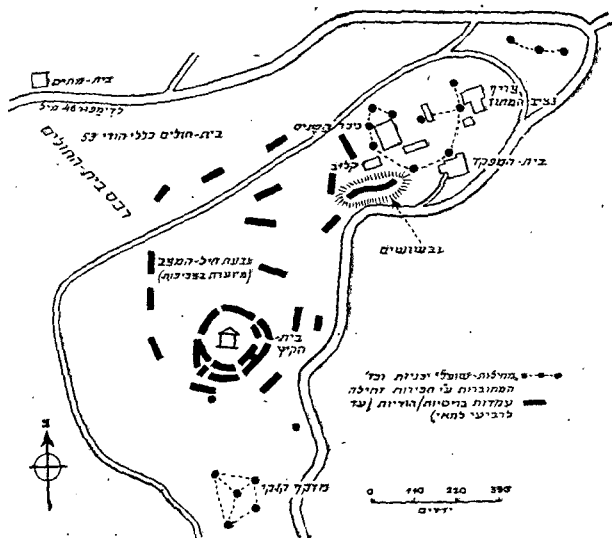
עמדה מול "מיוקף הוקי", ובעמדה הזאת הדר זיקה כל ימי שבתנו ב"גבעת חיל-המצב". בעמדת "כיס-הטניס" נתחלפו לסירוגין, כל כמה ימים, שלוש הפלוגות ר, ב/ ו-ג. עמדת הפיקוד של הבטליון נמצאה בראש הגבעה, וקצין התצפית-הקדומנית, עמדתו נמצאה במחפורת בסך הכל במרחק שלושה צעדים מעמדת הפיקוד, שעמה היתה קשורה ע"י טלפון. הכביש שמאחורינו נחסם לתנועה, וכך נשארו מעכשיו על "גבעת חיל-המצב" מותקים משאר הדיביזיה, פרט לדרך האחורי. המצור השני החל. כך נסתיים ה-20 באפריל, יום-עלילות בתולדות הרגימנט.

הימים שלאחר-כך היו ימי סיוט לכולנו. המים ניתנו במשורה, ככבוק לאיש, לכל הצרכים, התגלחת והרחצה נאסרו.

כולנו נודעזענו עד עומק לבנו מפני המצב ב"גבעת חיל-המצב". מגיניה וראו שקנעו עינים, מלכוכים ומגודל-יוקן. צהנת הגוויות הנרקבות - יפניות, בריטיות והינדיות - היתה מחניקה, ממש. לא היו שום סידורים סיטריים, ותמרים וסחורות מכל הכוגים ותגוללו בכל פינה. יכולת להרים פה תתינקלע ושם זוג נעלי גברות, והמקום היה "תיעוד" אמיתי לזבובים. מיהקני ההגנה, שקיבלנו לדינו, גבנו בחפזון בלי שהירבו לשים לב לתמיכת גומלין ביניהם. מרבים מהם אי אפשר היה לא לראות ולא לזרוק רימון, לשעה שתיים אחת-הושל לנו תילופי המגינים. הדבר גיל זכנ רב, משום שבכמה מקרים נמצאו עמדות כמות במרחק לא יותר מ-15 מטר מן היפנים, ועל כן נדרשה אש-חיפוי לביצוע החילופין. תחום-ההגנה שלנו היה כעין עיגול בקירבת ראש הגבעה, כש-חילות הודיים מחזיקים בחציו האחורי של המעגל, פלוגה ד' נתקעה קדימה לעבר ככר הטניס וצרימפי של נציב המחוז. פלוגה א'

בהיותו נתונים לאש מתמדת של צלפי האויב, שקצרו בנו קציד גדול ברימוני-קפץ. מרגמות ולעתים ארטילריה, נאלצנו לזנוק א ב כל תנועה ממקום למקום, ובדרך אינסופי-טיבית היינו נעים שפופים. מכאן בא הכינוי "שפיפון נוסח קוהימה".

...בלילה השני, לאחר יום החלופין, מיד לאחר שקיעת התמה, רגמונו רגימה קשה במשך שעה בערך, כמעין-הטקטי של הבטליון היו עם המפקד - סגנו, שלישי וקצין נושא-הברק, פצצת מרגמה אחת נפלה במרחק 3 מטרים במחפורת התחתונים והרגה בו במקום מיור של סוללה הודית. או החלטנו כי הגיעה שעתנו לצאת מזה, ונתפזרנו למעוץ-המפקדה הפלוגתיים השונים, כשהמפקד והש-

היפנים, שהוסגו עם שחר מן הגבעה. כשבקע אור היום הבחינה פלוגה ד' ומשמרה אחד של פלוגה א', שבפיקודו של הסרג'נט קמבל, בשתי מחלקות של יפנים המצוידות בסולמות-סער ומנסות לספס על הצוק החולש על הכביש. הטבח' שנתחולל או — אין לתארו, כי בהת-קדם היפנים במעלה סולמות-הסער ולאורך צינור-המים, היו נקצרים ונופלים תחתיהם. למעלה מ-40 גחיות נמנו בשעה מאוחרת יותר. בעבור תקיפות התמדתו והנהגתו קיבל סרג'נט קמפל את מדליית ההתנהגות המצויינת.

ליש הולכים אל מחפורתו של מפקד חיל-המצב. עד לשעה 3 בלילה שכך הכל, פרס להתפרצויות-אש פתאומיות, בעיקר ע"י החי"ל-ים ההודים; אך אותה שעה ערכו היפנים התקפה נמרצת על הגבעה. בכמה נקודות פרצו דרך תחום-המגן, אך בין עמדות המשמר של הבטליון לא היתה אחת שלא החזיקה מעמד. פצצות-זרחן העלו התלקחויות-אש (הגבעה היתה מיוערת היטב — המערכת), והאור שהיה הספיק לראייה בשעת היריה. במידה רבה, ומתוך כך, יכולנו להתניק בעמדה בפני

רימונים ה"עוברים מיד ליד"

על פני השטח שבין שתי החפירות. כל נסיון בדרך אחרת — היה כאיבוד לדעת ודאי — לפי שהאיזור היה נתון לאש מכ"י משני כיוונים בבת אחת, ולא נותרה לנו אלא הדרך של התקפת-הרימונים נוסח א'. על הפעולה ניצח המיור סויר, והוא נפגע ברימון בחזהו ומת. בהודמנות ההיא רבות מן האכזות הבריטיות נגרמו ע"י כך שהיפנים הטילו בחזרה רימו' גים בריטיים, אשר לרוע המזל היו להם בכמה מקרים פתילים של שבע שניות.

ב-23 באפריל החליפה פלוגה ג' את פלוגה ד' בעמדת "צריף נציב-המחוז", בלילה הנוא ערכו היפנים התקפה קטנה על ה"גבשושית" — היא הגבעה שמדרום לכיכר הטי' ניס, ובין "גבעת חיל-המצב" ו"צריף נציב-המחוז" — והצליחו לכזוד קצה אחד של חפירתנו ולהחזיק בה. כל המאמצים לסלק משם עלו בחוהו. הדרך האחת שבה יכולנו להניע עדיהם, היתה לזרוק רימונים לקצה החפירה ההוא ולהסתער עליהם בכידונים

צָרוּר יְדִיעוֹת מִן הַמִּזְרָח הַתִּיכוֹן

תּוֹרֵכִיה

להתפתחותה הטבעית והחרושתית של תורה
כיה צפוי בקרוב צעד חשוב קדימה, עם
פתיחת בית-החרושת הראשון שבמדינה.
לצמיגים פניב מסיים.

סוּרִיה

נראה שהכחשתה של ממשלת סוריה, לרגלי
"השמועות כדבר צבא סודי בסוריה המוכן
להתערב בעניני ארץ-ישראל, לעזרת הערבים
שבה" יותר משבאה להכחיש באה, בעצם,
לרמוז ולהבליט מגמה, כמובן, שלמטרות
הז"ל אין צורך, בסוריה, בצבא, "מתחרת".
יספיק מוסד ה"מתנדבים", נוסח-איטליה-בכפ"ר,
דה, בחסות הצבא הרשמי ושאר מוסדות.

של הגבול שבין מצרים לארץ-ישראל. הכביש
יעבור, בין השאר, ליד ישובה של קבוצת
רביכים, הסמוך לעסלוני (שם הישוב כעת
תל-צופים). לכביש יכול להיות ערך מקומי
מבחינת הבטחת הגבול בפני הברחה וכזומה
(עיין — הרשימה "חיל הספר המצרי וגבול
סיני", ב"מערי", חוב' ל). אך יותר מזה בולט
ערכו האיסטרטגי הכללי, במשולש הידוע עזה
— באר-שבע — עקבה (עיין הרשימה על
עזה ועקבה שבחוב' זו).

יריעה מסוף יוני, שבאה מעמאן, אמרה
כי במלאכת סלילת אותו כביש בהיקף יב
ובאורה דחוף, עושים כשמונה אלפים איש.

עֲבֵר-הִירְדֵן

ב-17 ביוני, סמוך לחג-הנצחון בבריטניה,
נערך בקסרקטי פרשי-הגורדיה (הרגימנטים
של "הגורדיה הרכובה", ושל "שמר-הראש")
"טכס-של-צבעים", כפי שצינתהו העתונות
בלשון האנגלית. דגל נאה נמסר למוכרת
ולכבוד לגורדיית-הפרשים מיד ה"לגיון הערבי",
עקוב הדם מרוב קרבותיו ומסעותיו במלחמה
האחרונה — "כי הוא", בלשון העתונות האנ-
גלית, — "לחם לצד פרשי-החצר במסע-עיראק
ובמסע-סוריה 1941", גורדיית-הפרשים, מצדה.
הגישה לפלגת ה"לגיון" שבקרה באנגליה שתי
הנצרות-כסף.

מִצְרַיִם

התחלה סמלית לפינוי הצבא הבריטי עמדה
להיבצע בימים הראשונים של יולי, עם מסירת
מצודת-העיר שבלב קהיר לידי השלטונות המצ-
ריים. מסירת מצודה זו — שנמצאה זה 64
שנה בידי צבא-הכבוש הבריטי — עלולה
להיות בעלת השפעה פסיכולוגית רבה על
הצבור המצרי.

בסוף יוני יצאה למצרים הקבוצה הרא-
שונה של ערבים ארץ-ישראלים המתכוננים
להתכשר בטיס. הקורס יהיה בן ג' שבועות,
ויערך בבית-הספר לטיס של חברת התעופה
האזרחית, "מצר", שבקהיר.

בסוף מאי נפוצו ידיעות על איומיהם של
ראשי השבטים בהר-הדרוזים ובהר-העלויים כי
מחוזותיהם "פרדו מעל מדינת-סוריה. בימי
המדט הצרפתי נהנו מחוזות אלה מאבטונמיה
רחבה, ואף נקראו "מדינות". המשטר הסנדי
החדש פתח במגמת ההאחדה והריכוז. נציגי
אוורים אלה נעדרו בחגיגות-דמשק שלרגלי
יציאת הצבא הזר ולכבוד העצמאות. רבים
מציריהם נעדרים מהפרלמנט הסורי.

קִפְרִיִּין

ב-6 ביוני הודיעה רשמית מפקדת הצי
במלטה (לצי היס-תיכון הבריטי) כי אין כל
תכנית להחליף את מלטה בקפריסין, בתורת
הבסיס הראשי של צי היס-התיכון. ההודעה
באה להכחיש את ידיעות שנפוצו בדבר
תכניות לכך. בקשר להכחשה זו, ולמגמות
הכלליות לגבי צמצום מעמד הצי-המלכותי
במזרח היס-התיכון — עיין המדור "המזרח-
התיכון — מעוז בריטי או מצודה קדמית?"
שבחוב' זו.

עֶקְבָה

בראשית יוני נתפרסמה בעתונות הידיעה,
כי בעתיד הקרוב יסלל כביש צבאי חדש בין
רפיח לעקבה — דהיינו, כמעט בדיוק לאורכו

ב חורף 1937/38, (נדמה, כי היה זה בחודש פברואר), הופיעה ב"טיימס" הלונדוני, זה שבתוך-לארץ נחשב לעתים כה קרובות ל-אורים ותומים" של המדיניות הבריטית, רשימה מאת סופרו הצבאי של אותו עתון, שעוררה התעניינות בחוגים הפוליטיים, הקרובים לעניני המזרח-התיכון, הרשימה דנה בענין גבולותיה של "המדינה העברית בחלק של ארץ-ישראל", אשר הוצעה כחצי-שנה לפני-כן בר"ח של הועדה המלכותית ("ועדת-פיל"); והיא עמדה על הצורך בתיקון הגבולות שהוצעו — מטעמי הבטחון וההגנה. בעל הרשימה — הקפ' ב. לידל-הרס הנודע — סבר, כי לשטחי המישור והעמק (השרון, יזרעאל) יש לתת פאה מספקת של גבעה והר, כדי שלא יהיו למעשה, פרוזן לכל פשיטה והתקפה. הצעתו זו, בלי להכנס לענין הגדול יותר של הגבול הצריכה שינויים, לעומת תוכניתה של ועדת-פיל, שאי וראשונה בנפות גנין, טול-כרם ולוד-רמלה, והיתה כצמצמת את היקפו של ה"אי" אשר מסביב לשכמ. (לרקע ופרשה הזו עור ישובו "מערכות" בחוברת הבאה ברשימה "מעמד והתפש-טות", במדור "כלכלה ומשק"). כידוע, באה הערכתו המקצועית הנ"ל של הקפ' לידל-הרס כבר בימי השפל של תוכנית הועדה המלכותית, ולאחר מינוי ועדת וודה. ממילא, ירדה במהרה מעל הפרק גם הבעיה שבה טיפל באותה רשימה. אך יש ענין בהזכרת הדבר בשעת של-ה. חוזר לטפל בעניני בריטניה. במזרח-התיכון.

קפיטן לידל-הרס, אשר הערותיו על התמורה במושגים האינטרסטיים לגבי המזרח-התיכון מתפרסמות בחוקי זו (עמ' 15), נמנה עם הידועים ביותר בין הסופרים בעניני צבא ומלחמה במאה העשרים. דעותיו הן דעות של איש, אשר שורה של ממשלות (ביניהן, כמה פעמים, ממשלת צרפת, בעלת הצבא הגדול והחזק שבתקופת 1920—1935) הזמינהו לביקורי-הערכה רשמיים בצבאותיהם, לשם מתן מסקנות והצעות. על דעות כאלו אי-אפשר לעבור בלי שימת-לב. שאלה אחרת היא, אם דווקא השקפותיו — ובתוכן, אלו שברשימה המתפרסמת כאן — הן העתידיות להתקבל בתורת המדיניות הרשמית. גם ממשלת-צרפת זו, המזמינה אותו לעתים קרובות, לא קיימה את המלצותיו (וכמה מן הדברים שלא קימו נתנו אותותיהם ב-1940). רוב "בעלי-החוקה" שבצבא הבריטי התייחסו אל ל-ה, בעל הדעות המתקדמות והביטוי החריף, יחס של חשד וחשש. אכן, השפעתו הצבורית, כסופר ה"טיימס" וכבר-סמכ מוכר, היתה רבה, ובשנות 1937-38, כשכיהן במיניסטרו-המלחמה הור-בלישה נעשה ל-ה. למדריכם הבלתי-רשמי של המיניסטר ושל מדיניות-התיקונים שלו. מידת השפעתו של ל-ה. בימים ההם, למול התנגדות החוג השמרני שבצמרת הצבא ובמעמדי-הקצינות, הוערכה או לא על פי העובדא, אם לפי מגמותיו וקבעו התיקונים, אלא באיזו מידה בכלל הוכנסו תיקונים כי כמעט כל מה שהיה "תיקוני הור-בלישה" מ-38—1937 כבר דרש וביסס מקודם ל-ה. — משריונו של חיל-הפרשים ועד הנהגת "מדי-קרב"; מיצירת חיל רגלים ממונע ועד להכנסת "השלוש" בתרגול-הסדר ובטקטיקה הועירה. הקרע בדעות וביחסים, שבא ב-1939 הביא גם לידי הסתלקותו מן ה"טיימס". עם זאת יתכן מאוד, שבהערכותיו כיום אין הוא אלא "צועד כמה צעדים קדימה" מהנהגת הצבא הרשמית. הנעה אולי — כפי שמתקבל על הדעת — באותו כיוון עצמו.

ר שימתו של מ. פריי (עמ' 19) אינה יכולה להתהרות עם דברי ל-ה. מכחינת משקל המומחיות המקצועית. אך היא משמשת מסגרת להערותיו של ל-ה. במידה שיש בה בבואה לשינוי-הערכין הכללי, המתהווה במערכות האינטרטיגיה הקיסרותית כוללת של בריטניה. ארוסט בוויין שרה-חיצון הבריטי, ומדיניותו הכללית בעניני אסיה ואפריקה אין

לנתנם מן התפיסה הכוללת של איסטרטגית-המגן הבריטית. וכשם שהגישה לענייני ארצות-ערב מושפעת, בהדאי מן השיקולים בדבר המקום ששטחי המזרח התיכון עתידים לתפוס בבטחון-הקיסרותי, כן עשויות גם המחשבות על אפשרות-התקת מרכז-הכובד האיסטרטגי-ההגנתי יותר דרומה לתת-אזותיהן בעסקי-מדיניות. ההתעניינות והבולטת של בחיני בגאולת הגזע הסומלי מהרפת חוסר היסטוריה אחידה והעדר גוף מדיני משלהם. — וזה בדרך של איחוד סומלי האיטלקית הבריטית והחבשית, תחת הנהגה בריטית אוזיזה. — לא במקרה באה, ע"כ, אפוא, צוינה בסיומה של הרשימה מאת א. סוקר שבחוב ז'ובעמ"22, וע"כ מופיעה, "סומלילנד הגדולה" כ"חוט השני" בתכנית "ערביסטאן המאוותה".

ס

דרת המאמרים על ארץ-ישראל בימיקדם, אשר החילונו בה מלפני שנתיים ומעלה; מתחדשת עתה במאמרו של ד"ר מילר (חלק ראשון) על "מלחמות ישראל וארם" (עמ' 23). יש להעיר, כי המאמר לא נכתב לכלול את מלחמות יהודה, פרט אלא שבכרית עם מלכות ישראל-שומרון, ואף לא מלחמות ישראל שלא נגז ארם. בעריכת הסדרה כולה משתתפים שני ייבין וב. מיזלר, והכוונה היא, בסופו של דבר, להוציא קובץ המוקדש לעברם הצבאי של א"י ושל העם העברי בתוכה.

ה

המאמר השלישי (ג. הפולנים) שבמדרת "לקח עמים שוחרירורו", המתפרסם כאן (עמ' 31), טעון, אולי, הערה הצריכה לחול גם על שאר פרקי הסדרה, הקודמים והעתידים לבוא. בצבוריותנו רוח הנוהג (לאחר שחוג זה או אחר קבע לו הערכה מסוימת לגבי בעיותיו כיום), לחפש ולברור מתוך לקח העבר ומתוך נסיונם של עמים אחרים את כל העובדות והדוגמאות העשויות להוכיח את צדקת ההנחה שחוג זה או אחר כבר קידשה לעצמן ועשאה נר לרגליו במדיניותו האקטואלית; הפיתוי לנהוג כך — ודאי שגדול הוא; אך יש במנהג זה משום סילוף תמונת היסטוריות והקניית בטחון-מזויף בתוקפן של סברות קבועות מראש. מחובתו של צופה הליכות ההיסטוריה (גם אם יש לו דעות מסוימות משלו על בעיות היום — ואולי דווקא וביחוד הוא, כדי שלא ייכשל בהערכת הדרכים אשר יועילו למטרותיו) לציין ולמצות את מלוא הלקח, (בין אם פנים לו לכאן ובין אם פנים לו לכאן), הנוגע בבחינה המסוימת שאותה עליו להאיר במאורע ההיסטורי כתומר למחשבתנו בדור הזה. אגב עיון כזה ייתכן שיצופו עובדות, בלתי-נוחות, שלא תמיד יש בהן דווקא לסייע לביטוס ההשקפה האחת. אך האמת היא, כי רק מתוך "סתירות" כאלו מתלבנת המציאות של דינמיקה פוליטית והיסטורית, אשר היא, ולא הנוסחאות "המרוקחות" בכוננה תחילה, יכולות לשמש לנו לקח אמתי. וכך ימצא, בודאי, הקורא "סתירות" בין ההערות שנאמרו לגבי ההיסטוריה הפוליטית הצינית ובין ההערות לגבי הפולנית; אך, לאמיתו של דבר, לא היא ב"סתירות" הללו יותר מאשר ציון הקטבים המנוגדים ששניהם גם יחד מוטעים ומייקטים. דבר זה יצריך יותר מחשבה עצמית מאת הקורא — והיא-היא מקור הברכה והבגרות המדינית. בפרקי הסדרה הבאים — לקח האירים והאיטלקים.

ק

וראי מאמרו של י. בר, "העיר כזירת מאבק של כוחות שחרור" (עמ' 43) יוכלי לעיין עוה, בקשר לנושא הנדון, ב"מערכות" חוב"ס "קרבות-עיר במלחמה המודרנית" מאת תומס גריי, בחובי "ד"ש" מחסומי-דרך", מאת קול. ג. וייד, עמ' 40-38; ובאותה החוברת "קרבות רחוב" (מתוך ספר שימוש), וכן בחובי "כ"ט", — רשימת "מרד פרג" עמ' 93. בחובי ל' — "הדברת מהומות בערי-הומוה", מאת ליקול. ה. מ. באראוס, ו"אבן מקור תירה" (סיכומי סטלינגרד) לר. נימצ'ינסקי וה. יוריב; בחובי "לג'ל"ד" — "מרד הפולנים בורשה", מאת

גנ. בורקומרוסקי. מאמר זה בא לסכם התפתחות היסטורית, כדי לאפשר לראות את הורה על רקע הנסיון.

אשר למאמרו האחר של י. בר בחובי זו — „מערכות עיר היסטוריות — ולקחן“, (חלק א'), הרי תפקידו, כעדות שמו, להדגים כמה מערכות קלטיות מן הסוג הנדון, למען הבלט היטב כמה מן הגורמים הטופוגרפיים, המדיניים, האופרטיביים והטקטיים, הפיקודיים והפסיכולוגיים אשר בצירופיהם קבעו את ההכרעות באותן המערכות, ובמידה רבה הנם בעלי משקל יעד היום.

1 גרל בורקומרוסקי — זהו כיום לא רק שם של מספר זכרונות קרוב, אלא גם של בעל-עמדה וטוען פוליטי-מפלגתי (אם בכלל אפשר להפריד גמורה בין שניים אלה). רשימותיו המתפרסמות כען נופו (במידה שהדבר היה בגדר האפשרות) מכל חומר של פולמוס פוליטי-היסטורי, — אך ודאי שגם בצורתן זו עדיין ניכרת בהן ראייתו הפרטית את מהלך המאורעות ההם. ואגב הדפסת תיאוריו של ב.י. כדאי להציג זו מול זו שתי הערכות (שלבאורה הן סותרות זו את זו, אך למעשה משלימות אשה את רעותה) — בדברי עמידתם הנפשית של היהודים מזה והפולנים מזה בפני ההשמדה הנאצית.

אלכסנדר ורת, ממיטב המתארים והמנתחים הפוליטיים המתקדמים באנגליה של ימינו, שעשה את שנות המלחמה ככתב ברזיסה, פירסם תאור מבקרו הראשון בחזית פולין באבגוסט-ספטמבר 1944, שבו הוא מפתח, אגב אורחא, תפיסה בענין מאורעות-ורשה, השונה למדי מתפיסתו של בורקומרוסקי. בספרו על ביקרו בלובלין בסוף אבגוסט, מצטט הוא דבריו של פולני משכיל, מאלה ששיתפו בימים ההם פעולה עם הצבא הסובייטי: „קיים בין היהודים פלגים שונים, מן תחושה של גזירת-גורל, שאינה נחלתם של אנשים אחרים. זהו מעין תסביך פסיכולוגי. באותו 3-נובמבר איום, משעה 6 בבוקר ועד שעה 8 בערב, היו רמקולים משמיעים על פני כל העיר כולה את הולט „דנובה הכחולה“ — 8000 היהודים מגיטר-לובלין, ועוד אלפים ממחנות-ריכוז ומקומות אחרים, היו מובלים למיידאנק. קבוצה גדולה של יהודים, ואיש אחד, ברגד שמו, בראשם, היו מזוינים: וכשהגיעו לנקודה מסוימת בלובלין, התכוננו לתקוף את שומריהם, אך כשהגיעו לאותה נקודה ראו כי משני צדי הדרך נצבו שורות צפופות של אנשים. ס, מזוינים מכף רגל ועד ראש, ותקפתם הרגשה, שהרי ממילא ייהרגו — וכאן נתפרקה בקרבם איזו חוליה. וברגד פקד: „השליכו נשקכם“. מה היה זה? ניצוץ של תקווה, אולי לא יהרגום, אולי, בכל זאת, — או הפחד שאם יגלו התנגדות, יענו אותם באופן עוד יותר איום? „מהר, מהר“ — צעקו בלא-הפסק אנשי הס. ס, כשהם מתמריים, עם כלביהם, אחרי אלפי היהודים. הם לא ניסו עוד לברוח; הם הובלו לתוך תאי-גזים; אחדים מהם נורו. במשך כמה ימים היה בית-המשפחות מלא עבודה. אך היו שם, באותו המון, שמונים רוסים, והם ניסו להמלט; המשים נהרגו, אך שלושים המקור — „כן, — אמר הפרופיסור (פולני מאותו הסוג גם הוא) — „ההרגשה כי גורלם הוא להיות גרדפים — זהו דבר-מה שיהודים רבים חשים אותו תחושה חזקה, הלא הרדיפות מילא תפקיד כה רב בתולדות עמם. זה משפיע על אורח-התנהגותם, אבל אין להכליל! המרד בגיטר-ורשה אשתקד הריהו דבר אשר כל אומה היתה מתגאה בו.“

ודאי שקשה לדעת, אם נכון הוא תאור המקרה שניתן בדברי אותו פולני. אדרבא, בתוך התאור עצמו יש פרטים רבים המעוררים ספק, אך מחוץ לכל ספק הוא, כי כך, בערך כך, ראו את הליכת היהודים למות, בכללותה, בני העמים „האריים“, המסתכלים מן הצד. משיופיע חומר נוסף על מערכת ורשה 1944, מן הראוי יהיה להשלים את תמונתה ולבררה יתר בידור.

ס פר אמריקאי שימש מקור לרשימה "הדברת מהומות" (עמ' 63) ל.י. כרמלי, ואנשי נסיונו של צבא ארצות-הברית בפרשה מיוחדת זו הוא שטבע את חותמו על תוכן הספר.

ס יסמת ית-רקשד בין אימון צבאי למציאות השימוש בו בתנאי המלחמה ויוחח מאד בספרות ובעתונות הצבא בארה"ב בשנים האחרונות, הרשימה הניתנת (בעמ' 71), אופיינית לסדרה ארוכה של מאמרים מעין אלה, אם כלליים ואם העוסקים בפרטיו של מקצוע זה או אחר.

ג יבור ברית-המועצות, גנרל-מיוור פטרו ורשיגורה, לא היה בראשית מלחמת גרמניה-רוסיה אלא במאי סרטיקן שלא מצא ידיו ורגליו בענייני צבא ופיקוד. מבחן הקרב — ומבחן-הנפשו והרצון — שעמד בו בהיותו סגן מפקד מחלקה המחוסר ידיעה ונסיון, מתואר ברוב אמיתיות ובאירוניה שופעת בקטע הזכרונות הניתן בעמ' 74... בהמשך הימים שימש ורשיגורה כאחד מסגניו של מנהיג הפרטיזנים הנודע קובפאק, וזכרונותיו המפורטים משמשים מקור עשיר בחומר להכרת פרשת הפרטיזניות מן הסוג המאורגן ורתב-המידות. בחוברות הקרובות של "מערכות", יוקדש מקום לתמצית הפרשה הזאת.

ק נת ויליאמס בעל הרשימה "עתידה של עבר-הירדן" (עמ' 78) יזוע לנו משכבר, ולאן דווקא כאחד הידירים של המפעל הציוני. היה עורכו של Britain & The East. רשימתו על עבה"י אינה אלא חוליה בשרשרת מאמרי התעמולה על מדינות ערב התרשות המציפה את העתונות הבריטית בזמן האחרון.

ר אוי הוא שציבורנו יעמוד על סעיפיו המפורשים של החוזה שבין בריטניה לעבה"י (וה"הסכם הצבאי" הנספח אליו) וירד לסוף משמעותם. לכן ניתן בעמ' 80 מבחר סעיפי החוזה וההסכם העוסקים בענייני הגנה ובטחון — לפי שהם העיקר באותו דבר כולו.

בני משה קוריס

תל-אביב

רחוב וולפסון 52 טלפון 4401

בני משה קוריס

את אחים רבינו

חיפה

שוק תלפיות טלפון 3651

פ י ר ו ת ו י ר ק ו ת

„וולטה“

בית חדשת לצרכי חשמל בע"מ

חיפה

ת.ד. 1345

טלפון 7101

טלפון 3023

צנורות חשמל - ברגמן

סוללות למנורות כיס

בנק הפועלים

בערבון מוגבל

ת ל א ב י ב

ת. ד. 27

טלפון 4296-4297

הון המניות הנפרד ורזרבות
" 450.000 ל א "

מנהל עסקי בנק
לכל ענפיהם

הלואה וחסכון חיפה

אגודה הדדית בע"מ

ת. ד. 250 - טל. 42-4641

המזכיר: רח' יפו 51 בית האגודה.

סניף בהדר הכרמל: לחוב הרצל

בית הקרנות, טל. 4641

סוכנות: קרית-מוצקין, רח' רניס 19

מתן הלואות לחברים

קבלת פקדונות

חסכונות וחשבונות עובר ושב

גוביינות והעבדות כספיים.

לכל חלקי הארץ

"חריש"

חברה קואופרטיבית חקלאית בע"מ

(נוסדה בשנת 1932)

תל-אביב: רחוב אלנבי 125 מלפון 3122

החברה הקבלנית הידועה לעבודות עפר

תצורה בשביל דרכים;

יישור מגרשי המראה

ומגרשי ספורט;

הקמת בריכות לגדול דגים;

מקוי מים, ובריכות שחיה;

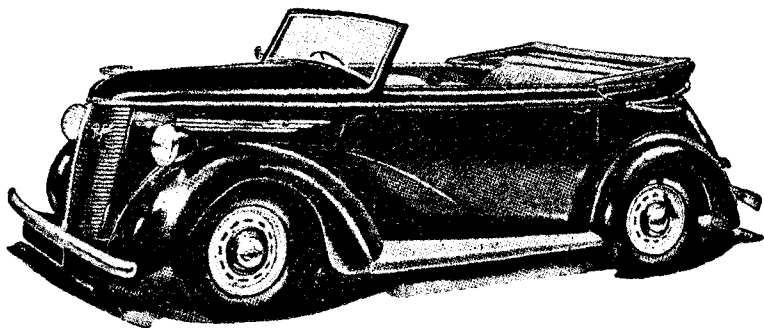
עבודות השקאה ונקוי.

מערכת מכונות מיוחדת

לחפירה באדמות קשות,

כורכר ואבן רכה.

שרות מהיר וטוב

פורד „פרפקט” המכונית לכל

משלוח מצומצם של מכוניות „פרפקט”
הגיע עתה ארצה. מובן, כי זכות הבכורה
לאלה אשר השתתפו בהרשמת הבכורה
של „פורד” בארץ.

מכונית „פרפקט” זכתה אצלנו עוד לפני
המלחמה להצלחה מיוחדת במינה בגלל
פעולתה החסכונית, תנועתיה הזריזות,
בלמיה המהירים וצורתה החיצונית החדשה.

המפיצים היחידים למוצרי „פורד”

חברה ארץ-ישראלית לאוטומובילים

בערבון מוגבל

יפו

חיפה

ירושלים

תל-אביב

בנק אנגלו-פלשתינה

בערבוז מונבל

נוסד 1902

לונדון, תל-אביב (4 סניפים), יפו, ירושלים, חיפה הדר-הכרמל,
טבריה, צפת, פתח-תקוה, זדרה, רחובות, ראשון-לציון

סוחר מוסמך במטבעות זרות

חברת עזר

חברת נ.א.פ. לנאמנות

בערבוז מונבל

